

T. C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AZERBAYCAN HUKUKU VE ULUSLARARASI MAL
SATIMINA İLİŞKİN VİYANA SÖZLEŞMESİ
KAPSAMINDA ALICININ VE SATICININ
YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Sama RZAGULUZADE

Danışman
Doç. Dr. Uğur TÛTÛNCÛBAŞI

2023

T. C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AZERBAYCAN HUKUKU VE ULUSLARARASI MAL
SATIMINA İLİŞKİN VİYANA SÖZLEŞMESİ
KAPSAMINDA ALICININ VE SATICININ
YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Sama RZAGULUZADE

Danışman
Doç. Dr. Uğur TÜTÜNCÜBAŞI

İZMİR 2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Azerbaycan Hukuku ve Uluslararası Mal Satımına İlişkin Viyana Sözleşmesi Kapsamında Alıcının ve Satıcının Yükümlülükleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2023

Sama RZAGULUZADE

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Azerbaycan Hukuku ve Uluslararası Mal Satımına İlişkin Viyana Sözleşmesi Kapsamında Alıcının ve Satıcının Yükümlülükleri

Sama RZAGULUZADE

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Özel Hukuk Programı

Çalışmamızın konusunu Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanuna göre, satıcının yükümlülükleri ve satıcının sözleşmeye aykırı mal teslimi durumunda alıcının sahip olduğu hukuki imkanların karşılıklı olarak incelenmesi oluşturmaktadır.

CISG 1980 senesinde Viyana Konferansında kabul edilmiş, 1988 yılında ise yürürlüğe girmiş olsa da, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bu Antlaşma 1 Haziran 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, Anayasamızın 148. maddesine göre bu Konvansiyon Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatının ayrılmaz bir parçasıdır.

Çalışmamızın amacı ise iç hukukumuzun ayrılmaz bir parçası olan Viyana Sözleşmesi ile Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunun hükümleri kapsamında satıcının yükümlülüklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Satıcının yükümlülükleri ile ilgili CISG ve Azerbaycan Medeni Kanunun ilgili hükümleri ele alınarak bu düzenlemeler arasındaki benzerlikler ve farklılıkların ortaya konması amaçlanmaktadır. Çalışmamızda ilk olarak, Sözleşmenin tarihsel gelişiminden, uygulama alanından, Azerbaycan hukuk sisteminde bu Sözleşmenin hukuki yeri ve uygulanması için gerekli koşullardan bahsedilmiştir.

Daha sonra ise ikinci bölümde satıcının yükümlülükleri olan malların ve belgelerin teslim edilmesi, satıcının mallar üzerinde olan mülkiyetini alıcıya

devretmesi, malların üçüncü kişilerin haklarından ari olarak teslim etme yükümlülüğü ele alınmıştır. Son olarak ise çalışmamızda satıcının sözleşmeye uygun olmayan malları teslim etmesi halinde alıcının sahip olduğu hukuki imkanlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması, CISG, Satıcı, Satım sözleşmesi, Satıcının Yükümlülükleri, Yükümlülük.

ABSTRACT

Master Thesis

Obligations of the Seller and Buyer under Azerbaijan Law and the Vienna

Convention on the International Sale of Goods

Sama RZAGULUZADE

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of Private Law

Private Law Program

The subject of our thesis is the comparative analysis of the obligations of the seller and the legal possibilities of the buyer in case of delivery of goods contrary to the contract, under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods and the Civil Code of the Republic of Azerbaijan.

Although the CISG was adopted at the Vienna Conference in 1980 and entered into force in 1988, the Republic of Azerbaijan became a party to this Treaty on June 1, 2017. Thus, according to Article 148 of our Constitution, this Convention is an integral part of the legislation of the Republic of Azerbaijan.

The aim of our study is to compare the seller's obligations under the provisions of the Vienna Convention and the Civil Code of the Republic of Azerbaijan, which is an integral part of our domestic law. It is aimed to reveal the similarities and differences between these regulations by considering the relevant provisions of the CISG and Azerbaijani Civil Code regarding the obligations of the seller. First of all, in our study, the historical development of the Convention, its scope of application, the legal place of this Convention in the Azerbaijani legal system and the necessary conditions for its implementation are mentioned.

Then, in the second part, the obligations of the seller to deliver the goods and documents, to transfer the ownership of the seller on the goods to the buyer, to deliver the goods free of the rights of third parties are discussed. Finally, in

our study, the legal possibilities of the buyer in case the seller delivers the goods that do not comply with the contract are examined.

Keywords: United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, CISG, Contract of Sale, Seller`s Obligations, Obligation.

**AZERBAJYAN HUKUKU VE ULUSLARARASI MAL SATIMINA İLİŞKİN
VİYANA SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA ALICININ VE SATICININ
YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**MİLLETLERARASI MAL SATIMINA İLİŞKİN SÖZLEŞMELER
HAKKINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANLAŞMASI VE AZERBAJYAN
CUMHURİYETİ MEVZUATININ ORTAK DÜZENLEMESİ**

1.1. VİYANA SATIM SÖZLEŞMESİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ	4
1.2. VİYANA ANLAŞMASI'NİN ULUSLARARASI HUKUKİ NİTELİŐİ	8
1.3. VİYANA SATIM SÖZLEŞMESİ'NİN UYGULAMA ALANI	9
1.3.1. Yer Bakımından Uygulama Alanı	11
1.3.1.1. Doğrudan Uygulama	12
1.3.1.2. Dolaylı Uygulama	15
1.3.1.2.1. 95. Madde Çekincesi	16
1.3.2. Maddi Uygulama Alanı	19
1.3.3. Zaman Bakımından Uygulama Alanı	20
1.4. VİYANA ANLAŞMASININ UYGULANMASINI ENGELLEYEN DURUMLAR	23
1.5. VİYANA ANLAŞMASININ AZERBAJYAN CUMHURİYETİ'NİN HUKUK SİSTEMİNDE YERİ	25

1.5.1. Viyana Anlaşması Azerbaycan Cumhuriyeti`nin Yasama Sisteminin Ayrılmaz Bir Parçası Olarak	28
1.5.2. Viyana Anlaşmasının Azerbaycan Cumhuriyeti`de İhtilaf Normu (Kolizion Normu) Temelinde Uygulanması	36
1.5.2.1. Uluslararası Anlaşmaların Hukuki Gücünün Üstünlüğü	39
1.6. VİYANA ANLAŞMASI VE ALICI VE SATICI YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN İKİNCİL DÜZENLENMESİ	41
1.6.1. Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatının Kolizion (Çatışma) Normu Temelinde Uygulanması	41
1.6.1.1. Uluslararası Özel Hukukun Kaynağı Olarak Anayasa	42
1.6.1.2. Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatındaki Genel Kural	44
1.6.1.3. Genel Kural	45
1.6.2. UNİDRUA İlkelerinin Uluslararası Ticaret Sözleşmelerine Uygulanması	47
1.6.3. İNCOTERMS'in Uygulanması	50
1.6.4. Uluslararası Alım Sözleşmeleri Kapsamındaki Model Sözleşmelerin Uygulanması	57
1.6.4.1. Uluslararası Mal Satımında Zamanaşımına İlişkin New York Sözleşmesi	59

İKİNCİ BÖLÜM

VİYANA ANLAŞMASI VE AZERBAJYCAN CUMHURİYETİ MEVZUATINA GÖRE SATICININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

2.1. ALICI VE SATICI KAVRAMI	62
2.2. YÜKÜMLÜLÜK KAVRAMI VE ONUN TÜRLERİ	64
2.3. SATICININ MALLARI TESLİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ	66
2.3.1. Teslim Kavramı	66
2.3.2. Teslim Yeri	67
2.3.2.1. Teslim Yerinin Belirlenmesi	68
2.3.2.1.1. Gönderme Borcu	69
2.3.2.1.1.1. Taşıyıcı	69

2.3.2.1.2. Aranacak Borçlar	72
2.3.2.1.3. Satıcının İş yeri	73
2.3.3. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanuna Göre Teslim Yeri	74
2.3.4. Teslim Zamanı	75
2.3.4.1. Belirli Bir Tarihin Saptanması	76
2.3.4.2. Belirli Bir Zaman Diliminin Saptanması	77
2.3.4.3. Makul Bir Süre İçinde Teslim	77
2.3.5. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanuna Göre Teslim Zamanı	78
2.3.6. Teslim Tarafları	79
2.3.6.1. Teslim Eden	79
2.3.6.2. Teslim Alan	80
2.4. SATICININ BELGELERİ TESLİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ	81
2.4.1. Genel Olarak	81
2.4.2. Belgelerin Verilme Şekli ve Yeri	82
2.4.3. Belgelerin Teslim Zamanı	83
2.5. SATICININ MALLAR ÜZERİNDE OLAN MÜLKİYETİNİ ALICIYA DEVRETMESİ	84
2.5.1. Viyana Konvansiyonu Mevzuatı Uyarınca Malın Mülkiyetinin Devredilmesi	84
2.5.2. Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatı Uyarınca Malın Mülkiyetinin Devredilmesi	85
2.6. MALLARIN SÖZLEŞMEYE UYGUNLUĞUNUN TEMİN EDİLMESİ	87
2.6.1. Sözleşmeye Uygun Malın Teslim Edilmesi	87
2.6.1.1. Mal miktarı	88
2.6.1.1.1. Teslim Edilecek Mal Miktarının Belirlenmesi	88
2.6.1.1.2. Miktarla Göre Uygun Olmayan Malların Teslimatının Sonuçları	89
2.6.1.1.3. Alıcı Tarafından Mal Miktarının Kontrol Edilmesi	90
2.6.1.1.4. Doğal Kayıp	91
2.6.1.2. Malların Kalitesi	92
2.6.1.2.1. Malların Kalitesinin Kontrol Edilmesi	94
2.6.1.3. Kalite Güvencesi (Garanti)	97

2.6.1.4. Malların Raf Ömrü	99
2.6.1.5. Bütünlük ve Çeşitlilik	101
2.6.1.5.1. Aliud Teslim	104
2.6.2. Malın Paketlenmesi ve Muhafazası	105
2.7. SATICI TARAFINDAN MALLARIN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERLE İLGİLİ HAKLARDAN ARINDIRILMASI	106
2.7.1. Genel Olarak	106
2.7.2. Sınai veya Fikri Mülkiyete Dayalı Hak veya Talep	108
2.7.3. Satıcı Bilgisi	109
2.7.3.1. Satıcıya Bildirim	111
2.7.4. Alıcının Kullanabileceği Çözümler	111
2.8. SATICININ YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİNİN HUKUKİ SONUÇLARI	112
2.8.1. Genel Olarak	112
2.8.2. Aynen İfayı Talep Hakkı	113
2.8.3. İkame Mal Teslimini Talep Hakkı	113
2.8.4. Malın Onarımını Talep Hakkı	114
2.8.5. Semenden İndirim Hakkı	115
2.8.6. Sözleşmeden Dönme Hakkı	116
2.8.7. Tazminat Hakkı	118
2.8.8. Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatında Yetersiz Kalitede Malların Verilmesinde Alıcının Sahip Olduğu Haklar	119
SONUÇ	122
KAYNAKÇA	125

KISALTMALAR

AC	Azerbaycan Cumhuriyeti
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
C	Cilt
CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sale (Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması)
INCOTERMS	International Commercial Terms (Uluslararası Ticari Terimler)
m.	madde
s.	sayfa
S.	Sayı
ULIS	Uniform Law on the International Sale of Goods (Menkullerin Uluslararası Satımına Dair Yeknesak Kanun)
ULF	Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods (Menkullerin Uluslararası Satımına Dair Sözleşmelerin Kurulması Hakkında Yeknesak Kanun)
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu)
UNIDROIT	International Institute for the Unification of Private Law (Uluslararası Özel Hukuk Birleşmesi Enstitüsü)
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
Y.	yıl

GİRİŞ

Uluslararası ekonomik ilişkilerin temeli olan uluslararası ticaret ilişkilerinin düzenlenmesi için uluslararası sözleşmeler her zaman gerekli olmuştur. Bunun esas sebebi, her bir ülkenin mevzuatı satış sözleşmesini aynı değil, farklı şekillerde düzenlemekte olmasıdır ki, bu da devletlerin iç mevzuatlarının satış sözleşmesini düzenleyen normlarının önemli ölçüde farklı olması ile ilgilidir. Böyle bir durumun mevcudiyeti ise ülkeler arasında uluslararası ticari ilişkilerin gelişimini olumsuz etkilemekteydi. Bu nedenle, sorunu çözüme ulaştırmak için, bu konuyla ilgili maddi hukuk normlarını kendinde barındıran uluslararası nitelikte anlaşmalar yapmak, yani uluslararası mal satış sözleşmelerini düzenlemek için yeknesak maddi hukuk normları belirlemek gerekiyordu. Böylelikle, bu tip uluslararası anlaşmaların asıl amacı devletlerin iç mevzuatının aksine satım sözleşmesini aynı şekilde düzenleyen kurallar belirlemektir.

Geniş bir ticaret hukuku alanında dış ticari ilişkileri uluslararası düzeyde geliştirmeye ve düzenlemeye yönelmiş en başarılı girişimlerden biri olan Uluslararası Mal Satış Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CISG), 1980 yılında uzun süren çabalar sonucu kabul edilmiştir. Uluslararası ticaretin gelişmesine katkıda bulunmak ve bunun yanı sıra uluslararası mal alım satımını tek tip düzenleyen kuralları sağlamak için bu anlaşmanın rolü çok büyüktür. Böylelikle, kendi kendini yürüten bu anlaşmanın amacı, uluslararası satış sözleşmeleri taraflarının yetkili hukuku belirleme yönünde olan tartışmalarını azaltmak ve onların hak ve yükümlülüklerini düzenleyen tarafsız bir maddi hukuk kuralları oluşturmaktır.

CISG`in hem ulusal hem de uluslararası alanda böyle büyük bir başarıya ulaşmasının asıl sebeplerinden biri de bağımsız bir hukuki dil barındırmasının yanı sıra, common law ve civil law hukuk sistemlerinin her ikisinden de esinlenerek iki sisteminin uzlaşması olan ortak bir metin oluşturmasıdır.

Viyana Sözleşmesi Azerbaycan Cumhuriyeti`nde ise 2017 yılında yürürlüğe girmiş ve bu tarihten sonra milletlerarası satım sözleşmelerine doğrudan uygulama alanı bulmuştur. Açıklamak gerekirse, Azerbaycan Cumhuriyeti`nde görülen bir davada, hakimin önüne gelen uluslararası bir satım sözleşmesinde belirlenen satıcının belgeleri teslim etme yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda, bu

uyuşmazlığı çözmek için ilk olarak satım sözleşmesinin Viyana Antlaşma'sının uygulama alanına dahil olup olmadığını belirlenmelidir. Böyle ki, eğer satım sözleşmesinin CISG'in uygulama alanına girdiğini tespit ederlerse, Anayasanın 148. maddesi gereği Viyana Sözleşmesinin hükümlerinin uyuşmazlığa uygulanmasını zorunludur.¹ Bunun yanı sıra, Viyana Sözleşmesinde hiç düzenlenmemiş veya uygulama alanı dışında bırakılan konularda yetkili hukuk olarak Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı belirlenmişse, yine Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu uygulanacaktır.

Belirtmek gerekiyor ki, bu Konvansiyon uluslararası satım sözleşmelerinde sözleşmenin kurulması ve sözleşme tarafların yükümlülükleri konusunu ele almaktadır. Böylece, 101 maddeden ibaret olan CISG, genel olarak bu alanları düzenlemektedir: sözleşmenin akdi, satıcının yükümlülükleri ve bu yükümlülüklerin ihlal edilmesi durumunda alıcının sahip olduğu hukuki imkanlar, alıcının yükümlülükleri ve bu yükümlülüklerin ihlali halinde satıcının sahip olduğu hukuki imkanlar.

Çalışmamız iki bölümden oluşmakta olup, esas konusu ise satıcının yükümlülüklerinin Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı ve Viyana Sözleşmesi kapsamında karşılıklı olarak incelenmesidir.

Birinci bölümde Viyana Sözleşmesi'nin tarihi gelişimi, sözleşme hakkında genel bilgiler ve uygulama alanı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bunun yanı sıra, bu bölümde Viyana Sözleşmesi'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'nde doğrudan uygulanması ve ihtilaf normu temelinde uygulanmasından bahsetmekteyiz.

Tezimizin ana konusu olan satıcının yükümlülükleri ise ikinci bölümde incelenmektedir. Bildiğimiz gibi, Viyana Sözleşmesi'nde yükümlülük, alıcı ve satıcı gibi kavramlar tanımlanmamıştır. Bu sebeple tezimizin bu bölümünde ilk olarak, yükümlülük kavramı ve onun türleri, alıcı ve satıcı kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra satıcının esas yükümlülüğü olan malları teslim etme, teslim yeri, teslim zamanı, teslim tarafları, belgeleri teslim yükümlülüğü Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı ve Viyana Konvansiyonu hükümleri kapsamında karşılıklı olarak incelenmiştir. Satıcının diğer bir esas yükümlülüğü olan sözleşmeye uygun

¹ Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası 148. maddesine göre uluslararası anlaşmalar Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatının ayrılmaz bir parçası olup, anayasa ve referandum ile kabul edilmiş hükümler dışında tüm durumlarda uluslararası anlaşmalar öncelikli olarak uygulanmalıdır.

malın gönderilmesi ve satıcının bu yükümlülüklerini ihlal etmesi durumunda alıcının sahip olduğu hukuki imkanlar da çalışmamızda ele alınmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI MAL SATIMINA İLİŞKİN SÖZLEŞMELER HAKKINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANLAŞMASI VE AZERBAYCAN CUMHURİYETİ MEVZUATININ ORTAK DÜZENLEMESİ

1.1. VIYANA SATIM SÖZLEŞMESİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünya devletlerinin bağımsızlığı sonucu uluslararası ticaret giderek daha da yaygınlaşmaya başladı ve bu da beraberinde taraflar arasında bazı anlaşmazlıklar ve sorunlar ortaya çıkarmaya başladı. Devletlerin böyle ortaya çıkabilecek sorunları sonuca ulaştırmak için tercihlerini koordine edebilme yollarından biri de şüphesiz ki, uluslararası kurum ve sözleşmelerin oluşturulmasıdır. Dolayısıyla, uluslararası ticaretin önemi ve hacmi göz önüne alındığında, yirminci yüzyılın son çeyreğinde ticareti uluslararası düzeyde düzenleyecek tek tip sözleşme oluşturulması artık zorunluluk haline gelmişti².

Tek tip böyle bir sözleşmenin ortaya çıkması konusunda ilk çalışmalar, 1929 yılında Ernst Rabel'in "evrensel bir satım hukuku" yaratma konusunda Roma'da yeni kurulmuş olan UNIDROIT'e³ teklif götürmesi ile başlamıştır⁴.

1930'larda UNIDROIT, uluslararası satış sözleşmelerini yönetmek için tek tip bir yasa taslağı hazırladı ve bunu çeşitli hükümetler arasında yorum yapmaları için dağıttı. Böylelikle, çalışma grubu 1934 senesinde "Roma Projesi" olarak adlandırılan ilk kanun taslağını hazırladı⁵.

II Dünya Savaşı'nın başlaması, üniforma yasası üzerinde daha fazla çalışmayı durdurursa da, taslak hazırlama savaştan sonra yeniden başladı. ⁶ Ek olarak, UNIDROIT'in yönetim organı, uluslararası satış sözleşmelerinin oluşumunu

² Vural, B., **Formation of Contract According to the CISG**, Ankara Bar Review, 2013, s. 127.

³ International Institute For The Unification of Private Law (Özel Hukukun Birleştirilmesi Hakkında Uluslararası Enstitü)

⁴ Akt, Selanik, A.A., Bayram, O., Değirmenci Talay, I., **Viyana Satım Antlaşması'nın (CISG) Tarihsel Gelişimi ve Uygulama Alanı**, s. 1356; Huber, P., Mullis, A., **The CISG: A New Textbook for Students and Practitioners**, München, European Law Publishers, 2007, s. 2.

⁵ Erdem, H.E., **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 146.

⁶ Erdem, H.E., **Viyana Satım Antlaşması'na Genel Bakış ve Maddi Uygulama Alanı**, Ş. Şıpka, A.C., Yıldırım (Ed.). Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG'e Göre Satış Sözleşmeleri (Sales Contracts Under the New Turkish of Obligations and CISG), (117-156), İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 120-121; Huber, Mullis, s. 2-3.

düzenleyen tek tip bir yasa taslağı hazırladı. UNIDROIT tarafından hazırlanan taslaklar sonunda 1964`te Lahey`de düzenlenen bir diplomatik konferansta kabul edilen iki sözleşmenin temelini oluşturdu: ⁷ Uluslararası Mal Satışına İlişkin Tekdüzen Kanun ve Uluslararası Mal Satışına İlişkin Sözleşmelerin Kurulmasına İlişkin Tekdüzen Kanun. Bunlar 1972`de yürürlüğe girdi, ancak genel olarak çok geniş kabul edildikleri ve sanayileşmiş ulusların lehine oldukları düşünüldüğü için tek tip yasa olarak sınırlı bir başarı elde ettiler. Sonuç olarak, yalnızca dokuz ülke tarafından onaylandı.⁸

Bu sözleşmelerin yaygın bir şekilde onaylanmaması,⁹ yasal, sosyal veya ekonomik geçmişleri ne olursa olsun tüm ülkelere uygulanabilecek tek tip bir satış yasası oluşturmak için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini gösterdi.

Uluslararası satış hukukunun birleştirilmesi çabası, 1966`da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu`nun Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Komisyonu`nu ("UNCITRAL"¹⁰) kurmasıyla devam etti. UNCITRAL`in amacı, farklı yasal, sosyal ve ekonomik sistemlere sahip ülkeleri tatmin edecek bir metin oluşturmaktı.

Bu hedefi gerçekleştirmek için UNCITRAL, çalışma grubundan ULIS ve ULF`nin etkinliğine ilişkin bir dizi ülke tarafından yapılan bir çok yorumun dikkate alınmasını talep etti. Bunun yanı sıra, UNCITRAL, çalışma grubunu yorumlarda dile getirilen konuları incelemeye ve ULIS ile ULF`nin nerede ve nasıl revize edilmesi gerektiğini belirlemeye yönlendirdi."¹¹

UNCITRAL, UNCITRAL üyeliğini temsil eden delegelerden oluşan bir çalışma grubu kurarak birleştirme çabalarına başladı. UNCITRAL, çalışma grubunu ULF ve ULIS`i gözden geçirmesi veya alternatif olarak yeni bir metin taslağı yapması için yönlendirdi. Çalışma grubu, ULF ve ULIS`in revizyonlarına dayalı olarak yeni bir metin taslağı hazırlamayı seçti.¹²

⁷ Tiryakioğlu, B., **Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara, Yetkin Basım Ve Yayıncılık, 1996, s. 98.

⁸ Moccia, C., **The United Nations Convention On Contracts For The International Sale Of Goods And The "Battle Of The Forms"**, Fordham International Law Journal, Volume 13, Issue 4, 1989, s. 651.

⁹ Atamer, M.Y., **Uluslararası Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Satıcının Yükümlülükleri ve Sözleşmeye Aykırılığın Sonuçları**, Beta Yayın Evi, İstanbul 2005, s. 22; Huber, Mullis, s. 3.

¹⁰ The United Nations Commission on International Trade Law

¹¹ Moccia, s. 653.

¹² Moccia, s. 654.

Yukarıda da belirtildiği gibi, uluslararası ticaretin önündeki yasal engellerin kaldırılmasına katkıda bulunmak ve uluslararası ticaretin gelişmesini teşvik etmeye amaçlanan¹³ sözleşme için ise çalışma 1968`de başladı. CISG`in amacı, çok sayıda, alışılmadık ve bazen erişilemeyen yabancı yasaların neden olduğu belirsizliği ve maliyetleri azaltmak amacıyla, uluslararası mal ticareti için tek ve yeknesak bir yasa oluşturmaktı. Tarafsız, uluslararası kabul görmüş bir seçenek sunmayı amaçlıyordu.

Böylelikle, CISG, 1970`lerin başında iki ana uluslararası satış sözleşmesinin, Uluslararası Satış Sözleşmelerinin Oluşturulmasına İlişkin Tekdüzen Kanunu Sözleşmenin halefi oluşturmayı taahhüt eden Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu`nun (UNCITRAL) bir projesidir.

CISG, eski Çalışma Grubu tarafından 3 aşamada geliştirildi ve UNCITRAL Sekreterliğinin CISG`e en yakın Resmi Yorum olmaya devam eden bir yorum hazırladığı Uluslararası Mal Satış Sözleşmelerine İlişkin 1978 Taslak Sözleşmesi ile sonuçlandı.¹⁴

Haziran 1978`de UNCITRAL, ULF ve ULIS`in revizyonlarını Uluslararası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Taslağı`nda ("1978 Taslak Metin") birleştirdi. 1978 Taslak Metni temelde iki bölümden oluşmuştur. İlk bölüm, sözleşme oluşumuna, ikincisi ise sözleşme taraflarının hak ve yükümlülüklerine ayrıldı.

1980`de Viyana Diplomatik Konferansı 1978 taslağını ve Sekreterliğin yorumunu tartıştı.

Çeşitli değişikliklerden sonra Birleşmiş Milletler`in altı resmi dilinde nihai hale getirilmiş CISG metni, Viyana`da düzenlenen Uluslararası Mal Satış Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Konferansı`nda 1980 yılında Genel Kurulda oy birliğiyle kabul edildi.¹⁵ CISG`i benimseyen BM Diplomatik Konferansına 62 ülke katıldı¹⁶.

¹³ Dimieteo, L.A., **İnternational Sales Law A Global Changes**, 2014, s. 8.

¹⁴ Atamer, **Satıcının Yükümlülükleri**, s. 23.

¹⁵ Zeytin, Z., **Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hukuku - CISG**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 34; Apaydın, E., **Satım Hukuku Özelinde Uluslararası Sözleşme Hukukunun Birleştirilmesi Çalışmalarının Kronolojisi** (The Chronicles of Unification of International Contract Law, Particularly Sales Law, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8(özel sayı), 2013, 201-274, s. 205.

¹⁶ Honnold, J, **Uniform Law For International Sales Under The 1980 United Nations Convention**, 1987, s. 2.

1 Ocak 1988`de Sözleşme, o sırada Sözleşme`yi onaylayan veya katılan devletler için yürürlüğe girdi.¹⁷ Daha sonra, Sözleşmeye taraf olanların sayısı önemli ölçüde artmıştır. CISG dünya ticaretinin üçte ikisinden fazlasını kapsamaktadır.

Böylelikle, uluslararası mal satım sözleşmelerine uygulanmak için tek tip hale getirilen hukuk kuralları yıllar boyu devam eden çalışmanın sonucu olup, çoğalan taraf ülkelerin sayesinde önemi artmıştır.¹⁸

Artan sayıda ülkenin katılımı, farklı ülkelerin belirli ticaret operasyonlarının yasal düzenlemelerindeki farklılıkların en aza indirileceği ve böylece uluslararası ekonomik işbirliğinin gelişmesinin önündeki engellerin kaldırılacağı bir duruma ulaşılmasında önemli bir garantidir.¹⁹

Çoğu yorumcu, CISG taslağının olağanüstü olduğu konusunda hemfikirdir ve pek çok devletin Sözleşmeci Devlet haline gelmesi tekdüzeliğin ölçülmesinde büyük rol oynamaktadır. Öte yandan, CISG`in nasıl yorumlandığı, uygulandığı araştırma sorularını yanıtlamanın hayati bir parçasıdır. Çoğu hukukçu CISG`in devlet yargı kurumları ve hatta tahkim mahkemeleri tarafından giderek daha fazla uygulandığını, dünya çapında yaygın olarak kullanıldığını kabul etmektedir. Franco Ferrari gibi yazarlar, CISG`in tamamen güvenilir olmadığına inanıp, CISG`in tüm uluslararası işlemleri ve uluslararası ticareti düzenlemediğini savunmuş ve CISG`in fazla globalleşmemesinin çağrısında bulunmuştur.²⁰ Franco Ferrari`ninki gibi görüşler, CISG`in kabulünü ve yaygın kullanımını azaltmada başarısız oldu. Claire M. Germain`in görüşüne göre ise, CISG`in tüm uluslararası satış işlemlerini kapsamlı bir şekilde kapsamadığı için, araştırmacıların geçerli herhangi bir yabancı satış kanunu ve kanun seçimi kuralları hakkında biraz bilgi sahibi olmaları gerektiğini belirtti.²¹

¹⁷ Toker, A.G., **11 Nisan 1980 Tarihli Uluslararası Taşınır Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi`nin (Viyana Sözleşmesi) Uygulama Alanı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 27; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 24; Erdem, H.E., **Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi** (Viyana Satım Sözleşmesi), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 16 (3), 1992, 35-105, s. 40.

¹⁸ Tiryakioğlu, B., **11 Nisan 1980 tarihli Milletlerarası Mal Satımlarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Milletlerarası Özel Hukuk Kuralları ile İlişkisi**, AÜHFD, Cilt 3, s. 192.

¹⁹ Комаров, А.С., **Венская конвенция о договорах международной купли-продажи товаров**, 1994, s. 2.

²⁰ Ferrari, F., **The CISG and its impact on national legal systems**, Walter de Gruyter, 2008, s. 112-115.

²¹ Claire, M.G., **CISG Translation Issues: Reducing Legal Babelism**, SSRN Electronic Journal, 2011 (2012), s. 11.

1.2. VİYANA ANLAŞMASI'NIN ULUSLARARASI HUKUKİ NİTELİĞİ

Viyana Sözleşmesi'nin önemi, yalnızca bugün birçok devletin buna katılmış olması gerçeğiyle değil, aynı zamanda en yaygın sözleşme türü olan satışı düzenleyen maddi yasal normların uluslararası bir birleşimi olması gerçeğiyle de belirlenir. Bu anlaşma, yüzyıllardır farklı ülkelerden tarafların ilişkilerine aracılık ediyor. Geleneksel olarak, ekonomik ilişkilerin medeni hukuk düzenlemesi sisteminde merkezi bir yer işgal etmiştir. Aynı zamanda, belirli bir devletin sosyoekonomik gelişiminin özelliklerini yansıtan belirli özelliklere sahiptir.²² Ulusal yasal düzenleme ile dış ticaret işlemlerinin uluslararası doğası arasındaki bu nesnel çelişkinin çözümü, ticari işlemlerin yasal düzenlemesinin uluslararası birleştirilmesiyle başarılı bir şekilde kolaylaştırılmıştır.

Bu Sözleşme, benzer anlaşmalardan farklı olarak, devletlerin kendilerinin ve organlarının faaliyetlerini değil, doğrudan doğruya üye devletlerin topraklarında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetlerini düzenlemektedir.

Ayrıca, bu Sözleşmenin ayırt edici niteliklerinden biri, Sözleşmenin hazırlandığı dilin birçokları için basit ve anlaşılır olmasıdır.

Bunun yanı sıra, madde 7(1)'in lafzı, CISG hükümlerini yorumlarken, yargıçların bir hükmün veya bir terimin, onun uygulamasıyla çelişebilecek yerel bir tanımına başvurmaktan kaçınmaları gerektiğini ima eder.²³

Örneğin, kondensatlı ham petrol satışına ilişkin bir davada, hakem heyetinin malın sözleşmeye uygunluğunu değerlendirdiği bir davada, 'ticarete elverişlilik' ve 'ortalama kalite' gibi yerli kavramların kullanılması, bu kavramların varlığı gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Bu durum CISG'i hazırlayanların amaçladığından farklı bir sonuca varacaktı. Bunun yerine uygunluğun anlamı, CISG'in genel ilkelerine uygun olan 'makul kalite' kriterine göre yorumlanmıştır. Bu nedenle karar vericiler, bu gibi durumlar CISG'in ortaya çıkış amacını ve 'uluslararası karakterinden' herhangi bir sapmanın meşruiyetini zedeleyeceğini akılda tutmalıdır.

Sözleşmenin geniş çapta kabul görmesinin nedenlerinden biri diğeri ise esnekliğidir. Sözleşmeyi hazırlayanlar, Sözleşmeye bu tür bir esneklik kazandırmak

²² Babayev O.T., **Scope Of Application Of Convention On Contracts For The International Sale Of Goods**, Юридические Науки, Bakı, 2017, s. 70.

²³ Babayev, s. 71.

için çeşitli araçlar, özellikle basit terminoloji kullandılar ve uluslararası ticarete iyi niyet ilkesinin evrensel olarak gözetilmesini sağlamaya çalışmışlardır.

Sözleşmenin temelini oluşturan genel ilkelerin, Sözleşme tarafından belirlenen standartlar dizisindeki boşlukları doldurmak için kullanılması ve üzerinde anlaşmaya varılan kullanımların ve yerleşik uygulamaların bağlayıcı niteliğini kabul edilmiştir. Sözleşmeyi hazırlayanlar, belirli bir hukuk geleneğine özgü olan ve genellikle bir dizi iyi bilinen içtihat ve ilgili literatür tarafından desteklenen ancak diğer hukuk sistemlerinde uygulanması zor olan hukuki kavramların kullanılmasından kaçınmak için özen göstermiştir. Metin üzerinde çalışmaya yönelik bu yaklaşım, yasal geleneklerine bakılmaksızın mümkün olduğu kadar çok devletin maddi hukukunu Sözleşme aracılığıyla uyumlu hale getirme arzusundan kaynaklanmaktadır.

1.3. VİYANA SATIM SÖZLEŞMESİ'NİN UYGULAMA ALANI

Viyana Sözleşmesinden bahsederken değinilmesi gereken önemli konulardan biri de Sözleşme'nin uygulama alanıdır. Kısaca uygulama alanının hangi maddelerde yer aldığından ve neleri kapsadığından bahsedelim. İlk olarak, Viyana Sözleşmesinin yer bakımından uygulama alanı 1. maddede düzenlenmiştir. 1/1. m.de belirtildiği üzere, CISG'in uluslararası satım sözleşmelerine uygulanabilmesi için ilk şart sözleşme taraflarının iş yerlerinin farklı ülkelerde olmasıdır. Belirtmek gerekir ki, sözleşmenin kurulduğu zaman iş yerinin farklı ülkede olması şartına bakılacak, sonradan yapılan iş yeri değişikliği ise önem taşımayacaktır²⁴.

1. Maddeden bahsetmişken belirtmek gerekir ki, devletler bu maddeye çekince koyabilirler. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri, Sözleşmeyi imzalarken, Sözleşmenin 1. maddesinin b paragrafının kendi topraklarında uygulanmayacağına dair bir çekince koymuştur.²⁵ Buna karşılık Almanya, Sözleşme'nin 1. maddesinin bu

²⁴ Karaca, H.A., **CISG'in Milletlerarası Uygulama Alanı, İrade Serbestisi ve Bazı Yorum Meseleleri**, Araştırma Makalesi, Public and Private International Law Bulletin, 39(1), İstanbul Üniversitesi Yayın Evi, 2019, s. 194.

²⁵ Babayev, s. 71.

fikrasını uygulamayacağını açıklayan ülkeler hakkında Sözleşme'nin 1. maddesinin b fıkrasını uygulamayacağını beyan etmiştir.²⁶

M. 1/3 de ise CISG'in uygulanması için tarafların vatandaşlığının veya tacir olup olmamalarının önemli olmadığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, sözleşmenin ticari veya adi olmasının da önemi yoktur.²⁷ Bunun sebebi ise tarafların veya taraflardan birinin çifte vatandaşlığa sahip olması durumunda veya şirket gibi tüzel kişilerin tabiyetinin belirlenmesi zamanı ortaya çıkabilecek sorunları ortadan kaldırmaktır.²⁸

Konu bakımından uygulama alanı ise 2. m. de yer almıştır ve bu maddede Sözleşmenin hangi mal satım sözleşmelerini kapsadığı, hangi sözleşmeleri kapsamadığı konusuna değinilmiştir. CISG m. 2`e göre:

“Bu Antlaşma aşağıdaki satımlara uygulanmaz:

- (a) Kişisel veya ailevi ihtiyaç veya ev ihtiyacı için mal alınması; meğerki satıcı, sözleşmenin akdi sırasında veya öncesinde, malların böyle bir kullanım için alındıklarını bilmesin ve bilmesi gerekmesin;*
- (b) Açık artırma yoluyla yapılan satımlar;*
- (c) Cebri icra veya diğer kanun gereği yapılan satımlar;*
- (d) Menkul kıymet, kambiyo senedi ve para;*
- (e) Gemi, tekne, hava yastıklı taşıt veya hava taşıtı satımı;*
- (f) Elektrik satımı.”*

Konu bakımından uygulama alanına değinen diğer bir madde ise 3. maddedir. Böyle ki, bu maddeye göre iş sözleşmesi ve eser sözleşmesi CISG'in uygulama alanının dışında bırakılmıştır. Çünkü, bu sözleşmeler satım sözleşmesine benzer özellikleri taşımasına rağmen, mal temini ve iş gücü ile ilgili satım sözleşmesi sayılmamaktadır.²⁹

Böylelikle, Sözleşme'nin uygulanacağı satım sözleşmesinin tarafları gerçek ve tüzel kişiler olabilir. Ancak bu sözleşme kapsamında malın hangi amaçla satın alındığının da dikkate alınması gerekmektedir. Madde 2(a), satıcının sözleşmenin akdinden önce veya akdedilmesi sırasında herhangi bir zamanda bilmediği ve bilmemesi gerekmediği sürece, Sözleşmenin kişisel, ailevi veya ev içi kullanım için

²⁶ Babayev, s. 71.

²⁷ Ekşi, N., **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2015, s. 64.

²⁸ Schwenzer, I., ve Aksoy Çağlayan P., (Ed.), **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (Vienna Satım Sözleşmesi) Şerhi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 184.

²⁹ Develioğlu, H.M., **CISG'nin Sözleşmelerin Konusu ve Niteliği Bakımından Uygulama Alanı**, GUHFD, 2013/1, s. 59.

satın alınan malların satışına uygulanmayacağını belirtmektedir.³⁰ Ama, satıcı malların böyle bir kullanım için satın alındığını biliyorduyorsa, satım sözleşmesi CISG'in uygulama alanına girmeyecektir. Ancak, mallar ticari amaçla satın alınırsa, Sözleşme uygulanacaktır.

İçtihadı göre, Sözleşme anlamında "mal", ister katı, ister kullanılmış veya yeni, cansız veya canlı olsun, teslim anında "taşınır ve somut" olan nesnelere³¹. Fikri mülkiyet hakları gibi maddi olmayan mallar, Sözleşme'de "mal" kavramının kapsamı dışında kabul edilir. Aşağıda, Sözleşme'nin kapsamını ve mekanizmasını anlamak için gerekli olan Sözleşme'nin ilk maddeleri daha detaylı ele alınacaktır.

Son olarak, zaman bakımından Viyana Sözleşmesinin uygulama alanı 100. m.de düzenlenmiştir ve aşağıda ayrı başlık altında detaylı incelenmektedir.

1.3.1. Yer Bakımından Uygulama Alanı

Bu Sözleşmenin doğru bir şekilde uygulanması için ilk adım, belirli bir satım sözleşmesinin olması³² ve bu anlaşmanın Sözleşmenin yetki alanına girip girmediğini belirlemektir. Bu nedenle, 1. Maddeye göre, Sözleşme, iş yerleri farklı Devletlerde bulunan taraflar arasındaki mal satışına ilişkin sözleşmelere uygulanır:

- a) "bu Devletler Akit Devlet olduğunda; veya
- b) uluslararası özel hukuk kurallarına göre bir Akit Devletin hukuku uygulandığında."

Bahsettiğimiz gibi, tarafların iş yerlerinin farklı devletlerde olması CISG hükümlerinin uygulanabilmesi için yeterli sayılmamaktadır. Bu şartın sağlanmasının yanı sıra her iki tarafın da iş yerinin bulunduğu devletin CISG'e taraf olması veya forum ülkesinin kanunlar ihtilafı kurallarının CISG'e taraf bir ülkenin hukukuna atıf yapması gerekir.³³

³⁰ Atamer, M.Y., **Birleşmiş Milletler Satım Hukukunun Uluslararası Uygulama Alanı**, İBD, Sayı 69, 1995, s. 558; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 50; Toker, s. 54.

³¹ Babayev, s. 72.

³² Kaya, C., **CISG (Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması) Gereğince Alıcının Satım Bedelini Ödeme Borcu**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 25; Kanışlı, E., **CISG uyarınca alıcının yükümlülükleri ve sözleşmeye aykırılık halinde satıcının hakları**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 6.

³³ Tiryakioğlu, 11 Nisan 1980 Tarihli Milletlerarası Mal Satımlarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Sözleşmenin Milletlerarası Özel Hukuk Kuralları ile İlişkisi, s. 195; Kaya, s. 30.

Yukarıdaki hükümlerden, aynı ülkede bulunan farklı ülkelerde ikamet eden iki şirketin bir satış sözleşmesi yapması durumunda Sözleşme normlarının uygulanmadığı açıktır. Sözleşmeyi akdeden iki şirketten en az birinin bu Sözleşmeye üye bir devletin topraklarında yer alması ve kanunlar ihtilafı kurallarının bir üyenin hukukunu uygulaması halinde Sözleşme kurallarının uygulanacağını da belirtmekte fayda vardır. Buna bir örnekle bakalım. Azerbaycan bu Sözleşmeye taraftır.

Azerbaycan Cumhuriyeti`nde yerleşik bir şirket ile Sözleşme`ye üye olmayan bir ülkede yerleşik bir şirket arasında bir satış sözleşmesi akdedilir. Azerbaycan Cumhuriyeti Milletlerarası Özel Hukuk Kanununun 25.1.1³⁴ maddesine göre, satış sözleşmelerine satıcının hukuku uygulanır. Dolayısıyla, şirket-satıcı Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında yerleşik bir şirket ise Sözleşme bu satış sözleşmesine uygulanacaktır. Bunun nedeni, satış sözleşmelerinin tabi olduğu kanunlar ihtilafı kuralına göre, satıcı tarafının maddi kuralının uygulanması gerektiğidir.

Sözleşmenin taraflarından her ikisinin de Sözleşme`ye taraf devletlerde iş yerlerinin bulunması, ancak yargılamanın Sözleşme`ye taraf olmayan bir devlet mahkemesinde görülmesi durumunda, ikincisi ancak aşağıdaki durumlarda uygulanabilir: bu devletin kanunlar ihtilafı kurallarına göre Sözleşme`ye taraf devlet hukuku uygulanır. Bu durumda uluslararası hukuk olmadığı için ulusal ihtilaf hukukuna başvurılmaktan kaçınılamaz.

Toparlamak gerekirse, CISG`in uluslararası satım sözleşmelerine uygulanması için iki durum bulunmaktadır. İlk olarak tarafların iş yerlerinin farklı akit ülkelerde olmasıdır. Bu durumda CISG uluslararası satım sözleşmelerine doğrudan uygulanmaktadır. Diğer durum ise taraflardan hiç birinin akit ülkede bulunmadığı için forum ülkesinin kanunlar ihtilafı kurallarının yetkili kıldığı ülke hukukunun Sözleşmeye taraf olmasıdır. Sözleşme bu durumda direkt uygulanamadığı için, bu dolaylı uygulanma olarak niteliklendirilmiştir.

1.3.1.1. Doğrudan Uygulama

Aşağıda daha detaylı anlatılacak olan Azerbaycan Cumhuriyeti`nin milletlerarası sözleşmeleri akit etmesinin temel sebeplerinden biri de, yabancılık

³⁴ <https://www.e-qanun.az/>

unsuru içeren sözleşmelere uygulanacak olan maddi hukuk kurallarını belirlemesidir. Böyle sözleşmelerden biri olan CISG de mal alım satımı ile ilgili konuları düzenleyen tek tip sözleşme olarak, uygulanacak maddi hukuk kurallarını belirlemekte ve kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanmasını azaltmaktadır. Diğer bir deyimle ise bu normlar devletlerin yürürlükte olan iç hukukun yerini almaktadır³⁵.

Böylelikle, bu tip sözleşmelerin büyük çoğunluğunda anlaşmanın doğrudan uygulamasını sağlayan hüküm bulunmaktadır. CISG`in doğrudan uygulanmasını sağlayan 1/1.a maddesinde belirtildiği üzere mahkeme doğrudan uygulama koşullarının varlığını resen inceledikten sonra, kanunlar ihtilafı kurallarına başvurmalıdır.³⁶ Kocasakal`a göre, “*yer bakımından uygulama alanının doğrudan ve otonom olarak ikiye ayrılmasının temel sebebi akit ülke kanunlar ihtilafı kurallarına başvurmaya gerek kalmadan CISG`in uygulanıyor olmasıdır*”.³⁷

Bu sözleşmenin doğrudan uygulanması ise tarafların iş yerlerinin farklı akit devletlerde bulunması ve akit ülke mahkemesi tarafından uyuşmazlığın görülmesi halinde mümkün olacaktır. Görüldüğü üzere tarafların iş yerlerinin farklı akit devletlerde bulunması temel sebep olarak belirtilmiştir. Bu durum sözleşmenin uluslararası niteliği ile ilgilidir ve böylece, sözleşmeye CISG hükümleri uygulanacaktır.³⁸

Değinilmesi gereken önemli konulardan biri de, iş yeri kavramının tanımıdır. Zira, CISG`in bu gibi sözleşmelere uygulanabilirliğini tespit etmek için bu tanımı bilmek mühimdir. Viyana Sözleşmesinde sıkıca bahsedilen iş yeri kavramının tanımı yapılmasa da, doktrinde bununla ilgili pek çok tanım yer almaktadır. Doktrine baktığımızda bununla ilgili yazarlar tarafından pek çok tanım olsa da, genel olarak tanımlar arasında tartışmalara ve fikir ayrılıklarına yol açan büyük farklar bulunmamaktadır. Erdeme göre iş yeri “ticari işlemler için sürekli ve düzenli bir yerdir ve ‘ad-hoc` ilişkiler için geçici olarak bulunulan yerleri kapsamaz” olarak

³⁵ Viscasillas, P.P., **Applicable Law, the CISG, and the Future Convention on International Commercial Contracts**, Article 15, Villanova Law Review, Vol 58, 2013, s. 739.

³⁶ Karaca, s. 197.

³⁷ Özdemir Kocasakal, H., **Viyana Konvansiyonu`nun Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Uygulama Alanı**, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Anlaşması`nın (CISG) Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi Sempozyumu Özel Sayısı, 12(1), 2013, s. 25.

³⁸ Toker, s. 18.

ifade edilmektedir.³⁹ Diğer bir yazara göre ise iş yeri “uluslararası fuar veya otel gibi geçici olarak kalınan yerler dışında kalan şube, acente gibi tacir yardımcılarını içeren, sürekli ve sabit ticari kuruluş yeri”dir.⁴⁰ Toker ise işyerini “merkez gibi katı kurallara tabi olmayan sürekli ve düzenli iş yapılan yer” olarak tanımlamaktadır.⁴¹

Sonuç olarak, bu tanımları toplamak gerekirse, iş yeri, tarafların sabit ve devamlı olarak iş ilişkilerini sürdürdüğü yerdir.⁴² Bunun yanı sıra doktrinde nerelerin iş yeri olarak nitelendirilemeyeceği de belirtilmiştir. Böyle ki, sözleşmenin yapıldığı, imzalandığı veya sözleşme için hazırlık çalışmalarının yapıldığı yerler iş yeri olarak tanımlanmamaktadır. Onu da, belirtmek gerekir ki, önceden belirli süre için kiralanan ve bazı amaçlara ulaşmak için kullanılan geçici yerler de iş yeri sayılmamaktadır.

Uygulamada bazen tarafların farklı ülkelerde birden fazla iş yerlerinin olduğu görülmektedir. Bu zaman hangi iş yerinin esas iş yeri olması konusuna Viyana Sözleşmesinin 10. m`de değinilmiştir. Böyle ki, 10(a). maddeye göre, tarafın esas iş yeri, sözleşmenin kurulmasının herhangi bir anında tarafların bildiği veya bilinmesi açıkça mümkün olan yer veya sözleşmenin ifası ile en sıkı irtibat içinde bulunan yer sayılır. Belirtmek gerekir ki, bu iki durumunda mevcut olduğu zaman ise hangisinin esas alınacağı Sözleşmede belirlenmemiştir. Sıkı irtibat ise sözleşmenin kurulması anına kadar olan zamanı kapsamaktadır, sözleşmenin kurulmasından sonraki değişiklikler ise bu durumu etkilememektedir.

10. Maddeye değinmişken onun b bendine göre taraflardan birinin iş yerinin olmaması durumu ile de karşılaşmak mümkündür. Bu durumda tarafın mutlak meskeninin onun iş yeri olarak esas alınacağı belirtilmiştir.

İş yerinden bahsetmişken son olarak onu da belirtmek gerekir ki, CISG`in uygulanabilmesi için sözleşmenin kurulduğu yer veya ifa yerine değil de, yalnız iş yerlerinin farklı ülkede olması şartına dikkat edilmektedir⁴³.

³⁹ Erdem, H.E., **Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Satım Sözleşmesi)**, Batider, 1992, C. XVI, Sayı 3, s. 43.

⁴⁰ Carolina, S., **A Study of the Interplay between the Conventions Governing International Contracts of Sale**, Thesis, 1999, Queen Mary and Westfield College, London, s. 23.

⁴¹ Toker, s. 37.

⁴² Borisova, B., **Geographic sphere of application of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods**, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2003, s. 7.

⁴³ Erdem, Viyana Satım Sözleşmesi, s. 44.

Sonuç olarak, Sözleşme'nin 1.1(a) maddesinde belirtilen şart gerçekleştiği halde Viyana Sözleşme'si ilave hiç bir duruma ihtiyaç duymadan doğrudan uygulanacaktır.

1.3.1.2. Dolaylı Uygulama

Yukarıda bahsettiğimiz doğrudan uygulama şartları sağlanmadığı hallerde, Viyana Sözleşmesinin uygulanabilmesinin diğer bir yolu dolaylı uygulamadır. Böyle ki, forum ülkesinin kanunlar ihtilafı kurallarının Viyana Sözleşmesini akit etmiş bir ülke hukukunu yetkili kılması durumunda Sözleşme, yine uygulama alanı bulabilecektir. ⁴⁴ CISG'in 1.1(b) maddesi Sözleşmenin uygulama alanını genişlendirmek açısından çok önemli bir hükümdür⁴⁵.

Doğrudan ve dolaylı uygulamanın her ikisinde de ortak şart aralarında satım sözleşmesi yapmış tarafların iş yerlerinin farklı ülkelerde olmasıdır. Bunun yanı sıra, aralarındaki temel fark, dolaylı uygulama zamanı tarafların iş yerlerinin bulunduğu ülkelerin Viyana Sözleşmesini akit etmemesidir.

Böylelikle, belirtmek gerekir ki, forum ülkesinin kanunlar ihtilafı kurallarına başvurarak Viyana Sözleşme'si'ni uyguladığı için bu dolaylı uygulama olarak adlandırılmıştır.

Çalışkanın da belirttiği gibi, 1.1(b) maddeni incelediğimizde görüyoruz ki, uyuşmazlıklara dolaylı uygulama yolu ile CISG'in uygulanabilmesi için, Sözleşme'yi akit etmiş bir devletin mahkemesinin önüne gelmesi gerekmektedir⁴⁶. Aksi takdirde Sözleşmeyi akit etmemiş bir devlet mahkemesi 1.1(b) maddesine dayanarak CISG'i uygulamak taahhüdü altında değildir.⁴⁷ Böylelikle, sözleşmeye taraf olmayan devlet mahkemesi kanunlar ihtilafı kurallarının akit devlet hukukunu yetkili kılması durumunda CISG'i özel hükümler olarak uygulayacaktır.

⁴⁴ Erdem, Uygulama Alanı, s. 11; Tiryakioğlu, Uygulama Alanı, s. 108; Atamer, Uygulama Alanı, s. 560.

⁴⁵ Toker, s. 35.

⁴⁶ Çalışkan, Y., **Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, Beta, 2014, s. 142.

⁴⁷ Karaca, s. 199.

Bunun yanı sıra, onu da belirtmek gerekir ki, CISG Danışma Kurulu'nun 15 No'lu Görüş'ünde Viyana Sözleşmesinin 1.1(b) maddesiyle uygulanması zamanı maddenin giriş kısmının da dikkate alınması gerektiği meselesine değinilmiştir.⁴⁸

Görüldüğü üzere, mal alım satım sözleşmelerine CISG doğrudan uygulanmadığı zamanlarda taraflar, CISG'in uygulanmasını sağlamak için ona taraf olan bir ülkenin hukukunun uygulanmasını sağlayan kanunlar ihtilafı kurallarına sahip bir ülkede dava açarak uygulanmasını sağlayabilirler.⁴⁹

Son olarak, onu da belirtmek gerekir ki, yukarıda bahsettiğimiz gibi, m. 1.1(b) CISG'in uygulama alanını daha da genişlendirmiştir ve bu da, Sözleşmenin bazen tarafların isteklerine uygun olmadığı halde de uygulanmasına olanak verebilmektedir⁵⁰. Bildiğimiz üzere, doğrudan uygulama zamanı tarafların iş yerlerinin sözleşmeyi akit etmiş ülkelerde yerleşmesi neticesinde CISG uygulama alanı bulabilecektir. CISG'in uygulanmasının karşısını almak için ise taraflar 6. m.'ye başvurabilirler. Dolaylı uygulanmanın engellenmesi için ise taraflar aşağıda inceleyeceğimiz 95. m. ile çekince koyabilme hakkına sahiptirler.

1.3.1.2.1. 95. Madde Çekincesi

Malum olduğu üzere, 2023 yılı itibari ile CISG'i akit etmiş devletlerin sayısı 95'dir⁵¹. Belirtmek gerekir ki, akit devletlerin sayısının bu şekilde artmış olması CISG'in mal alım satım sözleşmelerine 1.1(a) maddesiyle yani doğrudan uygulama yoluyla uygulanmasına olanak sağlamıştır. Akit devletlerin sayısının artmasıyla birlikte, CISG'in 1.1(b) maddesiyle dolaylı uygulanması giderek azalmaktadır. Böylelikle, akit ülke mahkemesinde görülen dava, tarafların da akit devletlerde bulunması zamanı m.1.1(b)'e gerek kalmadan CISG'i doğrudan uygulanacaktır.

Ticaret hukuku alanında yeknesaklaştırılmış hükümleri kendisinde barındıran CISG her ne kadar taraflara ve devletlere oluşabilecek sorunların çözümlenmesi için kolaylıklar sağlasa da, bazen taraflar veya devletler CISG'in bazı maddelerinin

⁴⁸ Karaca, s. 199.

⁴⁹ Kocasakal Özdemir, H., **Viyana Konvansiyonu'nun Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Uygulama Alanı**, 2013/1 GÜHFD Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi Sempozyumu Özel Sayısı 19, 2013, s. 26.

⁵⁰ Viscasillas, s. 747.

⁵¹ <https://cisg-online.org/home>

uygulanmasını istemeyebilirler. Bu zaman ülkeleri mümkün olduğu kadar tatmin etme, taraf devletler arasında ortaya çıkabilecek çıkar çatışmalarını bağdaştırma ve böylelikle de daha fazla katılım sağlamak için devletlere çekince koymak hakkı verilmiştir⁵². Konumuz olan yer bakımından uygulama ile ilgili çekinceler Sözleşme'nin "Son Hükümler" başlıklı son bölümünde yer almıştır.⁵³

Biz bu kısımda m. 1.1(b)'e ilişkin olduğundan 95. madde çekincesinden kısaca bahsedeceğiz. M. 95'e göre tüm devletlerin CISG'in dolaylı uygulanması ile ilgili olan 1.1(b) maddesine çekince koyabilmesi belirlenmiştir.⁵⁴ Böylelikle, bu madde ile çekince koyan devletler artık Sözleşme'nin 1.1(b) maddesi ile bağlı olmadıklarını beyan etmiş sayılacaklardır. Ama, devletlerin m. 95 ile çekince koyması Viyana Sözleşme'sinin 1.1(a) maddesiyle uygulanmasının mümkün olmayacağı anlamına gelmemektedir. Satım sözleşmesinin taraflarının iş yerlerinin bulunduğu devletler CISG'i akit ettikleri durumlarda Viyana Sözleşmesi yine uygulama alanı bulacaktır.

Doktrinde bu madde ile ilgili yorumları incelediğimizde tabiri caizse CISG'in en çok fikir ayrılığı ve görüş farklılığı olan maddesi olarak m. 95'i belirtebiliriz. Bu görüşleri üç başlık altında toplayarak kısaca bahsetmek gerekirse, ilk görüş çekinceyi dar yorumlamaktadır⁵⁵. Böyleki bu görüşü savunanlara göre, eğer bir devlet m. 95 ile çekince koyuyorsa ve akit ülke mahkemesinde görülen davada akit ülkenin kanunlar ihtilafı kuralı kendi hukukuna atıf yapıyorsa Viyana Sözleşme'si değil, o ülkenin kendi hukuk kuralları uygulanmalıdır⁵⁶. Belirtmek gerekir ki, bu görüş Viyana Sözleşme'sinin müzakere sürecindeki bazı devletlerin önerilerine dayanmaktadır. Böyle ki, sözleşmenin 1.1(b) maddesinin CISG'in metninden çıkarılması ile ilgili Viyana Sözleşme'sinin görüşmeleri zamanı devletler öneride bulunmuşlardır⁵⁷.

⁵² Erdem, Viyana Satım Sözleşmesi, s. 47.

⁵³ Yukarıda bahsettiğimiz Viyana Sözleşmesi'nin yer bakımından uygulanmasına ilişkin çekinceler 92-95. maddelerde yer almaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse, Sözleşmenin ikinci veya üçüncü bölümü ile ilgili konulabilecek çekince m. 92'de, federal ülkelere ilişkin çekince m. 93'de, bölgesel birleşimlere ilişkin çekince m. 94'de ve Sözleşme'nin m. 1.1(b) bendine ilişkin çekince ise m. 95'de yer almaktadır.

⁵⁴ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 52; Tiryakioğlu, Milletlerarası Mal Satımlarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Sözleşmenin Milletlerarası Özel Hukuk Kurulları İle İlişkisi, s. 199; Tokar, s. 64-65; Atamer, Uygulama Alanı, s. 560.

⁵⁵ Karaca, s. 201.

⁵⁶ Tiryakioğlu, Uygulama Alanı, s. 111.

⁵⁷ Tiryakioğlu, Uygulama Alanı, s. 111.

Lakin bu öneriler kabul edilmemiş, ülkeleri memnun etmek adına bu maddeye çekince koyma hakkı verilmiştir.

Diğer görüş ise birinci görüşten farklı olarak m. 95'i daha geniş yorumlamaktadır. Bu görüşe göre, dava görülen mahkemenin kanunlar ihtilafı kuralları 1.1(b) maddesine çekince koymuş akit ülke hukukuna atıf yapıyorsa, bu zaman çekince koyduğu için Viyana Sözleşmesi yerine akit devletin iç hukuku uygulanmalıdır. Bu durumda davanın görüldüğü mahkemenin Sözleşmeyi akit edip etmemesinin hiç bir önemi bulunmamaktadır. Özetlemek gerekirse, CISG burada milletlerarası hukuk olarak değil de, atıf yapılan devletin iç hukukun parçası olarak uygulandığını savunulmaktadır. Ama belirtmek gerekir ki, CISG burada bahsedildiği gibi atıf yapılan devlet hukukun bir parçası olarak değil de, Sözleşmenin tarafı olan devlet mahkemesinin yine Sözleşmeye taraf ülke hukukuna atıf yapıldığı için uygulanmaktadır.

Son olarak, üçüncü görüş ise dar ve geniş yorumlayan görüşlerin uzlaşması mahiyetindedir. Bu görüşe göre ise “m. 95 çekincesinin sadece çekince koymuş devlet mahkemelerinde görülen davalarda uygulanacak hukukun bir akit devlet hukuku olması halinde CISG yerine o devletin iç borçlar hukuku düzenlemelerinin uygulanması şeklinde yorumlanmasını benimsemektedir”⁵⁸.

Kanaatimizce, yukarıda bahsettiğimiz tartışmalara aydınlık getirmek için CISG Danışma Kurulu 15 No`lu Görüşü'nün yol gösterici niteliğindeki yorumuna dikkat çekmek gerekir. Danışma Kurulu bu konuyla ilgili üç ayrı ihtimalin ortaya çıkabileceğini ele alarak raporunda üç ihtimali de belirtmiştir. Bunlardan birincisi çekince koyan akit ülke mahkemesinde yapılan yargılamalardır ki, bu duruma göre akit ülke çekince koyarak m 1.1(b) uygulamak yükümlülüğünden muaftır⁵⁹. Ama belirtmek gerekir ki, böyle yükümlülüğün olmaması CISG`in hiç bir şekilde uygulanmayacağı anlamına gelmemektedir. Böyle ki, ülkenin kanunlar ihtilafı kuralları akit bir ülke hukukuna atıf yapıyorsa, atıf yapılan ülkenin iç hukuku olarak CISG uygulanabilecektir.

Diğer bir durum ise çekince koymayan akit ülke mahkemesinin m. 95 ile çekince koymuş akit ülke hukukuna atıf yapmasıdır. Bu zaman CISG yine uygulama

⁵⁸ Kocasakal, s. 37.

⁵⁹ Karaca, s. 202.

alanı bulacaktır. Devletin 1.1(b) maddesine çekince koyması onun Sözleşmeyi akit etmiş ülke olması gerçeğini değiştirmemektedir. Böylelikle, m. 1 tümüyle değerlendirildiğinde aralarında satım sözleşmesi olan tarafların iş yerlerinin farklı devletlerde olması ve forum ülkesinin kanunlar ihtilafı kurallarının akit ülke hukukuna atıf yapması halinde yine CISG uygulama alanı bulacaktır.

Son olarak, forum ülkesinin Sözleşmeyi akit etmemiş olması durumunda, onun kanunlar ihtilafı kuralları Sözleşmeye taraf ülke hukukuna atıf yapıyorsa, bu zaman taraf ülkenin iç hukuku olarak CISG uygulama alanı bulabilecektir. Bununla birlikte atıf yapılan ülke m. 95 ile çekince koymuşsa CISG dolaylı olarak uygulanamadığından, taraf ülkenin iç hukuku uygulanacaktır⁶⁰.

1.3.2. Maddi Uygulama Alanı

Viyana sözleşmesinin 1-6 maddeleri⁶¹ sözleşmenin maddi uygulama alanını düzenlemektedir. Bu maddelerde Sözleşmenin uygulama alanı daraltılmış veya bunun aksine uygulama alanı genişletilmiştir. Sözleşmenin maddi uygulama alanını açıklamak bakımından bu maddelerden kısaca bahsedeceğiz.

Yukarıda belirttiğimiz üzere, birinci madde sözleşmenin yer bakımından uygulama alanı düzenlemektedir. Ama, bunun yanı sıra “Viyana Sözleşmesinin milletlerarası mal satımı sözleşmeleri hakkında uygulama alanı bulur” hükmüne yer vermesi ile birlikte maddi uygulama alanına da değinmektedir. Böylelikle, bu maddeyi incelediğimizde görüyoruz ki, CISG`in konusu mal satımı sözleşmeleri oluşturmaktadır.⁶² Genel olarak, Viyana Sözleşme`sinin pek çok maddesinde “mal satımı sözleşmesi” kavramına rastlamaktayız. Ama bunun yanı sıra Sözleşme`de bu kavramın tanımına yer verilmemiştir. Buna sebep ise farklı hukuk düzenlerinde

⁶⁰ Karaca, s. 202.

⁶¹ Sözleşme`nin 1. m. yer bakımından uygulama alanını ve Sözleşme`nin mal satımı sözleşmelerine uygulandığını, 2. m. Sözleşme`nin hangi satımlara uygulanamayacağı, 3. m. satım sözleşmesiyle ilgili olan bazı sözleşmeler, 4. m. Viyana Sözleşmesi`nin hangi konularda uygulama alanı bulacağı, 5. m. ise Viyana Sözleşmesinin hangi durumlarda uygulama alanı bulmayacağı, 6. m. de irade muhtariyeti hususu yer almaktadır.

⁶² Erdem, Viyana Satım Antlaşması`na Genel Bakış, s. 136; Toker, s. 75; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 44; Erdem, H.E., **Uluslararası Mal Satışlarında 11 Nisan 1980 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Uygulama Alanı, Milletlerarası Ticaret Hukuku ile İlgili Makaleler**, 1-25, İstanbul, Beta Yayınevi, 2008, s. 16; Yıldırım, Z., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi`nin (Viyana Satım Sözleşmesi) Uygulama Alanı**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(1-2), 2013, s. 1067; Zeytin, s. 56.

bununla ilgili farklı tanımların olması ve ortak tanıma varılamamasıdır⁶³. Mal satım sözleşmesinin tanımını Azerbaycan hukukunun Medeni Kanunu'nun 567.⁶⁴ m.`de verilmiştir: “mal satım sözleşmesine göre satıcı, malı alıcıya devretmeyi, alıcı da malı kabul etmeyi ve karşılığında belirlenen miktarda parayı (fiyatını) ödemeyi taahhüt eder”. Onu da belirtmek gerekir ki, doktrinde bu tanımın yanı sıra daha geniş ve dar pek çok tanım yer almaktadır.

Görüldüğü üzere mal satım sözleşmesi kavramı CISG`de tanımlanmamış olsa bile, onun tanımlanmasına yardımcı olabilecek maddi hukuk kuralları 30. 31. 35. 53. 73. maddelerde yer almıştır.⁶⁵

Mal kavramı ise genel olarak, hem taşınır hem de taşınmazı kapsamaktadır. Viyana Sözleşmesinde ise mal kavramı yalnız taşınabilir ve maddi olan varlıkları kapsamaktadır.⁶⁶ Onu da belirtmek gerekir ki, malın yeni veya kullanılmış, canlı veya cansız hayvanlar olmasının da bir farkı yoktur, sadece teslim anında taşınabilir olması onun Sözleşme kapsamına girmesi için yeterli sayılmaktadır.⁶⁷

1.3.3. Zaman Bakımından Uygulama Alanı

İlk önce belirtmek gerekir ki, Viyana sözleşmesinin zaman bakımından uygulama alanını ile ilgili hükümler CISG`in dördüncü kısmının son hükümler başlığı altında olan 90-101 maddelerinde bulunmaktadır.

CISG`in yürürlüğe gireceği tarih ile ilgili madde 99`a başvurmak gerekir. Böyle ki, bu maddede Viyana sözleşmesinin bütün ülkeler bakımından yürürlüğe girmesi ve sözleşmenin sonradan akit etmiş devletler bakımından yürürlüğe girmesi ayrı olarak yer almıştır. Onu da belirtmek gerekir ki, sözleşmenin bu maddesi üçüncü ve altıncı paragraflarında 1464 tarihli Lahey sözleşmelerine taraf olan devletler bakımından da yürürlüğe girmesi için şart öne sürmüştür.

İlk olarak, madde 99`un bir paragrafında bütün ülkeler bakımından sözleşmenin yürürlüğe gireceği tarih belirlenmiştir. Burada belirtildiği üzere,

⁶³ Zeytin, s. 55.

⁶⁴ <https://www.e-qanun.az/>

⁶⁵ Tarman, Z.D., **Viyana Satım Antlaşmasını Uygulamak veya Uygulamamak (CISG`in Uygulama Alanı)**, İstanbul, 2015, s. 43.

⁶⁶ Öner, Ö., **Viyana Satım Sözleşmesi`nin Uygulanma Alanı, Yorumlanması ve Bağlayıcılığı**, TAAD, Yıl: 8, Sayı 31, Temmuz 2017, s. 186; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 36.

⁶⁷ Öner, s. 817.

sözleşme onuncu onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesinin tevdi edildiği tarihten itibaren sonraki 12 ayın bitmesini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir. Bu paragrafta belirlenen diğer bir şart ise 92. madde uyarınca yapılmış bir beyan içeren belge varsa, onun da tevdi edilmesidir.

Böylelikle, bu maddeyi incelediğimizde görüyoruz ki, sözleşmenin yürürlüğe girmesi için on ülke gereklidir. İhtiyaç olan ülke sayısı 11 Aralık 1986'da tamamlandığından, sözleşme 1 Ocak 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁶⁸. Bu tarih itibariyle Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği devletler bunlardır: ABD, Arjantin, Çin, Fransa, İtalya, Lesotho, Macaristan, Mısır, Suriye Arap cumhuriyeti, Yugoslavya ve son olarak Zambiya.⁶⁹

Belirtmek gerekir ki, bu paragrafta belirtilen hükümler Lahey Sözleşmesi'nin taraf olan ülkeler için geçerli değildir. Bu ülkeler için yürürlüğe gireceği tarih aşağıda daha detaylı incelenecektir.

Bu maddede düzenlenen diğer bir önemli konu ise sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra Viyana Sözleşmesi'ne katılan ülkeler bakımından sözleşmenin ne zaman yürürlüğe gireceğidir. Viyana sözleşmesine sonradan katılan ülkeler için bu sözleşmenin yürürlüğe girmesi onuncu onay, kabul, uygun bulma veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra bu ülkenin sözleşmeyi onaylaması, kabul etmesi, uygun bulması veya anlaşmaya katılması ile ilgili belgenin tevdi edilmesinden sonraki on aylık dönemin bitimi izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.⁷⁰

Maddede yer alan diğer bir konu ise 1964 tarihli Lahey Sözleşmelerine taraf olan devletler bakımından Viyana Sözleşmesinin yürürlüğe girme şartı ve Sözleşmenin bu ülkelerde yürürlüğe gireceği tarih düzenlenmiştir. Viyana Sözleşmesinin madde 99'un üçüncü paragrafına göre bu sözleşmeyi akit etmek isteyen bir devlet 1964 Lahey Sözleşmelerinden birini veya her ikisine taraf ise Hollanda Hükümetine bildirimde bulunarak sözleşmenin birinden veya her ikisinden çekilmelidir.⁷¹

Dördüncü paragrafta göre ise sözleşmeyi onaylayacak, kabul edecek, onayacak veya ona katılacak ve madde 92 gereğince sözleşmenin ikinci bölümü ile

⁶⁸ Atamer, Uygulama Alanı, s. 552;

⁶⁹ Toker, s. 156.

⁷⁰ Toker, s. 155.

⁷¹ Yıldırım, s. 1065.

bağlı olmadığını beyan etmiş veya edecek olan devlet Hollanda Hükümetine bildirimde bulunmakla 1964 tarihli satıma ilişkin Lahey Sözleşmesinden çekilecektir.

Beşinci paragrafta ise kuruluşa ilişkin Lahey Sözleşmesinden çekilme şartı belirtilmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse, devletler hem Viyana Sözleşmesine, hem de Lahey Sözleşmelerine aynı anda taraf olamayacaktır. Viyana sözleşmesine taraf olmak isteyen herhangi bir devlet Lahey Sözleşmesi'nin de depoziter ülkesi olan Hollanda Hükümetine bir bildirimde bulunarak Lahey Sözleşmelerinden çekilmelidir. Viyana Sözleşmesi'ne taraf olmak isteyen devlet bakımından Sözleşmenin ne zaman yürürlüğe gireceği ise altıncı paragrafta belirtilmiştir ve bu paragrafa göre Hollanda Hükümetine yapılan bildirim hüküm doğurduğu tarihte Viyana Sözleşmesi bu devletler için yürürlüğe girebilecektir.

Viyana Sözleşmesinin zaman bakımından uygulaması açısından önemli maddelerinden biri de 100. maddedir. Bu maddeye göre Viyana Sözleşmesi yürürlüğe girdiği tarihten sonraki yapılmış satım sözleşmelerini uygulanacaktır. Öyle ki, forum ülkesinde görülmekte olan davaya Viyana Sözleşmesini uygulayabilmek için taraflar arasındaki satım sözleşmesinin Viyana Sözleşmesinin yürürlüğe girdikten sonra mı önce mi yapıldığına dikkat etmelidir.

Zaman bakımından uygulama ile ilgili son önemli hüküm madde 101'de yer alan taraf devletin Viyana anlaşmasından çekilmesidir. Elbette uluslararası hukuka göre her bir devletin sözleşmeleri fes etme hakkı bulunmaktadır ve buna göre taraf devletler de Viyana sözleşmesini fes edebilir. O, bu zaman taraf devletin tevdi makamına resmi bir dilde yazılı bildirimde bulunması gerekir. Böylelikle de, devletin bildirimini resmi makama ulaşmasından sonra 12 aylık bir sürenin tamamlanması ve bu senenin tamamlanmasından sonraki ayın ilk günü sözleşme fes edilmiş sayılır.⁷² Son olarak belirtmek gerekir ki, bu süre uzatılabilir ama kısıtlamaz.

⁷² Toker, s. 166.

1.4. VİYANA ANLAŞMASININ UYGULANMASINI ENGELLEYEN DURUMLAR

Bazı durumlar vardır ki, bunlar gerçekleştiği zaman Viyana Sözleşmesinin uygulanması mümkün olmamaktadır. Bunlardan ilki 2. m.`de yer alan Sözleşmenin hangi satım sözleşmelerine uygulanamayacağı ile ilgilidir. Bu maddedeki satım sözleşmelerinin niteliği ve kuruluş biçimi veya konusu gereği 2 tür ayırım yapabilmekteyiz.⁷³ Niteliği itibari ile satım sözleşmesi eğer kişisel veya ailevi ihtiyaç veya ev ihtiyacı içinse yani tüketici sözleşmesi ise, diğer durum ise kuruluş bakımından açık artırma veya cebri icra ve diğer kanun gereği ile yapılan sözleşme ise Viyana Sözleşmesinin uygulama alanı dışında kalacaktır.

Diğer bir Sözleşmenin uygulanmasını engelleyen durum satım sözleşmesinin konusu olan malın, menkul kıymet, kambiyo senedi, para, gemi, tekne, hava yastıklı taşıt, hava taşıtı ve elektrik enerjisi olmasıdır ki, bu da sözleşmenin konusu bakımından uygulama dışı bırakılmıştır.⁷⁴

Kısaca bu maddenin bentlerinden bahsedelim. İlk olarak, a bendine göre Viyana Sözleşmesi tarafların tacir veya satımın ticari olup olmaması ile ilgili değilse de tüketici sözleşmelerine uygulanmamaktadır. Onu da belirtmek gerekir ki, satım sözleşmesinin akdi sırasında veya akdinden önceki zaman diliminde satıcı malların kişisel veya ailevi ihtiyaç veya ev ihtiyacı için alındığını bilmiyor veya bilmesi gerekmiyorsa, Viyana Sözleşmesi yine uygulama alanı bulacaktır.⁷⁵ Bunu da belirtmeliyiz ki, satıcı satım sözleşmesinin tüketici sözleşmesi olduğunu bilmediğinin veya bu konuda bilgi sahip olmamasının kusurlu davranışı sonucu olmadığını ispat etmek yükümlülüğü altındadır.⁷⁶

Diğer bir Sözleşmeyi engelleyen durumlar bu maddenin b ve c bentlerinde belirtilen açık artırma veya cebri icra yolu ile yapılan satımlar veya kanun gereği yapılan diğer cebri satımlarıdır.

⁷³ Öner, s. 818.

⁷⁴ Öner, s. 819.

⁷⁵ Erdem, Viyana Satım Sözleşmesi, s. 52-53; Erdem, H.E., **ICC Tahkiminde Milletlerarası Mal Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Anlaşmasının Önemi. Milletlerarası Ticaret Hukuku ile İlgili Makaleler**, 421-451, İstanbul, Beta Yayınevi, 2008, s. 428-430.

⁷⁶ Zeytin, s. 64.

Bu maddenin d bendine göre ise menkul kıymet, kambiyo senedi ve para ile ilgili satımlara CISG`in uygulanamayacağıdır. Bunun sebebi ise genellikle bu satımlara ülkelerin emredici iç hukuk kurallarının uygulanmasıdır.⁷⁷ Ve böyle bir durumda CISG`in ve emredici iç hukuk kurallarının çatışmasını önlemek adına konusu menkul kıymet, kambiyo senedi ve para olan mallara Viyana Sözleşmesi`nin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz üzere, bu Sözleşme yalnız taşınır mallar için uygulama alanı bulmaktadır. Maddenin f bendinde belirtilen gemi, tekne, hava yastıklı taşıt veya hava taşıtı ise taşınır veya taşınmaz mal olması ülkelere göre değişiklik göstermektedir.⁷⁸ Böylelikle de konusu gemi, tekne, hava yastıklı taşıt veya hava taşıtı olan sözleşmelere CISG uygulanmayacaktır.

Son olarak, konusu elektrik enerjisi olan sözleşmelerde CISG`in uygulama alanının dışında bırakılmıştır. Buna sebep olarak ise ülkelerin hukuk alanlarında elektrik enerjisinin farklı nitelendirilmesidir.⁷⁹ Onu da belirtmek gerekir ki, diğer enerji kaynakları ile ilgili Sözleşmede herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

CISG`in uygulanmasını engelleyen diğer bir durum ise 3. maddenin 2. fıkrasında yer almıştır. Genel olarak, 1. fıkrada bahsedildiği üzere siparişçi tarafın imal edilecek veya üretilecek malın imalat veya üretimi için gerekli malzemelerin esaslı bir kısmını karşılamadığı sürece bu satım sözleşmesi olarak kabul edilecek ve Viyana Sözleşmesi uygulama alanı bulacaktır.

Maddeyi incelediğimizde gördüğümüz üzere, üretim için gereken maddelerin esaslı bir kısmının temin edilmesinin Sözleşmenin uygulanmasına engel olduğu belirtilmektedir.⁸⁰ Ama esaslı kısım kavramının tanımına yer verilmemiştir. Böylelikle, eğer sipariş eden taraf gerekli maddelerin önemli kısmını karşılıyorsa bu zaman bu, işçilik veya diğer edim sözleşmesi olacaktır ve Viyana Sözleşmesinin uygulanması mümkün olmayacaktır.⁸¹

⁷⁷ Toker, s. 91.

⁷⁸ Develioğlu, s. 58; Zeytin, s. 63.

⁷⁹ Tarman, s. 42.

⁸⁰ Tiryakioğlu, 11 Nisan 1980 Tarihli Milletlerarası Mal Satımlarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Sözleşmenin Milletlerarası Özel Hukuk Kurulları İle İlişkisi, s. 202; Fawcett, J., Harris, J., Bridge, M., **International Sale of Goods in the Conflict of Laws**, Oxford, Oxford University Press, 2005, s. 958; Erdem, Viyana Satım Sözleşmesi, s. 55.

⁸¹ Erdem, Viyana Satım Antlaşması`na Genel Bakış, s. 143; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 39; Toker, s. 101-103.

Sözleşmenin uygulanmasını engelleyen diğer bir durum ise 4. maddede belirtilmiştir;

“Bu Antlaşma, sadece satım sözleşmesinin kurulmasını ve alıcı ile satıcının böylesi bir sözleşmeden doğan hak ve borçlarını düzenler. Antlaşmada aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece, özellikle; (a) sözleşmenin veya sözleşmenin hükümlerinin veya teamüllerin geçerliliği; (b) sözleşmenin, satılan malların mülkiyeti üzerindeki olası etkileri düzenlenmemiştir”.

Böylelikle, Viyana Sözleşmesi, satım sözleşmesinin kurulması ve satım sözleşmesinin tarafları arasında doğurduğu hak ve borçlarla ilgili konulara uygulanmaktadır. 4. maddenin 2. fıkrasının a ve b bentlerinde bahsedilen konular aksi bir hüküm bulunmadığı sürece Sözleşmenin uygulama alanının dışında kalacaktır. Ama, bu konularla ilgili sözleşmede aksine açık bir hüküm varsa, bu konular için artık Viyana Sözleşmesi uygulanabilecektir.

1.5. VIYANA ANLAŞMASININ AZERBAYCAN CUMHURİYETİ'NİN HUKUK SİSTEMİNDE YERİ

Uluslararası özel hukukta norm oluşturma süreci hem uluslararası hem de yerel (ulusal) düzeyde gerçekleştirilir. Böylece devlet, uluslararası alanda meydana gelen özel ilişkileri düzenlemek için hem uluslararası anlaşmalar akdederek hem de aynı amaçla ulusal yasal düzenlemeler kabul ederek çeşitli alan ve düzeylerde uluslararası-hukuki ilişkilerin ana düzenleyicisi olarak hareket eder.⁸²

Uluslararası özel hukuktaki norm oluşturma sürecinin sonucu olan devlet içi mevzuat, belirli bir toplumun yasal kültürünün, yasal geleneklerin etkisini bir araya getirirse de, nihayetinde uluslararası ilişkilerin durumu, devletin dış politikası ve dış ekonomik durumu, çeşitli alanlarda uluslararası işbirliğinin gelişimi tarafından belirlenir.⁸³

Uluslararası özel hukuk normlarının belirli bir kısmının devlet içi yasalar tarafından belirlendiği gerçeği, uluslararası özel hukukun ulusal hukukun bir dalı

⁸² Черниченко, С.В., **Теория международного права**. В 2-х томах. Том: Современные теоретические проблемы. М., Изд-во НИМП; 1999, s. 47.

⁸³ Ануфриева, Л.П., Бекашев, К.А., Дмитриева, Г.К., **Международное частное право**, Учебник, и др, отв. ред Г.К.Дмитриева 2-е изд., перераб. и доп. М.; ТК Велби, изд-во Проспект, 2003, s. 4.

olarak kabul edildiğine dair yanlış bir algı oluşturmamalıdır. Bu normlar formda ulusal olduğu için, yasal içerikleri uluslararası nitelikte ilişkileri düzenlemek için belirli bir iradeye sahiptir⁸⁴. Bu normların yasal içeriği, yönetmelikteki amaçları ve rolleri, yukarıda bahsettiğimiz nesnel faktörler tarafından belirlenir.

Viyana Sözleşmesindeki yasal çözümler bazen, devletlerin düzenleyici çerçevesinde ve yasa uygulamalarında mevcut olan yaklaşımlardan önemli ölçüde farklılık gösterir. Uygulamada birleşik düzenlemenin uygulanmasının tüm olumlu sonuçlarıyla birlikte, bu durum, elbette, ticaret işlemlerinde katılımcılar için, en azından ilk başta, faaliyetlerinde yeni yasal çerçeveye uyum sağlayana kadar belirli zorluklar yaratmaktadır.⁸⁵

Sözleşmenin bazı hükümleri Azerbaycan hukukunun ilgili hükümlerinden farklı olduğundan, bu tamamen Azerbaycan girişimcileri için geçerlidir. Aynı şey Azerbaycan hukukçuları için de geçerlidir, çünkü Sözleşme'yi uygularken, iç hukukta olmayan ve bazen daha önce dış ticaret işlemlerine tabi olan yasal normların içeriğinin tam tersi olan kavram veya kavramlarla karşılaşacaklar.

Hukukun birleştirilmesi (unie facere - tek tip yapmak), farklı devletlerin iç hukukunda da olan birleşik normların yaratılmasıdır.⁸⁶ Birleştirme, bir tür yasal oluşturma sürecidir.⁸⁷

Hukukun birleştirilmesinin birbirinden bağımsız ancak birbiriyle ilişkili iki aşaması vardır: birincisi uluslararası hukuk alanında gerçekleşir ve birleşik uluslararası hukuk normlarının kabul edilmesiyle sona erer; ikincisi, ulusal-hukuk alanında gerçekleşir ve birleşik ulusal-hukuk normlarının kabul edilmesiyle sona erer. Her iki aşama da sırasıyla iki hukuk sistemine özgü yasal biçimlerle ifade edilir: uluslararası yasal düzenlemeler ve ulusal yasal düzenlemeler.⁸⁸

Kolizyon hukukunun birleştirilmesi ve maddi özel hukukun birleştirilmesi, iki tür düzenlemeye karşılık gelir; ihtilaf hukuku ve maddi hukuk düzenlemesi.

⁸⁴ Mammadov, A., **Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq Xüsusi Hüquq Qanunvericiliyi və Beynəlxalq Hüquq**, Bakı, 2013, s. 67.

⁸⁵ Черниченко, s. 49.

⁸⁶ Allahverdiyev S.S., **Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu**. Dərslik, Bakı, Digesta, 2007, s. 46.

⁸⁷ Черниченко, s. 56.

⁸⁸ Mammadov, R.F., **Beynəlxalq hüquq**, Azərbaycan dilinə çeviri, dərslik, Qanun nasriyyatı, Bakı 2002, s. 116.

Uluslararası mal satışına ilişkin sözleşmelere uygulanacak hukuka ilişkin 1986 tarihli Lahey Sözleşmesi, kanunlar ihtilafı normlarının birleştirilmesi örneği olarak gösterilebilir. Maddi özel hukuk normlarının birleştirilmesine örnek olarak, 1980 tarihli Uluslararası Mal Satış Sözleşmelerine İlişkin BM Sözleşmesini göstermek mümkündür. 1980 tarihli Viyana Sözleşmesi, tüm devletlerin katılımına açık olduğu için evrensel birliği temsil eder (Madde 91).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ulusal hukukunda aynı konuda farklı yasal normlar olabilir - birleşik normlar (çarpışma, maddi ve usul; evrensel, bölgesel ve ikili) ve iç, yani yasalar ve diğer normatif yasal düzenlemelerde yer alan normlar. Belirli durumlarda bu normlardan hangisi uygulanmalıdır? Bunun için birkaç husus dikkate alınmalıdır:

1. Birleştirilmiş normlar ile iç normlar arasındaki çelişki, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının 151. maddesi ile tamamen çözümlenmiştir. Aynı maddede şöyle denilmektedir: "Azerbaycan Cumhuriyeti yasama sisteminde yer alan normatif yasal düzenlemeler (Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası ve halkoylaması ile kabul edilen yasalar hariç) ile devletler arası kanunlar arasında bir çelişki olması durumunda" Azerbaycan Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar uygulanacaktır."⁸⁹ Bu norm Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununda ve diğer özel hukuk kanunlarında tekrarlanmıştır. Anayasa, uluslararası antlaşma hükümlerinin ve birleşik normların ulusal yasama normlarına göre üstün uygulanmasını belirler. Belirtildiği gibi, birleşik normlar benzer iç hükümlere kıyasla her zaman farklılık gösterir (yorum, güç, konu vb. açısından). Bu normlar özel normlardır ve Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatının ilgili normları genel normlardır. Bu nedenle, özel normlar her zaman genel normlara üstün gelmelidir (lex specialis derogat lex generalis).⁹⁰

2. Aynı konuya ilişkin birleşik ihtilaf normları ile maddi-hukuki normlar arasındaki çelişki, yasal düzenlemenin genel yöntemlerine göre çözülür. Unutulmamalıdır ki, birleştirilmiş maddi-hukuki normlar, çatışma konularını ortadan kaldırır (farklı devletlerin maddi hukukunda aynı normlar olduğunda, bir hukuk ihtilafı ortaya çıkmaz) ve özel-hukuki ilişkileri düzenlemek için doğrudan

⁸⁹ <https://www.e-qanun.az/>

⁹⁰ Mammadov, A. s. 109.

uygulanır.⁹¹ Bu nedenle, birleşik maddi-hukuki normlar varsa (1980 Viyana Sözleşmesi gibi), önce bunlar uygulanır. Çelişkili normlara başvurmak, herhangi bir sorun maddi normlarla çözülemiyorsa mümkündür. Belirtildiği gibi, birleşik maddi-hukuki normlar, çarpışma aşamasını atlayarak uluslararası nitelikteki özel-hukuki ilişkilere uygulanır. Diğer tüm durumlarda, düzenleme çarpışma normları aracılığıyla gerçekleştirilir.⁹²

3. Karşılıklı uygulama alanındaki evrensel, bölgesel ve ikili birleşik normlar arasındaki çatışma, genel kabul görmüş uluslararası hukuk normlarına göre çözülür.⁹³ Bunun özü, önce ikili normların, sonra bölgesel normlara (eğer bazı sorunlar ikili bir anlaşmada çözülmeyse) ve son olarak da evrensel normlara başvurmak gerekir. Ancak prensipte önemli olan bir istisna vardır. Sırasıyla, evrensel veya bölgesel bir anlaşma zorunlu normlar sağlıyorsa, o zaman devletlerin bölgesel veya ikili anlaşmaların akdedilmesi sırasında bu normlardan feragat etme hakları yoktur. Bu normlardan herhangi bir şekilde sapma yasal olarak geçersiz sayılır.⁹⁴

Böylelikle, kısa olarak Azerbaycan Cumhuriyetinde mevcut olan ihtilaf ve maddi-hukuki normlardan bahsettik. Viyana Sözleşmesinin Azerbaycan`da uygulanmasından ise daha detaylı aşağıda ilgili başlıklarda bahsedeceğiz.

1.5.1. Viyana Anlaşması Azerbaycan Cumhuriyeti`nin Yasama Sisteminin Ayrılmaz Bir Parçası Olarak

Uluslararası özel hukuk mevzuatının amacı, yalnızca ulusal ilişkileri düzenlemeyi amaçlayan iç mevzuatın aksine, ekonomik, bilimsel ve kültürel alanlarda uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine yardımcı olmak, devlet de dahil olmak üzere uluslararası faaliyetlere katılan gerçek ve tüzel kişilerin hak ve menfaatlerini güvence altına almaktır.⁹⁵

Bu arada bu konuyu doğru anlamak gerekiyor. Bu söylediklerimiz, AC`nin tanımladığı uluslararası özel hukuk mevzuatının kendi iç mevzuatı olmadığını kesinlikle yansıtmamaktadır. Tabii ki bu, devlet tarafından bağımsız olarak belirlenir

⁹¹ Mammadov, A. s. 111.

⁹² Mammadov, R. s. 124.

⁹³ Ануфриева, Бекашев, Дмитриева, s. 17.

⁹⁴ Mammadov, R., s. 125.

⁹⁵ Ануфриева, Бекашев, Дмитриева, s. 21.

ve şekil olarak ulusal mevzuatıdır. Bununla birlikte, bu mevzuatta öngörülen yasal normlar, özellikle uluslararası nitelikteki ilişkileri düzenlemeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası özel hukuk mevzuatının amacı farklı olmakla birlikte AC kendi kanunlarını ve idari kurallarını belirlemede bağımsızdır. Ancak AC, bu hakkını uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak kullanmalıdır⁹⁶. Tabii ki, bu hükümler bir bütün olarak AC'nin ulusal mevzuatı için tipiktir. Ancak uluslararası özel hukuk mevzuatı açısından ayrı bir önem arz etmektedir.⁹⁷ Çünkü AC'nin uluslararası özel hukuk mevzuatını tanımlarken genel kabul görmüş uluslararası hukuk ilke ve normlarına göre hareket etmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla, uluslararası ilişkilerin gerçek ve tüzel kişiler düzeyinde düzenlenmesi bu ilke ve normlara aykırı olarak gerçekleştirilemez. Bu normların ihlali, devletlerin karşılıklı iddialarının temeli olabilir⁹⁸.

Öte yandan devlet, yasama sistemini tek taraflı olarak oluştururken yabancı unsurun getirdiği durumları göz ardı edemez. Hukuki ilişkinin uluslararası niteliğinin inkarı durumunda, devlet, vatandaşlarının yabancı bir devletteki haklarının korunması için tehlike oluşturmaktadır⁹⁹.

Görüldüğü gibi AC, "yabancı unsurlarla medeni hukuk ilişkilerine" ilişkin meseleleri çözerken her durumda uluslararası işbirliği konusunda tavrını şu veya bu şekilde kendi iç kanunları veya akdetmiş olduğu uluslararası anlaşmalar ile belirlemektedir.

Tek bir düzenleyici alanın oluşturulması (örneğin, Avrupa Birliği), genelleştirilmiş maddi hukuk normlarının kullanılması ve uluslararası anlaşmaların yaygın olarak kullanılması, uluslararası özel hukuk kaynakları sistemindeki yerel mevzuatın rolünü azaltmaz. Çünkü uluslararası özel hukuk alanındaki mevcut uluslararası sözleşmeler ağırlıklı olarak iki taraflı ve belirli bir yerel niteliktedir. Öte yandan, tek bir yasal alan çerçevesi olsun ya da olmasın, farklı ilişki türlerinin düzenlenmesine yönelik tek tip bir yaklaşım hala yoktur.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası özel hukuk mevzuatının gelişme trendlerinden biri, tarafların irade özgürlüğü ilkesinin "uluslararası hukukun temel

⁹⁶ **Международные акты о правах человека**, Сборник документов, М., Изд-во Норма (Изд-ская группа Норма-Инфра-М.), 2000, s. 10.

⁹⁷ Mammadov, A., s. 71.

⁹⁸ Mammadov, A., s. 115.

⁹⁹ Федосеева, Г.Ю., **Международное частное право**, Учебник, М., Остожье, 1999, s. 13

ilkelerinden biri" olarak kabul edilmesidir¹⁰⁰. Dolayısıyla, "Uluslararası Özel Hukuk Hakkında"¹⁰¹, ilişkilerin düzenlenmesinde özel bir yöntem olan " tarafların anlaşmasına göre uygulanacak hukukun belirlenmesini" öngörmektedir (m. 1.2); uluslararası özel hukuk alanında yani, tarafların durumu kendi tanımladıkları normatif kurallara göre düzenlemelerine olanak tanır.¹⁰²

İrade özgürlüğü ilkesine göre, taraflar ilişkilerine ilişkin herhangi bir normatif kuralı seçebilirler. Bu açıdan AC "Uluslararası Özel Hukuk Hakkında"¹⁰³ (m. 24.1) Kanununda yer alan " tarafların rızasıyla seçilen ülke hukuku" ibaresi sınırlamaktadır. Kanun'un 1. maddesinde taraflara sağlanan seçme imkanı bulunmaktadır. Çünkü, taraflar, aralarındaki ilişkileri düzenlemek için şu veya bu devletin hukukuna ek olarak, ulusal olmayan hukuku veya daha doğrusu, oluşturulmasında devletin katılmadığı kuralları seçebilirler. Kural olarak bunlar genelleştirilmiş hükümlerden oluşmaktadır. AC mevzuatı bu kurallara doğrudan uluslararası özel hukuk mevzuatında yer vermemekle birlikte, tarafların seçimine bağlı olarak ve uygulanacak kanunda boşluk olması durumunda bu kurallara doğrudan atıfta bulunularak, kuralların "fiilen bağlayıcılığını" kabul eder¹⁰⁴.

Bu açıdan bakıldığında "Uluslararası Özel Hukuk Hakkında Kanun"da (md. 24.1) " tarafların mutabakatı ile seçilen ülke hukuku" ifadesinin kullanılması yanlıştır. Bu hükmün " tarafların mutabakatıyla belirlenen şekilde" veya " tarafların mutabakatıyla belirlenen normlara uygun olarak" ifade edilmesi iyi olur.¹⁰⁵

Anayasaya göre Azerbaycan devleti demokratik, hukuk devletidir (madde 7). Hukuk devletinin ana fikri, sosyal hayatın ve devlet faaliyetinin her alanında hukukun üstünlüğünün kabul edilmesidir. Uluslararası hukuk açısından, bir devlet, hukuk sistemi uluslararası hukukun üstünlüğünü kabul ederse ve uluslararası

¹⁰⁰ Банковский, А.Б., **Об автономии воли сторон при выборе статута деликтно Го обязатель-ства**, Государство и право, 2002, мо3, s. 63.

¹⁰¹ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁰² Aynı zamanda uluslararası özel hukuk mevzuatımız bu yöntemin uygulama alanını genişletmiştir. Böylece, eski mevzuatta sadece dış ticaret sözleşmelerinde kullanılan irade özgürlüğü ilkesi (1964 MM., md. 571), günümüzde dış ticaret sözleşmelerinde, miras ilişkilerinde ("Milletler arası özel mülkiyet kanunu") kanun". m.29), aile ilişkilerinde (AM of AR, m.151.2), usul ilişkilerinde (1999 tarihli "Uluslararası Tahkim" Kanunu madde 28) [5, h. 3, 282-283] vb. kullanılmaktadır.

¹⁰³ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁰⁴ Базедов, Ю., **Возрождение процесса унификации права**, Европейское договорное права и его элементы (перевод с англий. док юр. Наук Ю.М.ЮЮмашева), Государство и право, 2000, №2, s. 68.

¹⁰⁵ Mammadov, A., s. 117.

hukukun genel kabul görmüş ilke ve normlarını genel kuralının bir parçası olarak tanırsa, yasal bir devlettir. Böylece, AC tarafından desteklenen uluslararası anlaşmaları yasama sistemimizin ayrılmaz bir parçası haline getiren Anayasamız (mad. 148) uluslararası anlaşmalar ve yasama sistemine dahil olan diğer normatif düzenlemeler (anayasa ve referandumla kabul edilen kanunlar hariç) devletler arasında ihtilaf halinde devletler arası uluslararası anlaşmaların uygulanmasını sağlar (md. 151).

Burada bizi ilgilendiren uluslararası hukukun üstünlüğünün kabul edilmediğidir. Ve AC mevzuatının bu avantajı anayasal düzeyde kendi biçiminde kabul ettiği ortadadır. Aynı zamanda, uluslararası hukukun (uluslararası anlaşmaların) üstünlüğünün, en hafif tabirle, devletin ulusal yasal normlarının ve iç mevzuatının uluslararası anlaşmalara ve uluslararası hukukun genel kabul görmüş ilkelerine uygun olarak belirlenmesi anlamına geldiğine dikkat edilmelidir.

Ne yazık ki, diğer alanlardan farklı olarak, uluslararası özel hukuk mevzuatı, uluslararası anlaşmalar ile iç hukuk normları arasındaki ilişkiyi ele almamaktadır.¹⁰⁶

Böylece, Anayasa'ya göre AC'nin desteklediği uluslararası anlaşmalar yasama sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır (madde 148, II). Görünüşe göre, Anayasa genel olarak uluslararası anlaşmayı "yasama sisteminde yer alan normatif yasal düzenlemeler arasında olmasa da, ulusal hukukun kaynağı olarak" kabul etmektedir. Diğer kanuni düzenlemelerde ise ulusal normatif hukuki düzenlemeler ile uluslararası bir anlaşmanın çeliştiği durumlarda uluslararası anlaşmaya öncelik verilmesi de uluslararası anlaşmanın kaynak olarak kabul edildiğini gösterir.¹⁰⁷ Tabii ki, Anayasa ve diğer normatif düzenlemeler, uluslararası anlaşmanın ulusal hukukun kaynağı olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Öte yandan AC'nin uluslararası özel hukuk mevzuatı da uluslararası sözleşmeleri uluslararası özel hukukun kaynağı olarak kabul etmektedir. Nitekim "Uluslararası Özel Hukuk Kanunu", yabancılık unsuru içeren medeni hukuk

¹⁰⁶ Uluslararası özel hukuk normlarını içeren diğer normatif düzenlemelerde, örneğin, Yabancıların ve Vatansız Kişilerin Hukuki Durumlarına Dair Kanun (madde 28), yabancı yatırımlar (madde 43), Azerbaycan Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda farklı kurallar tanımlanmışsa, bu uluslararası anlaşmaların uygulanacağı belirtilir. Ancak Medeni Kanun'un genel hükümlerini düzenleyen ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası özel hukuka ilişkin mevzuatının merkezinde yer alan "Uluslararası Özel Hukuk Hakkında" Kanunda ilgili bir hükmün bulunmaması üzücüdür. Zira bu konu milletlerarası özel hukuk açısından özel bir öneme sahiptir.

¹⁰⁷ Mammadov, A., s. 119.

ilişkilerine uygulanacak hukukun, AC'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalara göre belirleneceğini belirtmektedir (md. 1.2)¹⁰⁸.

Elbette AC mevzuatı açısından uluslararası anlaşmanın uluslararası özel hukukun kaynağı olduğu tartışılmaz. Ancak bu konu hukuk literatüründe tartışmalı olduğu için bu konudaki çeşitli yaklaşımları kısaca gözden geçirmekte fayda vardır.

Böylelikle, bir grup yazara göre (Usenko E.T., Dmitriyeva G.K., Babayev M.K.), uluslararası antlaşmalar uluslararası özel hukuk için önemli bir rol oynamasına rağmen, uluslararası hukukun kaynağı olarak hareket etmezler.¹⁰⁹ Çünkü, uluslararası antlaşma normları ancak iç hukuka dönüştürüldükten sonra uluslararası özel hukuk normu haline gelebilmektedir. M. K. Babayev'e göre insan haklarının kaynağı olarak uluslararası sözleşmelerden bahsederken kastedilen, hukuk normlarının ifade biçimidir.¹¹⁰ Tamamen yasal anlamda, uluslararası bir antlaşma uluslararası hukukun kaynağı olamaz. Çünkü uluslararası özel hukuk normları, ulusal hukukun normları olduğundan münhasıran iç hukuk tarafından belirlenebilir. E. T. Usenko'ya göre, "uluslararası bir antlaşma, yalnızca teknik anlamda, yani normlar metninin ifade edildiği bir eylem olarak, uluslararası hukukun kaynağı olarak kabul edilebilir".¹¹¹

Dönüşüm teorisini temel alan bir başka yazar grubuna göre ise uluslararası özel hukuk ilişkileri iç ilişkiler olmakla birlikte, iç mevzuatla birlikte uluslararası antlaşmalar da bunların düzenlenmesinde kaynak görevi görmektedir.¹¹² (Lunts L.A., Boguslavski M.M., Sadikov O.N., Makovski A.L., vb.) Dolayısıyla, ulusal hukuka dönüşen uluslararası antlaşma normları, ulusal hukuk sistemindeki diğer hukuk normlarına göre bağımsız ve özeldir (lex specialis).¹¹³ Çünkü bu normlar, bir devletin değil, anlaşmaya taraf olan bütün devletlerin iradesini ifade etmektedir ve amaçları genel medeni hukuk ilişkilerini değil, uluslararası (yabancı) unsurlarla ilişkileri düzenlemektir. Şu anda çoğu yazarın bu pozisyonu aldığına dikkat edilmelidir.

Aynı zamanda hukuk literatüründeki birçok yazar (Müllerson R.A., Minakov A.I., Kuznetsov M.N., Zvekov V.P., vb.) dönüşüm teorisini eleştirmekte ve özellikle

¹⁰⁸ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁰⁹ Базедов, s. 70.

¹¹⁰ Маммадов, А., s. 120.

¹¹¹ Усенко, Е.Т., **Теоретические проблемы соотношения международного и внутригосударственного права**, Советский ежегодник международного права, 1977, М., Наука, 1979, s. 85

¹¹² Усенко, s. 86.

¹¹³ Маммадов, А., s. 120.

uluslararası özel hukuka uygun olmadığını göstermektedir.¹¹⁴ V. P. Zvekov`a göre, uluslararası hukukun kaynağına atfedilen uluslararası anlaşmaları ulusal hukuk sistemine dahil etmekle, "o anlaşmanın kuralları bir iç hukuk normu işlevi kazanır ve önceki hükümleri değiştirilmeden uluslararası bir hukuk normu olarak özel hukuk ilişkilerine uygulanabilir." Bu uygulama mekanizmasının izahı için hukuki bir kurgu olan "dönüşüme"¹¹⁵ başvurmaya gerek yoktur.

Bir uluslararası anlaşmanın doğrudan uygulanmasının, yani, bir iç düzenleyici mekanizmanın yardımı olmadan, o anlaşmanın ulusal hukuk sistemi dışında uygulanması olarak anlaşılması gerektiğine dikkat edilmelidir. Uluslararası özel hukuk ilişkilerinin genellikle ulusal düzeyde uygulandığı da dikkate alınmalıdır.

Uluslararası bir anlaşmanın doğrudan uygulanması, ancak anlaşmanın "kendi kendini yürüten" olup olmadığı ile ilgili olarak tartışılabilir. "Kendi kendine uygulama" ve "kendi kendine uygulayamama" terimleri, sözleşmede öngörülen kuralların gerçek veya tüzel kişiler arasındaki ilişkilere doğrudan uygulanmaya uygun olup olmadığını ve belirli kanunların kabul edilip edilmediğini belirlemek için kullanılır. Uygulama için bir iç kanunun kabul edilmesini gerektirmeyen anlaşmalar, kendi kendini yürüten anlaşmalardır ve bu anlamda doğrudan uygulanabilir¹¹⁶.

AC`nin Medeni Kanununda (m. 3.1)¹¹⁷ yer alan "AC`nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar doğrudan bu Kanunla düzenlenen medeni hukuk ilişkilerine uygulanır" hükmü bu anlamda anlaşılmalıdır. Bu arada, AC mevzuatında "kendi kendine uygulanan" kavramının sadece Medeni Kanununda açıklığa kavuşturulduğu belirtilmelidir.¹¹⁸

1980 tarihli "Uluslararası Mal Satım Sözleşmesi" Viyana Sözleşmesi, satış sözleşmesinin akdedilmesi prosedürünü ve ayrıca tarafların hak ve görevlerini kesin olarak tanımlar. Sözleşme normlarının herhangi bir iç hukuk düzenlemesi ile

¹¹⁴ Mammadov, A., s. 121.

¹¹⁵ Зимненко, Б.Л., **Нормы международного права в правовой системе Российской Федерации /Международное публичное и частное право**, 2003, №3, s. 49.

¹¹⁶ Кудрявцева, В.Н., **Международное уголовное право**, Учебное пособие, Под. об. ред. 2-е изд перер и доп, М., Наука, 1999, s. 11.

¹¹⁷ <https://www.e-qanun.az/>

¹¹⁸ 13 Haziran 1995 tarihli "Azerbaycan Cumhuriyeti`nin Uluslararası Anlaşmaların Yapılmasına, Yürütülmesine ve İptal Edilmesine İlişkin Kurallar Hakkında" Kanun bu konuyu ele almamaktadır. "Uluslararası özel hukuk" Kanunu da dahil olmak üzere uluslararası özel hukuk mevzuatının bu konuyu ele almaması üzücü.

belirtilmesine gerek yoktur.¹¹⁹ Yalnızca uygulayıcı kuruluş Sözleşme normlarını doğrudan uygulayabilir. Uluslararası özel hukuk normlarını içeren uluslararası sözleşmeleri inceleyecek olursak, kural olarak yukarıda saydığımız kriterleri tam olarak karşıladığını görürüz. Öte yandan, taraflar için tanımladıkları davranış kuralları kesindir. Görüldüğü üzere, bu sözleşmeler kendi kendini yürütüyor. Bu anlaşmalarla ilgili olarak, bunların onaylanmasının bu anlaşmalara iç hukuk hükmü vermediği belirtilmelidir. Onaylama, basitçe bir devletin uluslararası bir antlaşma ile bağlanma rızasını ifade etmenin bir yoludur.

Bu hususla ilgili olarak, medeni hukukun kaynağı olan milletlerarası sözleşmelerin devlet içi ilişkilere de uygulanabileceği ve bu bakımdan bu sözleşmelerin madde uyarınca AC hukukunun kaynağı olabileceği sonucuna varabiliriz (Anayasamızın 148. maddesi)¹²⁰.

1969 tarihli Uluslararası Antlaşmalar Hukukuna İlişkin Viyana Sözleşmesi dahil olmak üzere uluslararası antlaşmalar hukuku hükümleri, uluslararası özel hukuk alanındaki uluslararası anlaşmalara tam olarak uygulanır¹²¹. Bu hükümler açısından uluslararası özel hukukun kaynak olabilmesi için uluslararası anlaşmaların yürürlüğe girmesi gerekmektedir. Uluslararası anlaşmanın uluslararası özel hukukun kaynağı olması mümkündür, ancak AC için bağlayıcı değildir.¹²² Söz konusu uluslararası anlaşmanın bağlayıcılığına AC'nin muvafakatini beyan etmesi gerekmektedir. 1995 tarihli "Uluslararası Sözleşmelerin Yapılması, Yürütülmesi ve Feshine İlişkin Kurallar Hakkında" Kanuna göre, bu tür bir rıza "sözleşmenin imzalanması, sözleşmeyi oluşturan belgelerin karşılıklı değişimi, onaylanması, sözleşmeye katılarak onaylanması ve sözleşmenin tarafları tarafından öngörülen herhangi bir şekilde ifade edilebilir" (m. 3).¹²³ Yalnızca bu rızanın verildiği uluslararası anlaşma, "AC'nin uluslararası sözleşmesi" veya "AC'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma" statüsünü kazanır.

¹¹⁹ Усенко, s. 87.

¹²⁰ <https://www.e-qanun.az/>

¹²¹ **Международные акты о правах человека**, Сборник документов. М., Изд-во Норма (Изд-ская группа Норма-Инфра-М.), 2000, s. 64.

¹²² Mammadov, A., s. 123.

¹²³ <https://www.e-qanun.az/>

Aynı zamanda, AC`nin desteğinin uluslararası anlaşmanın kaynak olarak kabul edilmesi için yeterli gerekçe olmadığını belirtmek gerekir. Dolayısıyla AC`nin destekçisi olduğu uluslararası anlaşma hiç yürürlüğe girmemiş olabilir.

Bununla birlikte, AC`nin uluslararası özel hukuk mevzuatı, uluslararası antlaşma ve yerel yasama kanunu (yasa) oranı konusunu yeterince ele almamaktadır. Elbette bunun öncelikle "Uluslararası Özel Hukuka Hakkında" Kanun`da düzenlenmesi gerekir. Çünkü, uluslararası özel hukuka ilişkin genel hükümler içeren bir düzenleyici kanunda böyle bir konuya yönelik bir tutum ifade edilmemesi doğru değildir.¹²⁴ Bununla birlikte, uluslararası özel hukuk mevzuatına ilişkin bir dizi normatif düzenlemede, örneğin, 1996 tarihli "Yabancıların ve Vatansız Kişilerin Hukuki Statülerine Dair Kanun" (madde 28)¹²⁵; 1992 tarihli "Yabancı Sermayenin Korunması Hakkında Kanun" (mad. 43)¹²⁶ vb. Azerbaycan Cumhuriyeti`nin uluslararası anlaşmalarında, ilgili normatif düzenlemede tanımlanan kurallardan farklı kurallar tanımlandığında, uluslararası anlaşmaların kurallarının uygulanmasına ilişkin hükümler sağlanır.

Bildiğimiz gibi, uluslararası anlaşma ile iç mevzuat arasındaki ilişki konusu hem teorik hem de pratik öneme sahiptir. Bu konunun özelliği daha çok uygulama sürecinde ortaya çıkıyor ve bu konu uluslararası özel hukuk açısından daha büyük bir öneme sahiptir. Bu oranın sadece çelişkili bir durum için belirlenmesi, uluslararası özel hukukta uluslararası sözleşmeler ile ulusal normatif düzenlemeler arasındaki ilişkinin özelliklerini tam olarak yansıtmamaktadır.¹²⁷ Hükümden, uluslararası anlaşmaya ancak onunla ulusal normatif düzenlemelerin kuralları arasında belirli farklılıklar olması durumunda tercih verilebileceği sonucu çıkar. Bu da icra makamı için bazı karışıklıklara neden olabilir. Dolayısıyla mahkeme, bu hususta mevzuatımızdaki hükmü yorumlayarak, ancak sözleşme ile kanun arasında belirli farklılıklar olması halinde uluslararası sözleşmeye başvurabileceği sonucuna varabilir. Aksi takdirde, yani bu tür farklılıkların olmadığı durumlarda ulusal normatif düzenleme uygulanmalıdır. Aksine, ilgili ilişki konusunda uluslararası bir anlaşma varsa, farklılık olsun ya da olmasın, mahkeme öncelikle buna başvurmalıdır.

¹²⁴ Усєнко, s. 87.

¹²⁵ <https://www.e-qanun.az/>

¹²⁶ <https://www.e-qanun.az/>

¹²⁷ Mammadov, A., s. 121.

Bu hem verilen kararın makul olmasını hem de verilen kararın yurt dışında icra edilmesi durumunda herhangi bir engele takılmadan icra edilmesini sağlar.

Uluslararası özel hukuk düzenlemesinde, düzenleme konusunun niteliğine göre, ulusal hukuk normlarının mevcut ilişkiye uygulanması, mevcut uluslararası anlaşmaların gerekliliklerine uygun olarak yapılmalıdır. Dolayısıyla, belirli bir ilişki alanında uluslararası anlaşmaların varlığı, bu ilişkilerin düzenlenmesinde ulusal hukuk normlarının katılımının ikincil bir karaktere sahip olduğunu şart koşmaktadır.¹²⁸

Uluslararası özel hukuk düzenlemede uluslararası anlaşmanın üstünlüğü, ilgili ilişkiyi düzenlemede ulusal normatif düzenlemenin onunla etkileşimini dışlamaz. Bu faaliyete karşılıklı yönlendirmeler eşlik eder. Dolayısıyla, uluslararası anlaşma herhangi bir sorunu çözmezse, o sorunun çözümü için ulusal hukuk normlarına atıfta bulunur.

1.5.2. Viyana Anlaşmasının Azerbaycan Cumhuriyeti'nde İhtilaf Normu (Kolizion Normu) Temelinde Uygulanması

Bildiğimiz gibi, uluslararası özel hukuk uluslararası sivil ilişkileri düzenlemektedir. Bu ilişkiler düzenlendiğinde şu soru ortaya çıkar: İlgili ilişkileri düzene sokmak için Azerbaycan devletinin veya yabancı devletin mi yasaları (hakları) uygulanmalıdır? Eğer yabancı bir devletin yasası uygulanacaksa, o zaman yabancı bir devletin tam olarak hangi kanunu uygulanmalıdır? Sonuçta, düzenlemeyi gerektiren ilgili ilişkiler içsel değil, uluslararası niteliktedir; Bunlar, bu devletlerin gerçek ve tüzel kişilikleri arasında ortaya çıkan ilişkilerdir.

Devletin uluslararası sivil ilişkileri düzenlemek için hangi yasayı kullanacağına karar verildiğinde, aynı ilişkilerin bireysel devletlerde farklı şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır.¹²⁹ Başka bir deyimle, aynı ilişkileri düzenlemek için farklı devletlerin birbirinden farklı normları olduğu anlamına gelir. Genelde aynı konuyu düzenlemek için farklı normlar olur çünkü, sonuçta, farklı devletlerin uluslararası özel hakları birbirinden önemli ölçüde farklıdır. Bunun sonucu olarak,

¹²⁸ Усєнко, s. 89.

¹²⁹ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 44.

devletlerin birbiriyle çelişen yasaları (hakları), dedikleri gibi, çatışmaktadır. Uluslararası özel hukuk doktrininde böyle bir duruma, yasaların çatışması, yasaların collisio`nu («çarpışma» anlamına gelen Latince «collisio» kelimesinden türemiştir) denir.

Bu konuyu açıklamak için kısa olarak AC`de uluslararası özel hukukun kaynaklarından bahsetmek isterim. Azerbaycan Cumhuriyeti yasama sisteminde uluslararası özel hukuk normlarının iki biçimde ifade edilmesi nedeniyle, iki tür uluslararası özel hukuk kaynağı belirtilir:

- ulusal kaynak türü;
- uluslararası kaynak türü.

Uluslararası özel hukukun ulusal kaynak türü, yerel yasama işlemlerini ifade eder. Uluslararası sivil ilişkilerin yerel düzenlenmesi bu tür kaynaklar aracılığıyla gerçekleştirilir.

Uluslararası kaynak türü uluslararası özel hukuk, uluslararası anlaşmalar ve uluslararası hukuki adetleri ifade eder. Uluslararası sivil ilişkilerin uluslararası düzenlenmesi bu tür kaynakların yardımıyla gerçekleştirilir. Uluslararası özel hukuk alanında, uluslararası sözleşmelerde öngörülen hukuk normlarına büyük önem verilmektedir. Çok sayıda uluslararası özel hukuk normu, tam olarak uluslararası anlaşmalar biçiminde oluşturulmuştur.¹³⁰

Uluslararası özel hukuk için ulusal ve uluslararası kaynak türlerinin karakteristik doğasını dikkate alan bir dizi akademisyen, hukuk biliminde (doktrin) kaynak ikiliği kavramını haklı çıkarmıştır. Oldukça yaygın olan bu kavrama göre, uluslararası özel hukukun kaynağı, hem ulusal (iç)-hukuki biçim hem de uluslararası-hukuki biçimi birleştirdiği için ikili bir yapıya sahiptir ve bu, onun temel özelliği olarak kabul edilmektedir. L.A.Lunts, G.K. Matveyev, M.M. Boguslavski ve diğer yazarlar bu kavramdan yola çıkıyor.¹³¹

Kaynak ikiliği kavramı Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasında ifade edilmiştir. Bu nedenle, Anayasanın 148. maddesine göre, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin iki tür hukuk kaynağı ayırt edilir: iç mevzuat (Anayasa,

¹³⁰ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 47.

¹³¹ Луни, Л.А., **Курс международного права**, Международное частное право, Учебник, Отв. Красный, 2002, К.К. Матвеев. Киев. 1983 год, s. 67; Бокуславский, М.М., **Международное частное право**, Учебник, М., 2002, s. 98.

referandumla kabul edilen kanunlar, kanunlar, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, Bakanlar Kurulu kararları, merkezi normatif düzenlemeler); yabancı mevzuat (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar). Böyle bir ayırım, uluslararası özel hukukun kaynakları açısından önemini korumaktadır. Böylece hem iç mevzuat hem de yabancı mevzuat uluslararası özel hukukun kaynağı olarak hareket edebilir.

Kaynağın ikiliği kavramı resmi olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununda sağlanmıştır. Kanunun 2. maddesine göre iç mevzuat, 3. maddesine göre ise uluslararası anlaşmalar medeni hukukun kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bu, iç mevzuat ve uluslararası anlaşmaların da medeni hukukun bir alt dalı olan uluslararası özel hukukun kaynağı olarak kabul edildiği anlamına gelmektedir.¹³²

Bahsettiğimiz gibi, uluslararası sözleşmeler, uluslararası özel hukukun temel ve önemli kaynağı olarak kabul edilmektedir ve uluslararası özel hukuk normlarının oluşturulmasında gerçekten önemli bir rol oynamaktadır.¹³³ Uluslararası özel hukukta bu tür normlara büyük önem verilmektedir. Çünkü dış unsurlarla belirli sosyal ilişki türleri, bu normların yardımıyla aynı şekilde düzenlenir.

Bazen yabancı bir unsurla medeni bir ilişki iç mevzuatla hiç düzenlenmez veya dedikleri gibi tam olarak düzenlenmez.¹³⁴ Bu gibi durumlarda, ilgili ilişki uluslararası bir anlaşma yardımıyla düzenlenir. Uluslararası hukuk süreci de uluslararası anlaşma tarafından düzenlenir. Bu nedenle, uluslararası anlaşmalarda birleşik usul normları sağlanmaktadır ve uluslararası anlaşma hem birleşik bir çatışma normunu, hem de birleşik bir maddi hukuk normunu ve birleşik bir uluslararası hukuk usulü normunu tanımlar.¹³⁵

Azerbaycan Cumhuriyeti tarafından akdedilen uluslararası anlaşmalar özel bir kanunla düzenlenir "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası Anlaşmaların Akdedilmesi, Yürütülmesi Ve İptali Hakkında" kanun (1995).

¹³² Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 49.

¹³³ Бокуславский, s. 88; Mammadov, A., s. 124.

¹³⁴ Луни, s. 101.

¹³⁵ Mammadov, A., s. 124.

1.5.2.1. Uluslararası Anlaşmaların Hukuki Gücünün Üstünlüğü

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu, uluslararası anlaşmaların üstün yasal güce sahip olduğu ilkesine dayanmaktadır. Uluslararası özel hukukun ana kaynakları (uluslararası antlaşmalar ve iç mevzuat) arasındaki ilişki sorunu bu ilke temelinde çözülmektedir.¹³⁶ Bu ilkeye göre, Azerbaycan Cumhuriyeti tarafından imzalanan uluslararası anlaşmada belirtilen normlar, medeni kanunda belirtilen normlardan farklı ise uluslararası anlaşmaların normları uygulanır.

Uluslararası anlaşmaların üstünlüğü ilkesi, "Telif Hakkı ve İlgili Haklar Hakkında", "Patent Hakkında", "Marka ve Coğrafi İşaretler Hakkında" ve diğer kanunlar ile Aile Kanunu, Deniz Ticaret Kanunu vb. belirtilmiştir.

Belirttiğimiz ilke, Anayasa'nın öyle bir normuna tekabül etmektedir ki, Azerbaycan Cumhuriyeti yasama sisteminde yer alan normatif yasal düzenlemeler ile Azerbaycan Cumhuriyeti'nin akit ettiği uluslararası anlaşmalar arasında bir çelişki olması durumunda, bu uluslararası anlaşmalar uygulanır (Anayasa'nın 151. maddesi). Bununla birlikte, uluslararası anlaşmaların hukuki üstünlüğünün geçerli olmadığı 2 yasa vardır ki, bunlar aşağıdakilerdir:

- Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası;
- Referandumla kabul edilen kanunlar.

Belirttiğimiz yasaların hukuki gücü, milletlerarası anlaşmaların hukuki gücünden üstündür. Dolayısıyla, bu kanunlar ile uluslararası anlaşmalar arasında bir çelişki olması halinde, bu kanunların belirlediği normlar (kurallar) uygulanır.

Uluslararası özel hukuk ilişkilerinin genelleştirilmiş normlara göre düzenlenmesi, ulusal hukuk normlarına göre düzenlenmesinden daha gelişmiş ve etkilidir.¹³⁷ Örneğin, genelleştirilmiş çatışma normları temelinde düzenlemenin uygulanması, çatışma-hukuk düzenlemesinde var olan bir takım eksiklikler, "çatışmanın çakışması", "gizli çatışmalar" vb. iptal eder, "durgun ilişkiler" olasılığını azaltır, ulusal çatışma normları sistemindeki boşlukları doldurur.

Kural olarak, uluslararası özel hukuk alanındaki uluslararası anlaşmalar doğrudan uygulanır ve bu anlaşmaların onaylanması, kurallarının ulusal hukuka

¹³⁶ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 49.

¹³⁷ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 51.

dönüştürülmesi anlamına gelmez.¹³⁸ Uluslararası antlaşma normlarının hukuki gücü her halükarda bu antlaşmalar tarafından belirlenir.

Milletlerarası özel hukukta milletlerarası sözleşmeler genellenin temel aracı olarak işlev görür.¹³⁹ Maddi-hukuki, çatışma ve usul normlarını özetleyen uluslararası sözleşmelerin amacı, genel davranış kurallarını tanımlayarak uluslararası özel hukuk ilişkilerine yönelik tek bir düzenleyici rejim belirlemektir. Bu, hem çok taraflı (evrensel, bölgesel) hem de ikili anlaşmalarla yapılır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası özel hukuk mevzuatında, uluslararası anlaşma ile ulusal hukuk arasındaki ilişkiler tek taraflı olarak belirlenir. Aslında, uluslararası özel hukuk alanı için, uluslararası sözleşme ile ulusal hukuk arasındaki ilişki "yatay" değil, "dikey"dir.¹⁴⁰ Uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde öncelik hakkı uluslararası anlaşmaya aittir, ulusal hukukun uygulanması doğası gereği tali niteliktedir.¹⁴¹

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların yanı sıra, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uygulayıcı organları taraf olmadığı uluslararası anlaşmaları da uygulayabilir.¹⁴² Ancak AC'de katılmadığı sözleşmeler, yabancı bir devletin hukuku olarak, yani belirli bir ilişkiyi düzenlemek için "ad hoc" olarak uygulanır. Bu durumda uygulanan normlar, yabancı bir devletin hukuk normlarında olduğu gibi Azerbaycan Cumhuriyeti hukuk düzeninde bir sözleşme normu olarak yer almamaktadır. Aynı zamanda, yabancı hukuk normlarında olduğu gibi, AC'nin dahil olmadığı uluslararası antlaşma normlarının uygulanmasına kısıtlamalar getirilebilir. Bu, söz konusu anlaşmaların hükümleri AC'nin uluslararası genel kuralıyla çeliştiğinde olur. Böylelikle, bu tür uluslararası anlaşmalar, AC'nin tüzel kişilikleri tarafından akdedilen anlaşmalar temelinde ve AC'nin çelişen normları temelinde kullanılabilir.

¹³⁸ Луни, s. 105.

¹³⁹ **Международное частное право**, Учебное пособие для студентов юрид спец вузов, Киев, Вища школа, 1985, s. 176; Mammadov, A., s. 127.

¹⁴⁰ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 56.

¹⁴¹ Mammadov, A., s. 124.

¹⁴² Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 56.

Görüldüğü gibi, uluslararası özel hukukta düzenlemenin özelliklerinden biri de uluslararası özel ilişkilerin düzenlenmesi sırasında doğrudan taraf olmadığı milletlerarası anlaşmaların şu veya bu devletin topraklarında uygulanabilmesidir.¹⁴³

Böylelikle, paragraftan aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir. Uluslararası anlaşma uluslararası özel hukukun kaynağıdır. Uluslararası özel hukuk ile ilgili sözleşmeler kural olarak kendi kendini yürüten sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerde yer alan normlar, hukuki yapıları gereği uluslararası özel hukuk normlarıdır. Bu anlaşmalar amaçlarına göre devlet içi ilişkileri düzenlemeye yönelik uluslararası anlaşmalardan farklı olmakla birlikte devlet içi ilişkilere de uygulanabilmektedir. Bu bağlamda, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın 148.¹⁴⁴ maddesine göre, uluslararası özel hukuk alanındaki uluslararası anlaşmalar Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ulusal yasama sistemine dahil edilir ve Azerbaycan Cumhuriyeti hukukunun kaynağı olarak hareket eder.

1.6. VIYANA ANLAŞMASI VE ALICI VE SATICI YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN İKİNCİL DÜZENLENMESİ

1.6.1. Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatının Kolizyon (Çatışma) Normu Temelinde Uygulanması

Bildiğimiz gibi, uluslararası bir sözleşme veya ulusal mevzuat tarafından belirlenen çelişkili norm, hem Azerbaycan hukukuna hem de yabancı bir devletin hukukuna atıfta bulunabilir.¹⁴⁵ Kanunlar ihtilafı normu yabancı bir devletin hukukuna atıfta bulunurken, aynı zamanda o yabancı devletin katıldığı uluslararası anlaşmalara da atıfta bulunmuş sayılmaktadır.¹⁴⁶ Örneğin, Azerbaycan mahkemesi, "Uluslararası Özel Hukuk" Kanununa göre satıcının yarasını, yani Azerbaycan yarasını uygulamak zorundaysa (madde 25.1.1)¹⁴⁷, o zaman hem Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununu hem de 1980 tarihli Viyana Sözleşmesini

¹⁴³ **Международное частное право**, Учебное пособие для студентов юрид, спец вузов. Киев, Вища школа, 1985, s. 177.

¹⁴⁴ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁴⁵ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 7.

¹⁴⁶ Толстых, В.П., **Коллизионное регулирование в международном частном праве: проблемы толкования и применения раздела**, VII части третьей ГК РФ. М., Спарк, 2002, s. 24.

¹⁴⁷ <https://www.e-qanun.az/>

uygulanmalıdır. Çünkü, Azərbaycan Cumhuriyeti Viyana Sözlüşmesine taraftır. Azərbaycan Cumhuriyeti mahkemesi, sözlüşmenin 7. maddesinin 2. paragrafına uygun olaraq sözlüşmeyi ana kaynak olaraq uygular ve ikincil bir şekilde Azərbaycan Cumhuriyeti iç hukukunu uygular. Bu tür uygulama, tarafların sözlüşmelerinde akit devletin hukukunu seçmeleri halinde de gerçekteşir. Ama bazı durumlar mevcuttur ki, bu zaman Viyana Sözlüşmesi değilde, Azərbaycan Cumhuriyetinin mevzuatı uygulanmalıdır.¹⁴⁸ Bu nedenle Azərbaycan Cumhuriyeti'nin Anayasasının milletlerarası özel hukuk alanı ile ilgili önemli maddelerinden kısaca bahsetmek gerekir.

1.6.1.1. Uluslararası Özel Hukukun Kaynağı Olarak Anayasa

Azərbaycan Cumhuriyeti Anayasası, iç hukuk düzenlemeleri arasında uluslararası özel hukukun kaynağı olarak özel bir yere sahiptir. Bu nedenle, bir dizi Anayasal normun uluslararası özel hukuk açısından önemli bir yere sahip olduğuna şüphe yoktur. Bu normlar, uluslararası özel hukukun temellerinin atılmasında ve uluslararası özel hukuk meselelerinin çözümünde esaslı bir rol oynamaktadır.¹⁴⁹ Uluslararası özel hukukun iç kaynakları arasında en önemlisinin Anayasa olarak kabul edilmesi tesadüf değildir.¹⁵⁰

Anayasanın 2.¹⁵¹ maddesi uluslararası özel hukuk açısından özellikle önemlidir. Burada, gerçekte kişilerin hukuki statüsünü belirleyen temel insan hakları ve medeni haklar ele alınmaktadır. Gerçekte kişiler, Azərbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının yanı sıra yabancı ülke vatandaşlarını ve vatandaşlığı olmayan kişileri de kapsamaktadır.

Anayasa'nın 69.¹⁵² maddesi, uluslararası özel hukukun temel konularından sayılan yabancı ülke vatandaşlarının (yabancılar) ve vatandaşlığı olmayan kişilerin haklarına ilişkindir. Bu madde, Azərbaycan Cumhuriyeti'ndeki yabancıların hukuki statüsünü belirlemekte ve milli rejim ilkesinden hareket etmektedir. Bu, uluslararası

¹⁴⁸ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 7.

¹⁴⁹ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 9.

¹⁵⁰ Маришева, Н.И., **Международное частное право**, Учебник, Краткий курс, Отв. Красный, 2003, s. 10.

¹⁵¹ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁵² <https://www.e-qanun.az/>

özel hukukun temel ilkelerinden biri olarak kabul edilir. Milli rejim ilkesi, yabancıların ve vatandaşlığı olmayan kişilerin haklarını Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının Azerbaycan Cumhuriyeti'nde buldukları süre boyunca eşit tutar.

69. maddeden bahsetmişken Anayasa'nın 26.¹⁵³ maddesine de değinmek gerekir. Böyle ki, bu maddeye göre devlet ırk, milliyet, din, dil vb. temel alınarak kurulur ve ne olursa olsun herkesin haklarının eşitliğini garanti eder. Böyle bir norm, uluslararası özel hukuk açısından önemli bir yere sahiptir.

Anayasanın 59.¹⁵⁴ maddesi, herkesin serbest girişimcilik faaliyetinde veya kanunla yasaklanmayan diğer ekonomik faaliyetlerde bulunabileceğini belirtmektedir. Hiç şüphe yok ki, Anayasanın bu normu uluslararası özel hukuk açısından da önemlidir. Mesele şu ki, ekonomik faaliyet, iç ekonomik faaliyete ek olarak dış ekonomik faaliyet anlamına gelir. Dış ekonomik faaliyetle bağlantılı olarak ortaya çıkan ilişkiler, uluslararası özel hukuk düzenlemesinde yer alır.¹⁵⁵ Bu nedenle, Anayasanın 59. maddesi, uluslararası özel hukuk konularına dış ekonomik faaliyette bulunma hakkı vermektedir.

Belirttiklerimize ek olarak, Anayasanın diğer normları da uluslararası özel hukuk açısından önemlidir.¹⁵⁶

- Azerbaycan Cumhuriyeti, diğer devletlerle ilişkilerini genel kabul görmüş uluslararası hukuk normlarında (Anayasa'nın 10. Maddesi) belirtilen ilkeler temelinde kurar;
- Devlet, piyasa ilişkileri temelinde ekonominin gelişmesi için koşullar yaratır, serbest girişimciliği garanti eder, ekonomik ilişkilerde tekel ve haksız rekabete izin vermez (Anayasa'nın 15. maddesinin 2. kısmı);
- Azerbaycan Cumhuriyeti'nde mülkiyet dokunulmazdır ve devlet tarafından korunur; mülkiyet, devlet mülkiyeti, özel mülkiyet ve belediye mülkiyeti şeklinde olabilir (Anayasa'nın 13. maddesinin 1. ve 2. bölümleri);
- Devlet yurtdışındaki Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının yasal olarak korunmasını garanti eder (Anayasa'nın 53. Maddesinin 3. Kısmı)¹⁵⁷ vb.

¹⁵³ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁵⁴ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁵⁵ Маришева, s. 11.

¹⁵⁶ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 50.

¹⁵⁷ <https://www.e-qanun.az/>

1.6.1.2. Azərbaycan Cumhuriyeti Mevzuatındaki Genel Kural

Öncelikle “Uluslararası özel hukuka ilişkin” kanunda genel kurala ilişkin not yer almaktadır. Bu nedenle kanunun 4. maddesine göre Azərbaycan Cumhuriyeti Anayasası'na ve referandumla kabul edilen kanunlara aykırı yabancı hukuk normları Azərbaycan Cumhuriyeti'nde uygulanmaz.¹⁵⁸

Genel kural, Azərbaycan Cumhuriyeti aile hukuku tarafından da tanınmaktadır. Azərbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu'nun 157. maddesi, yabancı ülkelerin hukuk normlarının Azərbaycan Cumhuriyeti hukuk düzeninin ilkeleriyle çelişmesi durumunda uygulanmayacağını belirlemektedir.¹⁵⁹

Azərbaycan Cumhuriyeti'nin medeni usul hukuku da genel kuralın belirtilmesi ilkesinden başlamaktadır. Medeni Usul Kanunu'nun 456.¹⁶⁰ maddesine göre, yabancı mahkemelerin usul ile ilgili işlemleri yapma kararının uygulanması Azərbaycan Cumhuriyeti'nin egemenliğine ve mevzuatının genel ilkelerine aykırı ise uygulanamaz. Kanunun 465. maddesi, yabancı devlet mahkemeleri ve tahkim kararlarının icrasının Azərbaycan Cumhuriyeti'nin mevzuatının ve egemenliğinin temel ilkelerine aykırı olması halinde icra edilmeyeceğini ve tanınmayacağını belirtmektedir.

Azərbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası tahkime ilişkin hukukunda genel kurala ilişkin norm yer almıştır. Kanunun 36.¹⁶¹ maddesi, yabancı bir ülkede verilen tahkim kararının Azərbaycan Cumhuriyeti mevzuatına aykırı olması halinde icra edilmediğini ve tanınmadığını belirtmektedir.

Böylelikle, genel kural şartı, Azərbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası özel hukukunun önemli kurallarından biri olarak kabul edilmektedir ve yabancı unsurlarla ilişkileri düzenleme mekanizmasında önemli rol oynar. Üzülerek belirtmek gerekir, ülkemiz mevzuatında “genel kural” kavramı açıklanmamakta, hukuki tanımı verilmemekte ve bu kavramın hukuki unsurları gösterilmemektedir.¹⁶² Hiç şüphe yok ki bu, mahkemelerin ve diğer devlet kurumlarının genel kuralı uygulamasını nispeten zorlaştırıyor. Mahkeme, genel kuralın kaydına atıfta bulunurken, öncelikle bu kuralın

¹⁵⁸ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁵⁹ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁶⁰ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁶¹ <https://www.e-qanun.az/>

¹⁶² Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 50.

uygulama sınırlarını bilmelidir.¹⁶³ Yani, mahkemenin bu sınırları belirlemesine izin verebilecek genel kuralın yasal unsurlarını bilmeli ve uygulamalıdır. Dolayısıyla, bu işaretlerin önemli pratik önemi vardır. Mahkemeler bu unsurları bilmedikleri için bazen esassız bir şekilde genel kural kavramını genişletmekte ve genellikle yabancı mevzuatı uygulamayı reddetmektedir. Ama genel kural derken neyi kastediyoruz?

Bu arada, Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatının "genel kural" terimini kullanmadığını, bu terimin hukuk doktrinde kullanıldığını da belirtmek gerekir. Dolayısıyla ülkemiz mevzuatının normatif yapısında gerçek anlamda "genel kural" kavramına yer verilmemiştir.¹⁶⁴ Ancak bu terim, bir dizi yabancı ülkenin (örneğin, Rusya Federasyonu vb.) mevzuatında ve ayrıca uluslararası mevzuatta (örneğin, 1958 New York Sözleşmesi, vb.) kullanılmaktadır.

1.6.1.3. Genel Kural

Yabancı ülkelerin hiçbirinin mevzuatının genel kuralın ayrıntılı ve eksiksiz bir tanımını sağlamadığına dikkat edilmelidir. Tek tek devletlerin mevzuatında, genel bir kural kavramını ifade etmek için farklı formüller kullanılır.¹⁶⁵ Örneğin, genel kural, "devletin kamu yararı" (Çin Halk Cumhuriyeti), "devletin hukuk düzeninin temelleri" (Avusturya, RF, Azerbaycan Cumhuriyeti vb.), "mevzuatın temel ilkeleri" (Vietnam), vb.¹⁶⁶ Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatına göre genel kural şu anlama gelir:

- Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası ve referandumla kabul edilen kanunlar;
- Hukukun üstünlüğünün temelleri;
- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin egemenliği ve mevzuatının genel ilkeleri;
- Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatı.

Hem yabancı mevzuatta hem de ülkemiz mevzuatında genel kuralı ifade etmek için kullanılan yukarıdaki formüllerden hangisinin baskın rol oynaması

¹⁶³ Левитин А.Б., **Вопросы публичного права в международном частном праве**, Проблемы международного частного права, 1960, s. 76.

¹⁶⁴ Allahverdiyev, **Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu**, s. 51.

¹⁶⁵ Толстых, s. 31.

¹⁶⁶ Маковскоко, А.А., Суксанова, Э.А., **Комментарий к части третьего Городского Кодекса Российской Федерации**, Под ред, s. 360.

gerektiğini belirlemek niyetinde değiliz. Genel bir kural olarak karmaşık bir kavramın özünün açıklığa kavuşturulmasında bu formüllerin her birinin önemli olduğuna şüphe yoktur. Belirtmek gerekir ki, birbirlerine zıt olamazlar. Bu nedenle, genel kuralın içeriği birkaç unsurdan oluşur. Bu ögeler içeriğini belirtir. Bahsettiğimiz formüller tam olarak bu unsurları ifade etmemizi sağlıyor.

Genel kuralın içeriğini oluşturan ilkeler oldukça çeşitlidir. Bu nedenle, bu unsurların kesin bir listesini vermek mümkün değildir.¹⁶⁷ Genel kural ise değişken ve esnek bir kavramdır, sınırları belirsizdir. Hatta bazı Batılı hukukçular, belirsizliğin genel bir kural kavramının temel özelliği olduğunu kabul etmektedirler. Görünen o ki, bu gibi sebeplerden dolayı hem yabancı ülkelerin mevzuatı hem de Azerbaycan Cumhuriyeti genel kurala yasal (normatif) bir anlayış getirmeyi reddetmiştir.

Tek tek ülkelerin hukuk doktrini ve adli uygulamalarında genel kurala farklı kavramlar verilmiştir.¹⁶⁸ Bu kavramlar, belirsizlikleri bakımından birbirinden farklıdır. Yazarlar arasında Prof. G.K.Dmitriyeva, uluslararası özel hukuk bilimine (öğretisine) dayanarak, adli uygulamayı dikkate alarak genel kural kavramının ana ve esas unsurlarını belirlemiştir. Bu unsurlar açısından genel kaideye doktrinsel bir tanım vermeyi uygun görüyoruz.

Genel kural, hukukun temel ilkelerini, evrensel olarak kabul edilmiş ahlaki norm ve kuralları, toplumun, devletin ve bireylerin hukuki çıkarlarını ve ayrıca uluslararası hukukun ilke ve normlarını ifade eder.¹⁶⁹

Yabancı mevzuatın uygulanması başka bir devletin genel kuralıyla çelişiyorsa, o zaman mahkeme ve diğer makam genel kurala ilişkin notu kullanır. Bu şekilde yabancı bir devletin hukukunu uygulamamaktadır. Bu nedenle, yabancı mevzuatın devletin genel kuralına aykırı olması, genel kurala ilişkin notanın o devletin topraklarında uygulanmasına esas teşkil eder. Tam burada, o mevzuatta ifade edilen münferit özel hukuk normlarının uygulanmasının, yabancı mevzuatın bütününe değil, devletin hukuk düzenine aykırı olması gerektiğini belirtmeli ve göstermeliyiz. Öte yandan, çelişki açık olmalıdır. Buna ek olarak, çatışma, devletin

¹⁶⁷ Маковского, Суксанова, s. 360.

¹⁶⁸ Брун, М.И., *Публичный порядок в международном частном праве*, 1916, s. 73-74; Корейкий, В.М., *Оговорка о публичном порядке в англо-американском праве по делам, занимающимся интересами Советского Союза, Ученые записки Харьковского государственного института*, 1939, s. 178.

¹⁶⁹ Дмитриевой. К.К., *Международное частное право*, Учебник, Под ред. 2004, s. 103.

genel kuralı ile belirli yabancı hukuk normunun kendisi arasında değil, bu normun o devletin topraklarında uygulanması arasında ortaya çıkmalıdır. Tabii ki, devletin genel kuralı ile özel yabancı hukuk normu arasındaki çelişki, tek başına genel kural notunun uygulanmasına temel olamaz. Ancak, belirli bir yabancı hukuk normunun başka bir devletin topraklarında uygulanması, o devletin hukuk kuralıyla bağdaşmadığı zaman, mahkeme ve diğer organ bu notu kullanabilir.

Böylelikle, kural olarak, mahkeme tarafından genel kurala ilişkin şart uygulanır. Mahkeme, bu notun kullanılması konusuna son derece dikkatli yaklaşmalıdır. Her özel durumda genel kural hakkındaki notun uygulanmasını kesinlikle gerekçelendirmeli ve ölçülü bir şekilde kullanılmalıdır. Böylelikle, bu şart devletin genel düzenini korumak için uygulanan istisnai bir savunma mekanizmasıdır.

1.6.2. UNİDRUA İlkelerinin Uluslararası Ticaret Sözleşmelerine Uygulanması

Uluslararası ticari sözleşmelerin ilkeleri (Principles of international Commercial Contracts), Uluslararası Özel Hukuku Birleştirme Enstitüsü - UNIDRUA tarafından geliştirilmiştir. Belgenin UNIDRUA ilkeleri olarak adlandırılmasının nedeni de budur. Bu belgenin hazırlanmasına ise 1971 yılında başlanmıştır. Dünyanın başlıca yasal ve sosyo-ekonomik sistemlerini temsil eden temsilciler, belgeyi hazırlayan çalışma grubuna dahil edildi ve R.David, R.Schmittgoff ve T.Popescu gibi uluslararası ticaret hukuku uzmanları da çalışma grubunun bir parçasıydı¹⁷⁰. 20 yıldan fazla süren hazırlık çalışmaları, 1994 yılında ilkelerin yayımlanmasıyla sona erdi¹⁷¹ ve 1995 yılında kabul edildi.

Uluslararası ticaret alanında yaygın olarak tanınan ve uygulanan ilkeler dünyanın 20 diline çevrilmiştir ve bu ilkeler uluslararası bir sözleşme değildir. Ticari işletmelerin akdi gibi yeknesak bir akit sayılamaz. İlkelerin uluslararası ticaret adetleri olarak kabul edilemeyeceğine de şüphe yoktur, ayrıca iç mevzuat

¹⁷⁰ Allahverdiyev, S.S., **Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq Xüsusi (Mülki) Hüquq Kursu**, Dərslik, s. 201.

¹⁷¹ Комарова, М., Принципы международных договоров, Пер. с англ. КАК. 1996, s. 51.

değildirler.¹⁷² Peki bu zaman ilkeler hukuki niteliği gereği nasıl bir belge olarak kabul edilmelidir?

İlkelerin yedi bölümden oluştuğuna dikkat edilmelidir: bu bölümler 119 madde içermektedir. Bu maddelerde uluslararası ticari sözleşmelere ilişkin tüm hukuk sistemlerinde kabul gören yani kabul edilebilecek kurallar yer almaktadır.

İlkelerde belirtilen kuralların bir kısmı ("Genel Hükümler" başlıklı I. Bölüm), uluslararası ticari ilişkilerin temel dayanaklarını ve yapısını yansıtan, tüm hukuk sisteminde ortak olan ana ilkeleri tanımlar; bu ilkeler (sözleşme serbestisi ilkesi; ticari işlemlerin dürüst ve temiz yürütülmesi ilkesi; mantıklı hareket etme ilkesi vb.) hukukun genel ilkeleri olarak kabul edilir; bu ilkeler hukuk literatüründe haklı olarak hukukun genel ilkeleri olarak geçmektedir.¹⁷³

UNIDRUA ilkelerinde belirtilen kuralların diğer kısmı, zarar gören tarafa çeşitli koruma yöntemleri (tazminat yöntemi) sağlayarak, uluslararası ticari anlaşmaların akdedilmesi ve yürütülmesi ile bunların uygulanmamasının yasal sonuçlarına ayrılmıştır.

Bu nedenle UNIDRUA ilkeleri, uluslararası ticari sözleşmelere ilişkin kuralları belirleyen bir belgedir. Bu belge, uluslararası ticari dolaşım ve dünya ticaret uygulamaları için önemli olan normları sağlamaktadır. Bu normlar, uluslararası sözleşme uygulamasında kullanılma amacına hizmet eder; her türlü uluslararası ticari sözleşmeye uygulanabilirler. Ancak bu durum, söz konusu normların yurt içi durumlarda kullanılmasını engellemez; devlet dahili bir ticari sözleşmenin tarafları da bunları kullanabilmektedirler¹⁷⁴.

Ancak, UNIDRUA'nın ilkeleri isteğe bağlı bir belgedir; bu nedenle, bu belgenin bağlayıcı bir yasal gücü yoktur. Dolayısıyla, uluslararası ticaret sözleşmesinin tarafları için bağlayıcı değildir. Ancak, tarafların bu belgenin uygulanması konusunda anlaşması ve uluslararası bir ticari anlaşmada şart koşması halinde kullanılabilir. Diğer bir deyimle, ilkelerin kullanımının doğrudan uluslararası ticaret anlaşmasında belirtildiği durumlarda uygulanacaktır.

¹⁷² Дмитриевой, s. 114.

¹⁷³ Раапе, Л., **Международное частное право, Перевод с не**, М., 1960, s. 101; Чешир, Д., Норт П., **Международное частное право, Перевод с англ**, М., 1982, s. 181.

¹⁷⁴ Комаров, s. 55.

Aynı zamanda UNIDRUA ilkeleri büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, öncelikle, bu belge uluslararası ticari sözleşmelerin kurallarını gayri resmi olarak sistematik hale getirir. Böylelikle, bu belge, uluslararası ticaret kurallarının resmi olmayan bir kodlama eylemi olarak kabul edilebilir. İlkeler, her bir ülkede yeni yerel mevzuatın ve ulusal kanunlaştırmanın geliştirilmesi için bir temel olarak kullanılmaktadır (örneğin, Hollanda medeni kanunları, Litvanya, Arjantin Medeni Kanunu ve Tunus, Çin ve Estonya sözleşme hukuku vb.)

UNIDRUA'nın ilkeleri uluslararası bir birleştirme belgesidir; uluslararası ticari sözleşmeler hukukunun birleştirilmesidir; bu belgede, uluslararası ticari sözleşmelerle ilgili maddi normlar gayri resmi olarak birleştirilmiştir.¹⁷⁵ Doktrin, bunu uluslararası ticari anlaşmaların başarılı bir şekilde uyumlu hale getirilmesi olarak görmektedir¹⁷⁶.

UNIDRUA ilkeleri, tahkim uygulamasında, özellikle uluslararası bir ticari sözleşmedeki boşluğu kapatmanın gerekli olduğu durumlarda yaygın olarak uygulanmaktadır. Uluslararası ticari tahkim ve mahkeme kararlarında kullanıldığı durumlara da rastlamak mümkündür.

UNIDRUA'nın ilkeleri sözleşme gereği uygulanabilir. Bu nedenle taraflar sözleşmede uygulanacak mevzuatı belirtebilirler; bu veya diğer ülkenin mevzuatı, böyle ki, tartışmalı konuyu yabancı unsurla çözen bir norma sahip olmayabilir. Böyle bir durumda mahkeme ve tahkim UNIDRUA ilkelerini uygulayabilir.

Böylelikle, Uluslararası ticari anlaşmalar yapılırken UNIDRUA ilkeleri tarafların yardımına koşar. Bu nedenle, ilkeler uluslararası ticari anlaşmaların hazırlanmasında kılavuz görevi görür. Bu belge, özellikle farklı dilleri konuşan taraflar bir sözleşmeyi müzakere ettiğinde kullanışlıdır.¹⁷⁷ Ayrıca taraflar, ilkeleri sözleşmeye dahil ederek kapsamlı bir şekilde kullanabilirler.

Viyana Sözleşmesi'nin (1980) düzenleme konusuna giren bir konu ortaya çıkabilir ve bu konu söz konusu sözleşme ile düzenlenmemiştir. Bu durumda, sorun

¹⁷⁵ Дмитриевой, s. 138.

¹⁷⁶ Вельминов, Г.М., **Международное экономическое право и производство**, Учебник, М., 2004, s. 294.

¹⁷⁷ Белов, А.П., **Публичный порядок: законодательство, доктрина, судебная практика, Право и экономика**, 1996, № 19-20, s. 21.

genel ilkeler temelinde çözülmelidir (Viyana Sözleşmesi'nin 7. Maddesinin 2. paragrafı). Genel ilkeler olarak, doktrin UNIDRUA'nın ilkelerinden bahsetmiştir¹⁷⁸.

Son olarak, UNIDRUA ilkeleri uluslararası sözleşmenin normlarını, örneğin, Viyana Sözleşmesinin normlarını açıklamak için kullanılır.

1.6.3. İNCOTERMS'in Uygulanması

Uluslararası Ticaret Odası, uluslararası ticari dolaşım geleneklerinin birleştirilmesi ve kanunlaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. UTO, 1919'da kar amacı gütmeyen bağımsız bir uluslararası kuruluş olarak kuruldu ve şu anda 140 ülkeden binlerce ticari kuruluşu, ticaret ve sanayi odasını bir araya getiriyor.

Uluslararası ticaret terimlerinin (INCOTERMS¹⁷⁹) yorumlanması kurallarının, UTO'nun birleşme ve kodlama alanındaki faaliyetlerinin sonucu olduğu belirtilmelidir. Böylelikle, INCOTERMS, uluslararası ticarete en yaygın ticaret terimlerinin yorumlanmasına yönelik birleştirme kurallarını kısaca özetlemekte olan önemli uluslararası belgelerinden biridir.¹⁸⁰ INCOTERMS'de formüle edilen terimler, ticari ilişkinin katılımcıları arasında yerleşik hak ve görev ayırımına dayanan bazı uluslararası satış sözleşmelerini açıklamaktadır.

Uluslararası Ticaret Odası, INCOTERMS'in yalnızca satış sözleşmeleri çerçevesinde ve yalnızca belirli yönleriyle satıcı ile alıcı arasındaki ilişkilerle ilgili olduğunu belirtmektedir.¹⁸¹ Uluslararası ticaret anlaşmalarının ihracatçısı ve ithalatçısı tarafından gerçekleştirilmesi için sadece satış sözleşmesini değil, aynı zamanda çeşitli taşıma, sigorta ve finansman sözleşmeleri arasındaki gerçek ilişkileri de dikkate almak önemli olsa da, INCOTERMS bu sözleşmelerden sadece birine veya daha doğrusu satış sözleşmesine atıfta bulunmaktadır.

Her sözleşme türüne göre tarafların hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi konusu 3 gruba ayrılabilir:

¹⁷⁸ Бокуславский, М.М., *Международное частное право*, Учебник, М., 2002, s. 240.

¹⁷⁹ International Commercial terms

¹⁸⁰ Oğuz, A., *Hukuk Tarihi ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Uluslararası Ticaret Hukuku, (Lex Mercatoria)–Unidroit İlkeleri'nin Lex Mercatoria Niteliği*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 50(3), 2001, 11-53, s. 34-35.

¹⁸¹ Doğan, F., *Incoterms 2000: Tarihi gelişimi-Geçerlilik kaynağı münferit klozlar-Son değişiklikler*, Prof. Dr. Ömer TEOMAN'a 55.Yaş Günü Armağanı, Cilt 1, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2002, s. 341.

- 1) tarafların mal taşımaya ilişkin hak ve yükümlülükleri;
- 2) Gümrük vergilerinin ve diğer ödemelerin ödenmesi ve gümrükten çekme ile ilgili olarak tarafların hak ve yükümlülükleri;
- 3) Malın kaybolması veya hasar görmesi halinde riskin satıcıdan alıcıya geçtiği an.

Tarafların, ticaret terimleri olarak da bilinen söz konusu konularda hak ve sorumluluklarının bölünmesiyle ilgili belirli sözleşme türleri ortaya çıkmıştır. Söz konusu ticaret terimleri sözleşmenin içeriğinin büyük bir bölümünü oluşturduğundan (örneğin, sözleşmenin fiyatı, şartları, sözleşmenin ifa yerinin belirlenmesi vb.) ayrıca temel şartlar olarak da adlandırılır.

INCOTERMS adı verilen bir dizi kural ilk olarak 1936 yılında UTO tarafından yayımlanmış ve bu kurallar 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000 ve 2010 yıllarında değiştirilmiştir. INCOTERMS, 1990 yılında köklü bir değişikliğe uğradı ve bunun sonucunda 4 gruba ayrılan 13 terim belirlendi.

Öte yandan, 2000 yılında INCOTERMS, bir dizi terimin tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamak ve bunları kullanırken hatalardan kaçınmak için içeriklerini açıklığa kavuşturmuştur. Böylelikle, 13 terim 4 gruba ayrıldı:

- 1)"E" grubu şartlarına göre, satıcı malları alıcıya ticaret işletmesinde verir;
- 2)"F" grubu şartlarına göre satıcı, malları alıcının belirlediği taşıyıcıya teslim eder;
- 3)"C" grubu şartlarına göre, satıcı bir taşıma sözleşmesi akdetmeli ve malları alıcının adresine göndermelidir, ancak malların olası tahribi veya hasarı riskini üstlenmez;
- 4) "D" grubu şartlarına göre, mal belirlenen ülkeye ulaşana kadar tüm masraf ve riskler satıcıya aittir.

Her grubun kısa bir açıklaması verildikten sonra, sözleşmelerin gruplara ayrılmasının tek bir sınıflandırma kriterine dayandığı sonucuna varılabilir: satıcının yükümlülüklerinin kapsamı. İlk grupta satıcının görevleri minimumdur ve son grupta maksimumdur¹⁸².

¹⁸² Əliyev Ə. İ., **Beynəlxalq xüsusi hüquq**, Dərslük, Tərcümə, Bakı, Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007, s. 454

"E" grubuna sadece bir EXW sözleşmesi dahildir (ex works – fabrikadan). EXW teriminin şartlarına ve sözleşmeye uygun olarak, satıcı sözleşmede belirtilen zamana kadar malları kendi tesisinde (tesis, fabrika, depo vb.) alıcının emrine sunmak zorundadır. Bunun yanı sıra, satıcı, malları alıcıya ulaşılabilecek bir duruma getirmeli (malları depoya çekmeli, paketlemeli, ambalajlara koymalı, tartmalı, saymalı, kalitesine uygunluğunu kontrol etmeli) ve malların teslim edileceği yer ve zamanı alıcıya bildirmek zorundadır¹⁸³.

Malların alıcının tasarrufuna geçtiği andan itibaren mallara ilişkin tüm kayıp veya hasar riski satıcıdan alıcıya geçer.

"F" grubu aşağıdaki sözleşmeleri kapsamaktadır:

- ✧ FCA (free carrier – taşıyıcıda ücretsiz)
- ✧ FAS (free alongside ship – geminin yanına kadar ücretsiz)
- ✧ FOB (free on board – gemide ücretsiz)

"F" grubunda temel koşul, satıcının gümrük kontrolünden geçmiş malları alıcının belirttiği taşıma aracına teslim etmesi ve malları taşıyıcının hizmetine sunmasıdır.¹⁸⁴

FCA tipi sözleşmeye göre, satıcının temel yükümlülükleri, malın ülkeden çıkarılması için gerekli tüm gümrük işlemlerini ve resmileşme ile ilgili işleri yürütmek, malları kararlaştırılan yer ve zamanda alıcı tarafından belirlenen taşıyıcının emrine vermek, bu konuda alıcıya bilgi vermek, malların taşıyıcıya devredilmesine kadar tüm riskleri üstlenmek ve taşıma evraklarını alıcıya sunmaktan ibarettir. FCA şartlarında, "taşıyıcı" terimi, bir taşıma sözleşmesi kapsamında herhangi bir taşıma yöntemiyle¹⁸⁵ malların taşınmasını gerçekleştirmesi gereken herhangi bir kişiyi (nakliye acentesi dahil) içerir.

Alıcının yükümlülükleri ise taşıyıcının emrinde olan malları teslim almak, mal bedelini ödemek, malların ülkeye ithal edilmesiyle ilgili formalite ve gümrük işlemlerini yürütmek, malların kararlaştırılan yerden taşınmasına ilişkin bir sözleşme yapmak, malların taşıyıcıya teslim edildiği andan itibaren tüm risk ve masrafları

¹⁸³ Öliyev, s. 455

¹⁸⁴ Öliyev, s. 455

¹⁸⁵ Erdem, H.E., **Incoterms 2010**, Galatasaray Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1), 2010, 219-235, s. 222.

üstlenmek,¹⁸⁶ satıcının malların taşınma şekli ve malların sevkiyatının zamanlaması hakkında bilgilendirilmek ve bunun gibi diğer yükümlülükleri içerir.

FAS ve FOB terimleri ağırlıklı olarak deniz taşımacılığında kullanılmaktadır.¹⁸⁷ FAS hükümlerine göre, satıcının asıl görevi, belirlenen zamanda malları gemiye yüklemeyi mümkün kılacak şekilde limandaki geminin yükleme teçhizatına yerleştirmektir. Malların geminin yan tarafına yerleştirildiği an, riskin satıcıdan alıcıya geçiş anı olarak kabul edilir.¹⁸⁸

FOB şartına göre, satıcı malları gemiye masrafları kendisine ait olmak üzere yüklemelidir. Malın gemiye yüklendiği anda satıcı görevini yerine getirmiş sayılır ve bu durumda risk satıcıdan alıcıya geçer. FAS ve FOB şartlarında, FCA şartlarında olduğu gibi ihracata ilişkin gümrükleme ve belgelendirme işlemlerini satıcı, ithalat ve transit işlerini ise alıcı yürütür.¹⁸⁹

"C" grubu aşağıdaki sözleşmeleri kapsamaktadır:

- ✧ CFR (cost and freight – maliyet ve navlun);
- ✧ CİF (cost, insurance and freight – maliyet, sigorta ve navlun);
- ✧ CPT (carriage paid to... – nakliye ücreti...önce ödendi);
- ✧ CİP (carriage and insurance paid to... – nakliye ve sigorta ücretleri...daha önce ödendi)

"C" grubunun temel özelliği, bu grupta, "F" grubuna kıyasla, satıcının malları kararlaştırılan noktaya taşımak için bir sözleşme akdederek ek bir görevi olmasıdır. Bu nedenle, sözleşmenin adından sonra bu noktayı mutlaka belirtmeniz gerekir: örneğin, CIF - varış limanı. "F" grubu sözleşmelerde olduğu gibi, riskin satıcıdan alıcıya geçtiği an, malın taşıyıcıya teslim edildiği andır. Bu grupta alıcı, riskleri kendisine ait değil, masrafları kendisine ait olmak üzere malları belirlenen noktaya götürür. "C" grubu için tipik olan bu iç çatışma, satıcı üzerinde yeni bir yükümlülüğün ortaya çıkmasına yol açar - malları masrafları kendisine ait olmak üzere, ancak alıcının lehine sigortalama.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Tunç, Ö., **Fob Teslim Şekline Göre Tarafların Yükümlülükleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, 2015, s. 14.

¹⁸⁷ Çancı, M., Erdal, M., **Lojistik Yönetimi**, İstanbul, Mataş Matbaacılık, 2003, s. 249.

¹⁸⁸ Doğan, s. 358.

¹⁸⁹ Erdem, Incoterms 2000. Milletlerarası Ticaret Hukuku ile İlgili Makaleler, s. 240.

¹⁹⁰ Ölijev, s. 457

CFR ve CIF koşullarında yapılan sözleşmeler, malların deniz ve nehir taşımacılığında, CPT ve CIP tipi sözleşmeler ise malların herhangi bir taşıma yöntemiyle taşınmasında uygulanır.

CIF şartlarına göre yapılan sözleşme, malların varış limanına taşınması için gerekli olan masrafların ve navlun bedelinin ödenmesini ve taşıma sırasında malların kaybolma ve hasar görme riskine karşı bir deniz sigortası sözleşmesinin imzalanmasını öngörmektedir.¹⁹¹

Bu sözleşme türüne göre satıcının temel yükümlülükleri, malı tedarik etmek, gerekli belgeleri ibraz etmek, malın ihracı için gerekli gümrük işlemlerini yapmak, normal şartlarda liman masrafları kendisine ait olmak üzere malın belirlenen yere teslimi için taşıma sözleşmesi yapmak, alıcı lehine sigorta sözleşmesi akdetmek, malları belirtilen tarihte ve süre içinde yükleme limanında gemiye yüklemek, o ana kadar olan riskleri üstlenmek ve yükleme ile ilgili detayları alıcıya bildirilmek, ve malın gemiye yüklenmesi anına kadar olan tüm masrafların karşılanmasından ibarettir.¹⁹²

Alıcının temel yükümlülüklerine ise yükleme limanına teslim edilen malların alınması veya kararlaştırılan limanda taşıyıcıdan malların alınması, semenin ödenmesi, malların ülkeye giriş yapabilmesi için gerekli gümrük işlemlerinin yapılması¹⁹³ ve gerekirse transit taşımacılığının gerçekleştirilmesi, malların gemiye yüklendiği andan itibaren tüm risk ve masrafları üstlenmek vb. dahildir.

CFR tipi sözleşmede satıcının CIF sözleşmesinden farklı olarak malı sigorta ettirme yükümlülüğü yoktur.

"D" grubu aşağıdaki sözleşmeleri kapsamaktadır:

- ✧ DAF (delivered at frontier – sınıra teslim edildi)
- ✧ DES (delivered ex ship – gemiden teslim edildi)
- ✧ DEQ (delivered ex quay – gümrük vergisi ödemedi limandan teslim edildi)
- ✧ DDU (delivered duty unpaid – gümrük vergisi ödenmeden teslim edildi)
- ✧ DDP (delivered duty paid – gümrük vergisi ödenerek teslim edildi)

¹⁹¹ Doğan, s. 226; Şanlı, C., Ekşi, N., **Uluslararası Ticaret Hukuku**, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2006, s. 121.

¹⁹² Öliyev, s. 457.

¹⁹³ Şanlı, Ekşi, s. 119-120.

Bu grubun temel özelliği, satıcı için ağır şartlar konulmuş olmasıdır. Satıcı, malların belirlenen yere teslimi için gerekli tüm riskleri ve masrafları üstlenmelidir. Sadece "D" grubunda satıcının malları teslim etme yükümlülüğü varış ülkesinde ifa edilir.

DDP tipi bir sözleşmede, satıcının azami ölçüde yükümlülükleri vardır. DDP koşulu, malın herhangi bir taşıma aracı ile taşınmasında uygulanabilir. DDP hükümlerine göre, malın ihracatçı ülkede belirlenen noktada alıcıya teslim edildiği andan itibaren satıcı görevini tam olarak yerine getirmiş sayılır. Satıcı, yalnızca malların yurt dışına ihracatı, nakliyesi ve transit geçişine ilişkin tüm masraf ve riskleri değil, aynı zamanda malların ithalatı, vergi ve harçların ödenmesi ile ilgili tüm masraf ve risklerden de sorumludur.

Yukarıda belirtilen ticaret terimleri INCOTERMS 2000 Kodunda yer almaktadır. Ancak, 2010 yılında Uluslararası Ticaret Odası tarafından yeni bir kurallar dizisi hazırlandığını belirtmek gerekir. UTO'nun 2010 INCOTERMS Yönetmeliği 1 Ocak 2011 tarihinde yürürlüğe girdi ve bu, INCOTERMS Kurallarının gözden geçirilmiş 8. baskısıdır. Bunun esas sebebi ise son on yılda, uluslararası ticaretin gelişmesi, küresel ticari ilişkilerin hacmindeki ve karmaşıklığındaki artış, güvenlik sorunları ve elektronik iletişimle ilgili devam eden değişiklikler dikkate alındığında, yeni INCOTERMS kurallarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmasıdır.¹⁹⁴

INCOTERMS 2010 ile INCOTERMS 2000 arasındaki temel farklar şunlardır:

1. İki yeni INCOTERMS koşulu ile - DAT ve DAP - INCOTERMS 2000 Kurallarının 4 koşulu - DAF, DES, DEQ ve DDU koşulları değiştirildi. Bu nedenle INCOTERMS Kurallarının şartları 13'ten 11'e düşürülmüştür.

Bu iki yeni kural, araç tipine bakılmaksızın kullanılabilir:

DAT (Delivered at terminal – terminalde teslim edildi)

DAP (Delivered at place – belirlenen yere teslim edildi)

¹⁹⁴ Öliyev, s. 458.

Her iki yeni kurala göre, mallar belirlenen noktada teslim edilir: DAT hükümlerine göre araçtan indirildikten sonra alıcının emrine verilir; DAP şartlarına göre kargo, boşaltılmaya hazır olduğunda alıcının emrine verilir.¹⁹⁵

2. INCOTERMS 2010 Kurallarına göre terimler iki sınıflandırmaya tabidir:¹⁹⁶

a) herhangi bir ulaşım türüne veya türlerine özgü kurallar - EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP;

b) Deniz veya iç su taşıtlarına özgü düzenlemeler - FAS, FOB, CFR, CIF.

3. INCOTERMS 2010 Kuralları uluslararası satış sözleşmelerine uygulandığı gibi devlet içindeki satış sözleşmelerine de uygulanabilir.

4. Yeni kurallar, 2009 yılında Yük Taşımacılığı Yönetmeliği Enstitüsü'nün (Institute Cargo clauses) yayınlanmasını da dikkate almıştır. Bu kurallarda sigortacılıkla ilgili yükümlülükler yer almaktadır. Yönetmelik ayrıca güvenlikle ilgili engellerin giderilmesi konularını da düzenlemektedir.

5. INCOTERMS 2010 Kuralları, kağıt iletişim yerine "elektronik yazı ve prosedüre eşdeğer" iletişimlerin kullanılmasını öngörmektedir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde INCOTERMS ticaret geleneği olarak tanınır. Ticaret geleneklerinin gayri resmi olarak kodlanması nedeniyle INCOTERMS isteğe bağlıdır, yasal olarak bağlayıcı değildir.¹⁹⁷ INCOTERMS, yalnızca sözleşmenin tarafları onun uygulanması konusunda anlaşmaya vardığında bağlayıcı hale gelir. Bu nedenle, INCOTERMS'in kullanımı, uluslararası ticari sözleşme akdeden tarafların iradesine bağlıdır. Aynı şey INCOTERMS'in talimatlarında da belirtilmiştir (madde 4). Onu da belirtmek gerekir ki, taraflar sözleşmede hangi INCOTERMS'in (örn. "INCOTERMS 2000" vb.) uygulanması gerektiğini belirtmelidir¹⁹⁸.

INCOTERMS'de zaman zaman yapılan değişiklikler göz önüne alındığında, tarafların satış sözleşmelerine INCOTERMS'i dahil etmek istediklerinde, INCOTERMS'in o sırada yürürlükte olan versiyonuna her zaman doğru bir şekilde atıfta bulunmalarını sağlamak önemlidir. Örneğin, standart sözleşme formlarında veya ticari kuruluşlar tarafından kullanılan formlarda önceki seçeneklere yapılan atıflar yapıldığında bunu göz ardı etmek kolaydır. Mevcut versiyona atıfta

¹⁹⁵ Tunç, s. 30.

¹⁹⁶ Əliyev, s. 459.

¹⁹⁷ Əliyev, s. 460.

¹⁹⁸ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 455.

bulunulmaması, daha sonra tarafların sözleşmelerinin bir parçası olarak mevcut versiyonu mu yoksa önceki bir versiyonu mu dahil etmeyi amaçladıkları konusunda anlaşmazlıklara yol açabilir. INCOTERMS 2010`u kullanmak isteyen kişiler satış sözleşmesinde INCOTERMS 2010`u baz aldıklarını açıkça belirtmelidirler.

1.6.4. Uluslararası Alım Sözleşmeleri Kapsamındaki Model Sözleşmelerin Uygulanması

Uluslararası alım satım sözleşmesi, farklı ülke firma ve kuruluşlarının akdettiği uluslararası ticari anlaşmalar arasında merkezi ve önemli bir yer tutar. Genelleştirilmiş bir kavram olan uluslararası ticari anlaşma, aralarında uluslararası satış sözleşmesinin özel bir öneme sahip olduğu bir dizi uluslararası ticari işlem türünü içerir.¹⁹⁹ Bu zaman bir soru ortaya çıkar; neden uluslararası alım satım sözleşmeleri bu kadar büyük öneme sahiptir? Uluslararası satış sözleşmesinin dış ekonomik ve ticari ilişkiler uygulamasında yaygın olarak uygulanması nedeniyle; genel olarak dış ticaret dolaşımına, uluslararası ekonomik (sivil) dolaşıma hizmet eden esas sözleşme türüdür. Dünya ekonomik ve ticari ilişkileri çerçevesinde akdedilen uluslararası satış sözleşmeleri, diğer uluslararası ticari sözleşme türlerini sayı olarak aşmaktadır.²⁰⁰ Öte yandan, uluslararası ticaret sözleşmesinin geri kalan türleri (örneğin, uluslararası yük taşıma sözleşmesi; uluslararası uzlaşma sözleşmesi; uluslararası sigorta sözleşmesi) ya doğrudan uluslararası satış sözleşmesiyle ilgilidir ya da onun bir veya diğer unsurunu temsil eder (örneğin uluslararası finansal kiralama sözleşmesi) veya alt türlerinden biridir (örneğin uluslararası faktoring sözleşmesi).

Geçmişte, uluslararası satış sözleşmesi, dış ekonomik ve ticari ilişkilerin yasal olarak resmileştirilmesinin tek biçimi olarak görülüyordu. Günümüzde ise uluslararası ticari dolaşımda en yaygın kullanılan sözleşme türü olarak bilinmektedir.

Dış (uluslararası) ekonomik ilişkilerin temel biçimi olan uluslararası ticaretin uygulanmasında büyük rol oynaması uluslararası satış sözleşmesinin uluslararası

¹⁹⁹ Дмитриевой, s. 127.

²⁰⁰ Монастырский, О.Г., **Понятие Общественный порядок» в международном частном праве // Российский государственный кодекс международного права, 1996-1997, СПб. 1998.**

düzyeyde düzenlenmesini her zaman gerekli kılmıştır.²⁰¹ Bu nedenle, her bir ülkenin mevzuatı, satış sözleşmesini aynı şekilde değil, farklı şekillerde düzenlemiştir. Bunun sonucu olarak, farklı devletlerin satış sözleşmesini düzenleyen iç mevzuat normları birbirinden önemli ölçüde farklıydı. Böyle bir durum elbette ülkeler arasındaki dış ticaretin ve genel olarak uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişimini olumsuz etkilemiştir.²⁰² Sorunu çözmek için, uluslararası satış sözleşmesini düzenleyen tek tip maddi hukuk normlarının oluşturulması gerekiyordu. Bu nedenle, maddi hukuk normlarını birleştiren evrensel nitelikte uluslararası anlaşmalar yapmak gerekli hale geldi.²⁰³ Bu anlaşmalar çerçevesinde tanımlanan normların, satış sözleşmesinin her bir devletin iç mevzuatı tarafından aynı şekilde düzenlenmesini sağlaması gerekiyordu.

Uluslararası satış anlaşmaların düzenlenmesinde uluslararası sözleşmeler büyük rol oynamaktadır. En yaygın ve tipik dış ekonomik sözleşme (uluslararası ticari sözleşme) türü olması nedeniyle bu sözleşmenin uluslararası yasal düzenlemesi nispeten ayrıntılıdır.²⁰⁴ Bu nedenle, birleşik çatışma veya maddi hukuk normlarını tanımlayan bir dizi uluslararası anlaşma kabul edilmiştir. Bu anlaşmalar arasında, uluslararası özel hukuka ilişkin Lahey konferansı çerçevesinde geliştirilen, birbiriyle çelişen nitelikteki bazı sözleşmelerden bahsetmek gerekir.

Uluslararası Mal Satımına Uygulanacak Hukuka İlişkin Lahey Sözleşmesi (1955) bu sözleşmelerden biridir. Kongreye yarısı Kuzey Avrupa ülkeleri olmak üzere 8 ülke katılıyor. Bahsettiğimiz gibi, bu sözleşme tarafların irade hürriyetini ana ihtilaf maddesi, satıcı hukuku ise tali (ek) ihtilaf maddesi olarak kabul etmektedir.

Uluslararası Mal Satış Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuka İlişkin Lahey Sözleşmesi (1986), 1955 Sözleşmesinin yerini almıştır. Sözleşme henüz yürürlüğe girmemiştir. Bu sözleşme de diğeri gibi tarafların irade hürriyetine dayanmaktadır.

Bahsettiğimiz sözleşmelerin ikisi de dünya ticaretinde yaygın olarak uygulanmadı ve evrensel uluslararası anlaşmalar olarak tanınmadı. Bu nedenle, uluslararası satış sözleşmesini düzenleyen ve birleşik normlar sağlayan evrensel bir uluslararası anlaşmanın kabul edilmesi için belirli çabalar sarf edilmiştir. Sonuç

²⁰¹ Фомичев, В.И., **Международные торги**, Учебник. М., 2001, s. 3.

²⁰² Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 456.

²⁰³ Вилкова Н.К., **Договорное право в международном обороте**, М., 2004, s. 7.

²⁰⁴ Фомичев, s. 4.

olarak, UNIDRUA (Uluslararası Özel Hukuku Birleştirme Enstitüsü), 1964'te (2-25 Nisan) Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı'nda kabul edilen iki sözleşme taslağı hazırladı: Uluslararası Mal Satışı; Uluslararası Mal Satışına İlişkin Tek Tip Hukuk Sözleşmesi. Uluslararası hukuk uygulamasında 1964 Lahey Sözleşmeleri olarak bilinirler. Katılımcı sayısı açısından bu kongreler son derece sınırlıdır. Öte yandan, bu sözleşmeler içerik olarak evrensel nitelikte uluslararası bir anlaşma rolü oynamadı.²⁰⁵ Sebebi ise iç yapılarının karmaşık olması belirtilebilir. 1964 Lahey sözleşmeleri, uluslararası ticaret döngüsüne katılan tüm devletlerin beklentilerini karşılamadı. Batılı devletler, esas olarak bu sözleşmeleri kabul eden konferansta temsil edildi ve bu nedenle, ilke olarak Avrupa sözleşmeleri olarak kabul edildiler. Sözleşmeler, gelişmekte olan ülkelerin katılımı olmadan, oldukça gelişmiş ülkelerden uzmanlar tarafından hazırlandı. Ancak bu yönlerine rağmen, Lahey Sözleşmeleri, tek tek ülkeler tarafından kendilerine eklenen birleşik yasaların kabulünü ve dolayısıyla maddi-hukuksal birleştirme sürecinin gelişimini etkilemiştir.²⁰⁶

1964 tarihli Lahey Sözleşmelerinin uluslararası toplum tarafından onaylanmaması, dünya ticaret döngüsüne katılan tüm devletlerin beklentilerini dikkate alan ve dış ekonomik döngüde yaygın olarak uygulanabilecek yeni bir sözleşmenin geliştirilmesine yol açmıştır.²⁰⁷ Bu çalışmanın sonucunda uluslararası toplum tarafından geniş kabul gören ve uluslararası ticaretin yeknesak rejimini tanımlayan Viyana Sözleşmesi kabul edilmiştir.

1.6.4.1. Uluslararası Mal Satımında Zamanaşımına İlişkin New York Sözleşmesi

Uluslararası mal alım satımında, genel olarak uluslararası ticarete, iddia süresi önemli bir hukuki konudur. Bu husus, milletlerarası satış sözleşmesine taraf olanların mahkeme yoluyla haklarını kullanmalarıyla ilgilidir. Böylece dava süresi boyunca taraflar ihlal edilen haklarını mahkemede savunarak geri alabilirler; iddia

²⁰⁵ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 458.

²⁰⁶ Дмитриевой, s. 165.

²⁰⁷ Монастырский, s. 125.

süresi dolmuşsa, taraflar bu imkanı kaybeder, mahrum kalırlar. İddia süresi, medeni hakların korunması için kullanılan terimdir.

Ayrı-ayrı ülkelerin mevzuatı, iddia süresi konusunda birbirinden önemli ölçüde farklılık gösterir. Farklı ülkelerin mevzuatlarına göre, talep süresi 6 aydan 30 yıla kadar belirlenmektedir. Bazı ülkelerde iddia süresi bir usul hukuku kurumu, diğerlerinde ise maddi hukuk kurumu olarak kabul edilir. Bu nedenle, talep süresinin uluslararası düzeyde düzenlenmesi ve bu alanda tek tip normların belirlenmesi pratik açıdan büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası mal alım satımında iddia süresine ilişkin BM Sözleşmesi, iddia süresinin uluslararası yasal düzenlemesine ayrılmıştır. Geçen yüzyılın 70'lerinde, sözleşme UNCITRAL tarafından geliştirildi ve BM Genel Kurulu'na sunuldu. Sözleşme, 14 Haziran 1974'te New York'ta BM Genel Kurulu tarafından kabul edildi. Bu arada, bu sözleşmenin UNCITRAL tarafından hazırlanan ilk çok taraflı uluslararası belgelerden biri olduğunu da belirtmek gerekir.²⁰⁸ Hatta, Sözleşmenin kabulü, kurumun faaliyetinin ilk sonucu olarak da kabul edilebilir. Sözleşme 1 Ağustos 1988'den beri yürürlüktedir.

1980 yılında, Viyana Sözleşmesi'nin kabulü ile ilgili olarak New York Sözleşmesi'nin bazı normlarının değiştirilmesine ilişkin bir protokol imzalandı ve bu protokol, New York Sözleşmesini tamamlıyor ve uygulanmasına ilişkin prosedürü belirtmektedir. Amaç, New York sözleşmesini Viyana sözleşmesiyle uyumlu hale getirmektir.

New York Sözleşmesi, uluslararası mal alım satımında iddia süresi ile ilgili normlarını evrensel düzeyde birleştirmektedir. Hukuk literatüründe, Viyana Sözleşmesi gibi nadir evrensel bir birleştirme olarak kabul edilmektedir.²⁰⁹

Sözleşme, tüm satım sözleşmeleri için 4 yıllık bir talep süresi tanımlar (Madde 8). Borçlu tek taraflı olarak yazılı başvuruda bulunursa, talep süresi uzatılabilir (Madde 22).

Sözleşme'ye göre, iddia süresinin akımı, talep hakkının doğduğu günden itibaren başlar (Madde 9). Bu, Sözleşme'nin 10, 11 ve 12. Maddelerinde belirtilen genel bir kuraldır²¹⁰:

²⁰⁸ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 458.

²⁰⁹ Ануфриевой, Л.Н., **Комментарий к Гражданскому кодексу РФ**, Часть третья, Под. Красный, 2004, s. 489.

- sözleşmenin ihlalden kaynaklanan talep için iddia süresinin akımı ihlalin yapıldığı günden itibaren başlar (Sözleşme`nin 10. maddesi);
- Malın ayıbından veya diğer sözleşme koşullarına uymamasından doğan talep hakkına ilişkin iddia süresi, malın fiilen alıcıya teslim edildiği veya alıcının teslim almayı reddettiği günden başlar (Sözleşmenin 10. Maddesi);
- Dolandırıcılıktan kaynaklanan alacak için talep süresi, dolandırıcılığın keşfedildiği günden itibaren hesaplanır (Sözleşme`nin 10. maddesi);
- Garantili maldan doğan talep hakkının iddia süresi, uygunsuzluğun satıcıya bildirildiği (bilgilendirildiği) günden itibaren hesaplanır (Sözleşme`nin 11. maddesi).

Sözleşme ayrıca, iddia süresinin sona ermesine neden olan koşulları da belirler (Madde 20). Bu gibi durumlar bunlardır: alacaklı bir taleple mahkemeye (tahkime) başvurması, borçlunun alacaklıya karşı yükümlülüğünü yazılı olarak kabul etmesi, faiz ödemesi, yükümlülüğün kısmen yerine getirilmesi.²¹¹

Sözleşmeye göre, iddia süresi belirli durumlarda uzatılabilir veya yenilenebilir. Ama bu durumda talep süresi 10 yılı aşamaz (Madde 23). Bu nedenle, sözleşme genel talep süresini 10 yıl ile sınırlandırmaktadır. 10 yıllık süre geçtikten sonra herhangi bir talepte bulunulamaz.

Sözleşme`ye göre, uyuşmazlık incelenirken yalnızca sürece katılan taraf bir başvuruda bulunursa iddia süresi dikkate alınır (Madde 24). Talep süresinin sona ermesi ve böyle bir başvurunun yapılması halinde, ihlal edilen hak mahkeme kararıyla geri getirilmez ve uygulanmaz (Madde 25) Böylelikle, bu hak yargısal korumadan yoksundur. Bunlar, talep süresinin sona ermesinden kaynaklanan hukuki sonuçlardır.²¹²

İddia süresinin sona ermesine rağmen, taraflardan biri, uyuşmazlık incelenirken iddia süresinin sona ermesi için başvuruda bulunmaz ise mahkeme (tahkim) anlaşmazlığı esastan inceler ve dava sonuçlanır.²¹³

²¹⁰ Ануфриевой, s. 490.

²¹¹ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 458.

²¹² Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 458.

²¹³ Allahverdiyev, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq xüsusi (mülki) hüquq kursu, s. 461.

İKİNCİ BÖLÜM

VİYANA ANLAŞMASI VE AZERBAYCAN CUMHURİYETİ MEVZUATINA GÖRE SATICININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

2.1. ALICI VE SATICI KAVRAMI

Hukuk doktrinin de satım sözleşmesinin esas ve önemli unsuru olarak taraflardan bahsedilir.²¹⁴ Azerbaycan hukukunda sözleşme taraflarından bazen “kontragent” diye de bahsediliyor ki, bu da Latince «contrahent» kelimesinden türemiştir ve anlaşma yapan kişi anlamına gelmektedir. Böylelikle, taraf, sözleşme kapsamında belirli yükümlülükleri üstlenen ve satım sözleşmesine satıcı ve alıcı olarak katılan kişilerdir.²¹⁵ Diğer bir yazara göre; “satılanı (mal veya hakkı) devir borcu altına giren kimseye satıcı; bedeli (semeni) ödeme borcu altına giren kimseye de alıcı” adı verilir.²¹⁶

Alıcı ve satıcı kavramı için Viyana Sözleşmesine baktığımızda ise her hangi bir tanıma rastlamamaktayız. Bu konuyla ilgili doktrine baktığımızda yine bir tanım bulunmamaktadır. Ama satım sözleşmesinin tanımının yapılması zamanı kullanılan yöntemle alıcı ve satıcı kavramının da açıklamak için kullanılabilirliği kanaatindeyiz. Böylece, alıcı ve satıcının yükümlülüklerini düzenleyen maddelerden yola çıkarak bu kavramları tanımlayabiliriz. Bu yöneme göre; “Satım sözleşmesinde, malları (gerektiğinde onları temsil eden belgeleri) ve bunların mülkiyetini devretmekle yükümlü olan taraf, satıcı; buna karşılık malların bedelini (semeni) ödemek ve onları (gerektiğinde onları temsil eden belgeleri) teslim almakla yükümlü olan taraf ise alıcıdır.”

Genel olarak, sivil dolaşımdaki herhangi bir katılımcı hem satıcı hem de alıcı olarak bu sözleşmeye taraf olabilir. Ancak, tarafların satım ilişkilerine katılabilmelerini iki faktör belirlemektedir: tarafların katıldıkları sözleşmenin niteliği; tarafların yasal statüsü ile (medeni hukuk ehliyeti, fiil ehliyeti, mülkiyet haklarının niteliği, vb.).

²¹⁴ Allahverdiyev, S.S., **Azərbaycan Respublikasının Mülki Hüquq Kursu**, Dərslik, Bakı, Digesta, 2009, s. 7. (Mülki Hüquq Kursu)

²¹⁵ Allahverdiyev, Mülki Hüquq Kursu, s. 8.

²¹⁶ Eren, F., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 27.

İlk olarak, alım satım ilişkilerinde taraf olarak hareket eden gerçek kişilerden bahsedelim. Gerçek kişiler bu tür ilişkilere girerken, medeni hukuk ehliyeti ve fiil ehliyetine ilişkin medeni hukukun genel gereklilikleri çerçevesinde hareket ederler.²¹⁷ Yani, onların alım satım sözleşmesi akdedebilmeleri, hukuki ehliyetleri ve faaliyet ehliyetlerinin derecesine göre belirlenir. Böylece reşit, yani 18 yaşını doldurmuş ve hukuken ehliyetsiz sayılmayan gerçek kişiler sözleşmeye taraf olabilir.

Tüzel kişiler ise onların kurucu belgeleri tarafından satın alma ve satmanın yasaklanmaması koşuluyla, satım ilişkilerinde taraf olarak katılabilir. Aynı zamanda, tüzel kişilerin satış sözleşmesinde taraf olarak hareket etme hakkı iki faktörle bağlantılı olarak sınırlandırılabilir: tüzel kişilerin hukuki ehliyetlerinin kapsamı; mülkiyet üzerinde sahip oldukları hakların niteliği gereği.

Devletin (Azerbaycan Cumhuriyeti) alım-satım anlaşmasına katılmasına gelince, toplumun iktidar işlevini yerine getiren ve iktidar sahibi olan bu siyasi kurumun alım satım ilişkilerinde çok sınırlı bir daire içinde hareket ettiği söylenebilir.²¹⁸ Maksatlı (özel veya sınırlı) medeni hukuk ehliyetine sahip bir devlet ne girişimci ne de tüketicidir. Bu nedenle, konusu ağırlıklı olarak gerçek ve tüzel kişilerden oluşan alım satım sözleşmelerine (örneğin, perakende alım satım, enerji tedarik sözleşmeleri) devletin taraf olarak katılması mümkün değildir. Devletin en esas amacı, insani ve medeni hak ve özgürlüklerin sağlanmasıdır (Anayasa'nın 12. maddesinin I. Kısmı). Dolayısıyla, toplumdaki bir siyasi iktidar örgütü olan devlet, bu ilişkilerin bir türü olan yasal yükümlülükler de dahil olmak üzere (örneğin alım satım ilişkileri) medeni hukuk ilişkilerine katılmak için yaratılmamıştır.²¹⁹ Aynı zamanda devletin koyduğu amaca ulaşmak için medeni yükümlülük, alım satım ilişkileri de dahil olmak üzere hukuki ilişkilerde hareket edebilir. Bununla birlikte, devletin ana faaliyetiyle ilgili olarak, medeni hukuk ilişkilerine katılımı özel, amaçlı ve nihayet zorunludur.²²⁰

Devletin alım satım ilişkilerine katılımına bir örnek olarak, devlet ihtiyaçları için mal temini sözleşmesidir. Böylece, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yasal düzenlemeleriyle belirlenen şekil ve sözleşme temelinde devlet ihtiyaçları için mal

²¹⁷ Сергеева, А.П., Топстого, Ю.К., **Гражданское право**, Учебник, Часть 2, Под ред, М., 1997, с. 7.

²¹⁸ Allahverdiyev, Mülki Hüquq Kursu, s. 9.

²¹⁹ Allahverdiyev, Mülki Hüquq Kursu, s. 10.

²²⁰ Allahverdiyev, Mülki Hüquq Kursu, s. 10.

tedarik edebilir. Bunun için bir girişimci, sözleşme temelinde devlet ihtiyaçları için ürün gönderme hakkına sahiptir (AC "Girişimcilik Faaliyeti Üzerine" Kanununun 6. Maddesinin 7. paragrafı). Devletin bu sözleşmede müşteri (alıcı) konumunda olması, onun alım satım ilişkilerine katılmasının görece tipik bir örneğidir. Tedarik sözleşmesinde tarafın rolü devletin kendisi değil, onun adına hareket eden ve onu temsil eden ilgili devlet organlarıdır.

Böylelikle, uluslararası satış sözleşmesine hem gerçek kişiler hem de tüzel kişiler taraf olabilir. Çünkü, Viyana Sözleşmesi, bir yandan tüzel kişiler (işletmeler) arasında akdedilen, diğer yandan gerçek kişilerin katıldığı alım satım sözleşmelerine uygulanır.

2.2. YÜKÜMLÜLÜK KAVRAMI VE ONUN TÜRLERİ

Mutlak hakların tanınması beraberinde mal ve şahıs varlığına saygı gösterme yükümlülüğünü zorunlu hale getirmiştir.²²¹ Böylelikle, kişilere yap veya yapma şeklinde bir takım zorunlu davranış koşulları yüklenmiştir. Bu zorunlu davranış şekillerine ise hukukta “yükümlülük” denilmektedir.²²² Doktrinde yükümlülük kavramı ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Bir başka tanıma göre ise yükümlülük, uyulması zorunlu olan ve hukuk düzeninin kişilere yöneltmiş olduğu emirlerdir.²²³

Genel olarak yükümlülük kavramına baktığımızda ise “von obligare” yani “bağlı olmak” kelimesinden temel almaktadır.²²⁴ Almanca da ise yükümlülük “pflicht, verpflichtung, verbindlichkeit” kelimeleri ile ifade olunup, davranış ödevi olarak karşılık bulmaktadır.²²⁵

Yükümlülük kavramının sözlük anlamı ise böyledir: “yapılması zorunlu olan iş veya bir işi yapma zorunluluğu, yükümlülük, yüküm, mükellefiyet, mecburluk, mecburiyet”.²²⁶

²²¹ Aktürk Yücer, İ.Z, **Satım ve Eser Sözleşmelerinde Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 33.

²²² Aktürk, s. 33.

²²³ Eren, 28.

²²⁴ Kemal, O., Turgut, Ö., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 1, Gözden Geçirilmiş 11. Bası, Vedat, İstanbul, 2013, s. 3;

²²⁵ Aktürk, s. 34.

²²⁶ Türk Dil Kurumu Sözlüğü

Yükümlülük kavramının barındırdığı bir takım özellikler bakımından ayrımı yapılmaktadır. İlk olarak genel ve nispi yükümlülük olmak üzere ikiye ayrım yapılıyor. Genel yükümlülük denildiğinde, devletlerin hukuk düzeni veya kanunlarında genel menfaati korumak için kişilere belirledikleri zorunlu davranış kuralları anlaşılmalıdır. Onu da belirtmek gerekir ki, bu yükümlülükler genel menfaati korumayı amaçladığı için belli bir kişiye değil de, tüm herkese yönelmiş olur. Konuyu daha iyi ele almak açısından örneklendirmek gerekirse, trafik kurallarını belirtebiliriz. Böyle ki, trafik kurallarına uymak bir kişinin değil, herkesin yükümlülüğüdür ve bu belirli bir kişiye bunu talep hakkı gibi bir hak vermemektedir.²²⁷

Bizim burada bahsedeceğimiz yükümlülükler ise nispi yükümlülük kapsamına dahildir. Kısaca açıklamak gerekirse, bu yükümlülük türünde az önce bahsettiğimiz genel yükümlülükten farklı olarak herkese değil yükümlülüğün ortaya çıkma anından beri belirli bir kişiye karşı mevcut olmasıdır.

Nispi yükümlülük de edim yükümlülüğü ve yan yükümlülük olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.²²⁸ Edim yükümlülüğü ise asli edim yükümlülükleri ve yan edim yükümlülükleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Asli edim yükümlülükleri sözleşme ile ortaya çıkan sözleşmenin esaslı unsurlarını, özelliklerini, türünü, tipini, niteliğini belirleyen, borçlunun yerine getirmeye zorunlu olduğu edimlerdir.²²⁹ İki örnekle satım sözleşmesinde alıcı ve satıcının asli edim yükümlülüklerini açıklayalım; satıcının sözleşme gereği asli edim yükümlülüğü malın mülkiyetini alıcıya geçirmek;²³⁰ alıcının asli edim yükümlülüğü ise sözleşmede belirlenen semeni satıcıya ödemektir.²³¹

Yan edim yükümlülükleri sözleşme, kanun veya dürüstlük kuralı ile belirlenen, niteliği itibari ile ikincil olan ve asli edimle bağlı olan edimlerdir.²³² Örneğin, alıcı satıcıdan aldığı malın kurulumun yapılmasını isteyebilir.

Yan yükümlülükler ise doktrinde bazen diğer davranış yükümlülüğü olarak da tanınan, bağımsız bir varlığa sahip bulunmayan yükümlülüklerdir.²³³ Bu yapıları

²²⁷ Eren, s. 29.

²²⁸ Aktürk, s. 34.

²²⁹ Eren, s. 31.

²³⁰ Cevdet, Y., **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 30.

²³¹ Eren, s. 32.

²³² Eren, s. 33.

gereği ile ihlal edilmesi zamanı ifa talep ve dava edilememekle birlikte, sadece tazminat hakkı doğuran yükümlülüklerdir. Yan yükümlülükler de ikiye ayrılmaktadır; ifaya yardımcı yan yükümlülükler ve koruma yükümlülükleri. Örneğin, satım sözleşmesinin konusu olan mal hayvan ise satıcı hayvanın mülkiyetini alıcıya geçirene kadar onu beslemekle yükümlüdür.²³⁴ Alıcı aksi takdirde uğradığı zararın tazminini talep edebilir.

2.3. SATICININ MALLARI TESLİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

2.3.1. Teslim Kavramı

Satıcının temel yükümlülüğü malların teslim edilmesidir. Teslim denildiğinde ilk akla sözleşme konusu olan malların mülkiyetinin ve zilyetliğinin alıcıya geçirmek gelmektedir. Viyana Sözleşmesine baktığımızda ise teslim kavramı ile ilgili herhangi bir tanıma rastlamamaktayız. Sözleşmede sadece olarak teslimin nerede, ne zaman ve nasıl yapılması gerektiği yer almaktadır.²³⁵ Erdeme göre ise malların teslimi, CISG veya satım sözleşmesine göre malların üzerindeki hak sahibi olan kişinin kullanımına verilmesine ilişkin hukuki işlemdir.²³⁶

Teslim yükümlülüğü ile ilgili maddeler CISG in 31-34. maddelerinde belirtilmektedir. Böylelikle, 31. madde yükümlülüğün ifa yerini (teslim yeri), 32. madde malların taşınması gerekiyorsa bununla ilgili yükümlülükleri, 33. madde teslim zamanı ile ilgili hükümleri, son olarak 34. madde ise sözleşme konusu mallarla ilgili teslim edilecek belgeler varsa, onların teslimi ile ilgili kuralları içermektedir.

Genel olarak mülkiyetin devredilmesi için hem alıcının hem de satıcının bir takım girişimlerde bulunması gerekiyor. Sözleşmenin 31. m.i ise teslim kavramını yalnız satıcı açısından düzenlenmiştir. Yani, teslimin yapılması için satıcının katılımı

²³³ Aktürk, s. 35.

²³⁴ Aktürk, s. 35.

²³⁵ Zeytin, s. 153.

²³⁶ Erdem, H.E., **Satıcının Malları ve Belgeleri Teslim Borcu, Milletlerarası Satım Hukuku**, (Ed: Yeşim M. Atamer), İstanbul, 2008, s. 107.

yeterli sayılmaktadır.²³⁷ Yukarıda belirttiğimiz gibi, teslim, malların mülkiyetinin ve zilyetliğinin geçirilmesi olsa bile, CISG bunlardan bağımsız biçimde değerlendirilmiştir. Böylece, satıcı CISG de veya satım sözleşmesinde teslim ile ilgili belirlenen eylemleri yapması durumunda teslim yükümlülüğünü ifa etmiş olacaktır. Mülkiyetin ve zilyetliğin geçirilmesi ise uygulanacak olan milli hukukun Kanunlar İhtilafı Hukuku normları ile çözümlenecektir.²³⁸

2.3.2. Teslim Yeri

Teslim yeri kavramına Sözleşmede bir çok kez değinilse de, bu kavramın tanımı açıklanmamıştır. Doktrinde ise teslim yeri kavramı, satıcının malları teslim yükümlülüğünün ifa etmek için yerine getirmesi gereken bütün davranışlarını tamamlaması gereken yer olarak belirlenir.²³⁹ Yani, malın teslimi zamanı en son satıcının yükümlülüğü ifa etmek açısından fiili hareketlerini gerçekleştirdiği yerdir.²⁴⁰

Teslim yerinin neresi olacağı taraflar arasında satım sözleşmesinde belirlenen yerdir. Eğer taraflar sözleşmede böyle bir yer belirlememişler ise bu zaman Viyana Sözleşmesinin 31. maddesi yedek hukuk kuralları olarak uygulama alanı bulacaktır.²⁴¹ Böylelikle, satıcı, alıcı veya yetkili diğer bir kişi tarafından belirlenen yerde malları teslim etmekle yükümlüdür. Onu da belirtmek gerekir ki, satıcıya önceden teslim yeri bildirilmelidir. Eğer satıcıya teslim yeri bildirilmezse, satıcı bu yükümlülüğü ifa etmeyebilir ve sebep olarak ise alıcının veya üçüncü kişinin bu hareketlerinden kaynaklandığını ispatlayarak, bu durumla ilgili sorumluluk taşımayabilir.²⁴²

²³⁷ Dayıoğlu, s. 21; Zeytin, s. 150; Erdem, Teslim Borcu, s. 107; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 134.

²³⁸ Atamer, Uygulama Alanı, s. 556.

²³⁹ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 138; Erdem, Teslim Borcu, s. 113.

²⁴⁰ Erdem, Teslim Borcu, s. 113.

²⁴¹ Kröll, S., Mistelis, L., Perales Viscallias, P., **UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) Commentary**, Oxford, Hart Publishing, 2011, s. 393; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 134; Dimatteo, L., Dhooge, L., Greene, S., Maurer, V., Pagnattaro, M., **International Sales Law: A Critical Analysis of CISG Jurisprudence**, New York, Cambridge University Press, 2005, s. 385; Huber, Mullis, s. 39.

²⁴² Erdem, Viyana Satım Sözleşmesi, s. 470.

Genel olarak, satıcının teslim etme yükümlülüğünü ifa ettiği yer teslim yeri olarak geçmektedir. İfa yeri denildiğinde, teslim hareketlerinin sona erdiği yer anlaşılmaktadır. Ama belirtmek gerekir ki, ifa yeri ile ifa sonuçlarının alındığı yer her zaman aynı değildir. Örneğin, gönderilecek borçlarda satıcının malları taşıyıcıya teslim edildiği yer ifa, onun bulunduğu yer ise ifa sonucunun alındığı yerdir.²⁴³ Böylelikle, teslim yükümlülüğü malların alıcıya verilmesini belirlediği aranacak ve götürülecek borçlarda teslim sonucu çoğu zaman teslim yerinde gerçekleşir. Gönderme borçlarında ise alıcı malların zilyetliğini varma yerinde elde edeceğinden teslim sonucu ve ifa yeri farklı olacaktır.

2.3.2.1. Teslim Yerinin Belirlenmesi

Teslim yeri ilk olarak tarafların mutabakatı ile belirlenmektedir. Eğer taraflar önceden bunu belirlememişlerse, teslim yeri tarafların aralarındaki alışkanlıklar ve teamüller gereğince belirlenebilir. Zira Sözleşmenin 31/1. maddesine göre, ilk önce belirli bir yerin olup olmadığına bakılmalı, böyle bir yer belirlenmemiş ise CISG hükümleri yedek hukuk kuralları olarak uygulanacak ve teslim yeri belirlenecektir. Belirttiğimiz gibi, tarafların karşılıklı irade beyanları ile teslim borcunun ifa yeri belirlenebilir, ama bir tarafın beyanı teslim yerinin kararlaştırılması için yeterli sayılmamaktadır. Son olarak, onu da belirtmek gerekir ki, teslim yeri ile tarafların seçimleri açık veya zımni olabilir.²⁴⁴

Viyana Sözleşmesinin teslim yeri ile düzenleme içeren 31. maddesi taşımayı içeren ve taşımayı içermeyen satım sözleşmeleri ile düzenlemeleri ayırmıştır. Gönderme borcunu içeren durumlar Sözleşmenin (a) bendinde yer almaktadır. Bu bent gereğince, satıcı malları alıcıya teslim edilmek üzere taşıyıcıya teslim ettiği anda yükümlülüğü ifa etmiş sayılmaktadır.²⁴⁵ Gönderme borcu olmayan durumlar ise diğer bentlerde düzenlenmiştir. (b) bendine göre ise malın bulunduğu veya üretileceği yer teslim yeridir. Eğer (a) ve (b) bentlerinde belirtilen teslim yerleri kararlaştırılmazsa, bu zaman genel kural olarak kabul edilen satıcının iş yeri teslim

²⁴³ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s.138.

²⁴⁴ Erdem, Viyana Satım Sözleşmesi, s. 60.

²⁴⁵ Schlechtriem, P., **Uniform Sales Law - The UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods**, Vienna, Manz, 1986, s. 64; Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 423.

yeri olacaktır. Böylece, (b) ve (c) bentlerinde belirlenen yerlerde satıcının malları hazır bulundurması teslim yükümlülüğünün ifasıdır.²⁴⁶

2.3.2.1.1. Gönderme Borcu

CISG in 31. maddesinin (a) bendi gönderme borcunu düzenlemiştir. Gönderme borcundan bahsetmek için satım sözleşmesinde malların taşınmasının öngörülmesi gerekmektedir. Bu maddeye göre, satıcı malı ilk taşıyıcıya vermekle yükümlüdür.²⁴⁷ Doktrine baktığımızda ise Sözleşmenin 31(a). maddesinin uygulama alanı bulması için taşımanın satıcı tarafından yapılması gerektiğidir.²⁴⁸

CISG uluslararası satım sözleşmelerine uygulandığından her halükarda malların taşınması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, yine de gönderme borcu kendiliğinden doğmaz.²⁴⁹ Yani, (a) bendinin uygulanabilmesi için satım sözleşmesinde veya taraflar arasındaki alışkanlıklardan ve teamüllerden gönderme borcunun mevcut olması kanısına varılmalıdır. Aksi takdirde maddenin diğer bentleri uygulanacaktır. Böylelikle, malların taşınması için tarafların karar vermeleri gerekmektedir.²⁵⁰

2.3.2.1.1.1. Taşıyıcı

Taşıyıcıdan bahsetmeden önce teslim yerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bunun bir takım sebepleri vardır. Böyle ki, satıcı veya alıcı tarafından gerçekleştirilen taşımalarla, bağımsız taşıyıcı tarafından gerçekleştirilen taşımalar farklı hükümlerle düzenlenecektir. Bağımsız bir taşıyıcı yerine satıcı kendi sorumluluğundaki taşıyıcı ile taşımanı gerçekleştiriyorsa, bu zaman bu, götürme borcu olacaktır ve 31. maddenin (a) bendi hükümleri uygulama alanı bulmayacaktır.²⁵¹ Belirtmek gerekir ki, satıcının kendi taşıyıcısı ile gerçekleştirdiği

²⁴⁶ Schlechtriem, Uniform Sales Law, s. 64.

²⁴⁷ Zeytin, s. 154; Huber, Mullis, s. 110-111; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 142; Zeytin, s. 154.

²⁴⁸ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 153; Felemegas, J., **An International Approach to the Interpretation of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) as Uniform Sales Law**, Cambridge, Cambridge University Press, 2007, s. 350.

²⁴⁹ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 142.

²⁵⁰ Zeytin, s. 154; Huber, Mullis, s.111.

²⁵¹ Erdem, Teslim Borcu, s.125.

teslimatlarda ortaya çıkabilecek tüm sorunlardan satıcı sorumludur.²⁵² Bunun aksine, taşıma alıcının sorumluluğundaki taşıyıcı tarafından yapılıyorsa bu, aranacak borçtur ve 31. maddenin (b) ve (c) bentlerindeki hükümleri kapsamına girecektir. Özetlemek gerekirse, alıcı ve satıcının kendi imkanları ile gerçekleştirdikleri taşımalar onların talimatları ile çalışan taşıyıcılar tarafından yapılmaktadır ve bu zaman da 31(a) maddesinde bahsedilen taşıyıcıdan farklıdır.

Satım sözleşmesine 31. maddenin hangi bendinin uygulanmasına karar verdikten sonra, taşıyıcı kavramını açıklamak gerekmektedir. Kavramla ilgili ilk olarak CISG'e baktığımızda ise taşıyıcı terimi ile ilgili bir tanım bulamamaktayız. Uluslararası Ticaret Odası (ICC) tarafından taşıyıcı terimi ise böyle tanımlanmaktadır: "Taşıyıcı, bir taşıma sözleşmesine dayanarak, demir yolu, kara yolu, deniz yolu, hava yolu, iç su taşımaları veya farklı taşıma türlerinin bir kombinasyonu ile taşımanın gerçekleştirilmesini taahhüt eden herhangi bir gerçek veya tüzel kişidir".²⁵³

Kanaatimizce, taşıyıcı, sözleşmede belirlenen belli bir ücret karşılığında gerçek ve tüzel kişiler için malı bir yerden alıp kararlaştırılan yere teslim eden fiil ehliyetine sahip olan gerçek veya tüzel kişidir.

Taşımacılık hizmetleri bir çok yolla yapılabilmektedir; posta işletmeleri, hava yolu, demir yolu, deniz veya kara yoluyla.²⁵⁴ Onu da belirtmek gerekir ki, bazı durumlarda malın taşınması birden fazla taşıma çeşidini gerekli kılıyor. Örneğin, malın taşınmasının hem su yolu hem de hava yolu ile yapılması. Gönderme borcunun yerine getirilmesi ise malın ilk taşıyıcıya verilme anıdır.²⁵⁵ Daha sonra diğer taşıyıcılara malların aktarılması veya bunun gibi diğer işlemlerle ilgilenmek veya takip etmek satıcının yükümlülüğü değildir.

Anlaşıldığı üzere CISG`de açıkça belirtilmese de 31. maddenin (a) bendinin uygulanması için taşıyıcının bağımsızlığı şartı aranmaktadır. Bağımsız olması

²⁵² Erdem, Teslim Borcu, s.125.

²⁵³ Incoterms 2010: ICC Official Rules for the Interpretation of Trade Terms, by the International Chamber of Commerce (ICC).(Naklen, Mulaj, F., **Viyana Satım Sözleşmesi, Arnavutluk Cumhuriyet Medeni Kanunu Ve Kosova Cumhuriyeti Borçlar Kanunu`na Göre Malın Teslim Yerin Belirlenmesi**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXVI, 2022, Sayı 2, s. 393.)

²⁵⁴ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 155.

²⁵⁵ Huber, Mullis, s. 112-114; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 156; Erdem, Teslim Borcu, s. 108.

demekse, satıcı ve taşıyıcı arasında hizmet sözleşmesinin olmaması ve taşımanın satıcının faaliyet alanına girmemesi gerekmektedir.²⁵⁶

Bağımsız taşıyıcıdan bahsedince değinilmesi gereken önemli konulardan biri de bu taşımanın kim tarafından ayarlanmalı olduğudur. Taşıma işinin ayarlanması denildiğinde, taşıma sözleşmesinin akdedilmesi, hangi taşıyıcı tarafından taşımanın yapılacağı, taşımanın koşulları ve rotasına karar vermek anlaşılmalıdır. CISG de ise bu konularla ilgili herhangi bir düzenleme ile karşılaşmamaktayız.

Bu konuyla ilgili doktrine baktığımızda ise iki farklı görüşle karşılaşmaktayız. İlk görüşe göre, gönderme borcu içeren durumlarda taşıma her zaman satıcı tarafından organize edilmelidir.²⁵⁷ Bunun sebebi ise taşımanın alıcı tarafından ayarlanması durumunda bu gönderme borcu kapsamına girmediği ve böylece, 31(a) hükmü ile düzenlenemeyeceğidir.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre, taşımanın kim tarafından ayarlandığı değil de, onun bağımsız taşıyıcı tarafından taşınmasının 31(a) hükmü kapsamına girmesi için önemli olduğudur.

Taraflar satım sözleşmesinde malların ilk taşıyıcıya nerede verilmesi gerektiğini genel olarak düzenlemektedirler. Ama, düzenlenmediği durumlarda ise karar vermekle ilgili yetki satıcıdadır.²⁵⁸ Bu zaman satıcı isterse iş yerinde, isterse de malların bulunduğu yerde veya uygun gördüğü diğer bir yerde malları taşıyıcıya teslim edebilir. Malları taşıyıcıya teslim edene kadar tüm masraflar satıcıya ait olacaktır.

Belirtmek gerekir ki, satıcı bu kararı verirken, Viyana Sözleşmesinin 7. maddesindeki dürüstlük ilkesine uygun hareket etmelidir. Aksi takdirde malların taşınmasını tehlikeye atacak, alıcının zararına olacak veya teslimi geç kalacak şekilde karar vermişse, taşıyıcıya teslim zamanı hasarın geçişini de düzenlediğinden sözleşmeye aykırı davranması onun alıcı karşısında sorumlu hale getirecektir.²⁵⁹

Son olarak bahsedilmesi gereken konu, komisyoncusu tarafından taşıma işlerinin yapılmasıdır. Bunun için gerekli sözleşme yapılmalıdır ki, satıcı hesabına komisyoncu tarafından taşıma işleri gerçekleştirilsin. Böylelikle, komisyoncu

²⁵⁶ Huber, Mullis, s. 113-115; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 153.

²⁵⁷ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 153.

²⁵⁸ Mulaj, s. 395.

²⁵⁹ Mulaj, s. 395.

tarafından taşıyıcıya malın teslim edilmesi ile birlikte satıcının teslim yükümlülüğü yerine getirilmiş olacaktır. Bu konuyla ilgili doktrinde iki farklı görüş vardır. İlk görüşe göre mal bağımsız taşıyıcıya teslim edildiğinde teslim borcu tamamlanmış sayılır.²⁶⁰ Diğer görüşe göre ise malın komisyoncuya teslim edilmesi ile yükümlülük tamamlanmış sayılmaktadır.²⁶¹

2.3.2.1.2. Aranacak Borçlar

Aranacak borçlar CISG`in 31. maddesinin (b) ve (c) bentlerinde düzenlenmektedir. İlk olarak (b) bendini açıklayalım. Bu bentte belirtilen durumların olması halinde malın bulunduğu veya imal edileceği yerde alıcı tarafından teslim alınması gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki, alıcı ve satıcı sözleşmenin kurulması anında malın bulunduğu yeri bilmelidir. Bununla birlikte, tarafların bir parça borcu veya belirli bir stoktan karşılanacak cins borcu üzerinde anlaşma yapmış olmaları durumunda malın bulunduğu yerin yanı sıra, malın üretildiği veya imal edildiği yeri de bilmelidirler.²⁶²

Böylelikle, aranacak borçlarda esas özellik alıcı veya onun yetkilendirdiği temsilcinin malı teslim alması için satıcının belirlediği yerde hazır bulundurmasıdır. Satıcı yükümlülüğünde olan tüm eylemleri yaparak malı alıcının tasarrufuna hazır bulundurmaya teslim yükümlülüğünü yerine getirmiş olacaktır.²⁶³ Satıcı tüm eylemleri yapması denildiği zaman malı paketlemesi, gerekli olduğunda tanımlaması ve son olarak alıcıya malın hazır olduğu bildiriminde bulunmasıdır. Özetlemek gerekirse, satıcı malı teslim etmek için hazırlamalı ve alıcı belirlenen zamanda geldiğinde malı tam hazır bir şekilde teslim almalıdır.

Böylelikle, CISG`in 31. maddesinin (b) bendi dört farklı durumu düzenlemektedir:

²⁶⁰ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 157.

²⁶¹ Erdem, Teslim Borcu, s. 130.

²⁶² Erdem, Teslim Borcu, s. 134; Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 424; Henry Gabriel, H., **General provisions, obligations of the seller, and remedies for breach of contract by the seller.** in F. Ferrari, H. Flechtner, R. A. Brand (Eds.). The Draft UNCITRAL Digest and Beyond: Cases, Analysis and Unresolved Issues in the U.N. Sales Convention (336-362), London, European Law Publishers, 2003, s. 348.

²⁶³ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 159; Huber, Mullis, s.115; Zeytin, s. 155.

1. Satım sözleşmenin konusu olan mal ferden belirlenen maldır ve her iki taraf da sözleşmenin kurulma anında malın bulunduğu yeri bilmelidirler.

2. Satım sözleşmesinin konusu olan mal belirli bir stoktan karşılanacak maldır ve her iki taraf da sözleşmenin kurulma anında stokun yerini bilmelidir.

3. Satım sözleşmesinin konusu olan mal imal edilecek maldır ve her iki taraf da sözleşmenin kurulma anında teslim yeri orası olacağından, imalat yerini bilmelidir.²⁶⁴

4. Satım sözleşmesinin konusu olan mal üretilecek maldır ve her iki taraf da sözleşmenin kurulma anında teslim yeri orası olacağından, üretim yerini bilmelidirler.

Tüm bunlardan bahsettikten sonra belirtmek gerekir ki, taraflar sözleşmenin kurulması anında bu yerleri bilmiyorlarsa, (c) bendinde belirlenen genel kurala göre, teslim yeri satıcının iş yeri olacaktır.

2.3.2.1.3. Satıcının İş yeri

Yukarıda bahsettiğimiz gönderme borcu mevcut değilse veya (b) bendinde düzenlenen aranacak borçlarda teslim yerini belirlemek mümkün değilse, (c) bendinde belirtildiği üzere satıcının iş yeri teslim yeri olacaktır. Teslim yükümlülüğünü yerine getirmek için, alıcının malı alması gereken durumlarda satıcının, malı alıcının tasarrufuna hazır bulundurması yeterlidir.

CISG`de iş yeri kavramı tanımlanmamış olsa bile, doktrinde iş yeri kavramı ile ilgili pek çok tanım yer almaktadır. İş yeri tanımlarından yukarıda ayrıntılı olarak bahsettiğimizden yeniden bu konuya değinmek gerekli değildir.²⁶⁵

Günümüzde ise uluslararası firmaların bir çok iş yerleri bulunuyor. Peki bu zaman hangi iş yerinin esas alınması gerekiyor? Bu konuda da tarafın sıkı ilişkide olduğu yer esas alınmalıdır.

Son olarak bahsedilmesi gereken önemli konulardan biri de, satıcının iş yerinin değişmesi durumunda teslim yerinin eski veya yeni iş yerinin olmasıdır. Bu konuyla ilgili doktrinde fikir ayrılığı vardır. İlk görüşe göre, satıcı malı sözleşmesinin

²⁶⁴ İmalathane her zaman satıcıya ait olmayabilir, malların üçüncü kişi tarafından imal edilmesi de sıkça karşılaşılan haldir. □

²⁶⁵ *Bknz.*, I Bölüm, s. 18.

kurulması anında anlaştıkları yerde teslim etmelidir.²⁶⁶ Diğer bir görüş ise satıcının ek masrafları karşılama ile birlikte teslim yerinin alıcıya ihbarda bulunarak değiştirilebilmesi yönündedir.²⁶⁷ Belirtmek gerekir ki, böyle bir değişiklik alıcıya önemli ölçüde zorluklar yaratmamaktadır.

2.3.3. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanuna Göre Teslim Yeri

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununun 570.²⁶⁸ maddesi satım sözleşmelerinde teslim yeri ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. İlk olarak, 570.1`de de belirtildiği üzere, teslim yeri, zamanı ve şekli ile ilgili tarafların düzenleme yapıp yapmadıklarına bakmak için satım sözleşmesine bakmak gerekmektedir. Çünkü, teslim yeri taraflarının aralarında belirledikleri kurallar uyarınca düzenlenmektedir. Taraflar teslim yeri ile ilgili herhangi bir düzenleme yapmamış olabilirler ki, bu zaman teslim yeri tarafların arasındaki alışkanlıklara veya ticari teamüller uyarınca da belirlenebilir.

Eğer teslim yeri yukarıda bahsettiğimiz düzenlemelerle, kanunla, diğer yasal düzenlemelerle veya bir anlaşmayla aksi belirlenemezse, 570.²⁶⁹ madde malların teslimi için aşağıdaki durumları belirlemiştir.

Bunlardan birincisi malın doğrudan alıcıya teslim edilmesidir. Bunun yanı sıra, bu maddenin 570.1.1 fıkrasında belirtiliyor ki, alıcının belirlediği yetkili kişiye teslim etmekte teslim yükümlülüğünün tamamlanmasıdır.

Teslim yeri ile ilgili satıcının diğer bir yükümlülüğü ise malların üretildiği veya depolandığı yerde yerine getirilmesidir. Bu zaman yükümlülüğün ortaya çıktığı anda taraflardan her ikisi malın olduğu yeri bilmelidirler. Eğer teslim yeri olarak malın olduğu yer belirlenmişse, satıcı malı alıcı veya onun yetkilendirdiği kişinin mülkiyetine vermekle, teslim yükümlülüğünü yerine getirmiş olacaktır.

Teslimin diğer bir yöntemi malın alıcının tasarrufuna hazır bulundurmaktır. Böyle ki, sözleşme konusu mal, sözleşmenin öngördüğü zaman dilimi içerisinde, önceden belirlenmiş yerde alıcının tasarrufuna hazırsa ve alıcı, bununla ilgili

²⁶⁶ Zeytin, s. 119; Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 424.

²⁶⁷ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 148; Huber, Mullis, s.116;

²⁶⁸ <https://www.e-qanun.az/>

²⁶⁹ <https://www.e-qanun.az/>

bilgilendirilmişse, satıcının teslim yükümlülüğü yerine getirilmiş sayılır. Bunun yanı sıra, maddede belirtiliyor ki, mal, sözleşmenin amaçları doğrultusunda işaretlenerek veya belirlenen diğer bir şekilde tanımlanmazsa, teslimata hazır sayılmaz.

Maddenin son bendinde ise belirtiliyor ki, satıcının malı alıcıya teslim etme ya da malın olduğu yerde teslim etme yükümlülüğü bulunmuyorsa, malı, alıcıya teslim etmek için bir taşıyıcıya ya da komisyoncuya teslim edilmesi de teslim yükümlülüğünün tamamlanmasıdır. Böylece, Viyana Sözleşmesinin 31. maddesinde olduğu gibi, sözleşmenin malların taşınmasını sağlamasının belirtilmesi durumunda, malı bağımsız bir taşıyıcıya teslim etmek teslim borcunun yerine getirilmesidir.

Böylelikle, satıcının malları teslim etme yükümlülüğünün yerine getirilme anına ilişkin talimatlarından, malların teslim edildiği yerin, sözleşmede aksi belirtilmedikçe, alıcıya teslim edilmek üzere taşıyıcıya veya alıcının bildiği ve alması üzere bırakıldığı yer olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Son olarak belirtmek isterim ki, malların teslimini düzenleyen Medeni Kanunun ilgili maddesini (570) incelediğimizde görüyoruz ki, Viyana Sözleşmesinin 31. maddesi ile aralarında neredeyse hiç bir fark bulunmamaktadır.

2.3.4. Teslim Zamanı

Satıcının teslim yükümlülüğü ile ilgili önemli konulardan biri de teslim zamanıdır. Çünkü, satıcının zamanında teslim etmemesi onu alıcıya karşı sorumlu hale getirmekte ve bazı alacaklı ve borçlu temerrüdü gibi sonuçların doğmasına sebebiyet vermektedir.

Malların teslim zamanı ilgili düzenleme CISG`in 33. maddesinde yer almıştır. Bu maddeye göre;

“Satıcı malları

- a) sözleşme ile belirlenmiş veya sözleşmeye dayanarak belirlenebilir bir tarih varsa bu tarihte;*
- b) sözleşme ile belirlenmiş veya sözleşmeye dayanarak belirlenebilir bir zaman dilimi varsa, koşullardan tarih saptama yetkisinin alıcıda olduğu anlaşılmadıkça, bu zaman dilimi içinde herhangi bir anda;*
- c) diğer tüm hallerde, sözleşmenin kurulmasından itibaren makul bir süre içinde teslim etmek zorundadır.”*

Maddeden anlaşıldığı üzere teslim zamanı ile ilgili iki düzenleme bulunmaktadır. (a) ve (b) bentlerine baktığımızda görüyoruz ki, teslim zamanının belirlenmesinde ilk, taraf iradelerine öncelik verilmektedir.

Böylelikle, tarafların sözleşmede belirledikleri kesin bir tarih olabilir veya sözleşmenin diğer hükümlerine dayanarak teslim zamanı belirlenebilir. Sözleşmede böyle bir zaman belirlenmemişse, tarafların arasındaki alışkanlıklara veya ticari teamüllere göre de teslim zamanı belirlenmektedir.²⁷⁰ Eğer tarafların iradesi ile teslim zamanı belirlenmemişse, bu durumda (c) bendi gereğince satım sözleşmesinin akdedilmesinden sonra makul bir süre içinde teslim yükümlülüğü yerine getirilmelidir.²⁷¹

Satım sözleşmesinde tarafların teslim zamanının belirlenmesine ilişkin irade beyanları açık veya zımni olabilir. Böyle ki, taraflar sözleşmede açıkça bir tarih veya vade belirlemiş olabilir veya bunun aksine teslimine ilişkin bir tarih belirlememiş olabilirler.

33. Maddede düzenlenen teslim zamanı ile ilgili durumlar ayrı başlıklar altında aşağıda açıklanmaktadır.

2.3.4.1. Belirli Bir Tarihin Saptanması

Teslim zamanı tarafların iradelerine göre serbestçe kararlaştırılabilir. Örnek olarak, 30 Mayıs 2023 kesin tarihtir. Tarafların arasındaki alışkanlıklara veya ticari teamüllere göre de tarih belirlemek mümkündür ki, bu teslim zamanı olarak kabul edilir. Bunun yanı sıra, taraflar kesin bir tarih belirlemeyip, herhangi bir olayın gerçekleşmesine göre de teslim zamanını belirleyebilirler. Böyle bir durumun gerçekleşme tarihi önceden belirli olan bir olayla ilgili olduğu gibi, gerçekleşeceği kesin ama, ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan olayla da ilgili olabilir. Örneğin. anneler günü gerçekleşecek olan kesin bir tarihtir. Ama, yeni hp bilgisayarının satışa sunulmasının ilk günü gerçekleşecek bir olay olup ne zaman gerçekleşmesi ise belli olmayan olaydır.

²⁷⁰ Erdem, Teslim Borcu, s. 141; Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 460.

²⁷¹ Yılmaz, S., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CISG) Uyarınca Sözleşmenin İhlali Halinde Alacaklının Hakları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 84.

Bu bakımdan en iyisi kesin bir tarihin belirlenmesi ve teslimin o zamanda yapılmasıdır. Çünkü, bu zaman hiç bir tereddüt olmadığı gibi taraflarca her şey belli olacaktır.

Son olarak teslim saatinden bahsetmek gerekirse, CISG`de bu konuyla ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aranacak ve götürülecek borçlarda teslim saati çoğu zaman büyük önem taşımaktadır. Genel olarak, taraflar kesin bir tarih belirleyip saat belirlememişlerse, teslimin mesai saatleri içerisinde yapılacağı kanısına varılmaktadır.²⁷² Ama uluslararası ticarete mesai saatleri içerisinde teslimat uygun görünse de, alıcı veya onun yetkilendirdiği temsilcisi tarafından mesai saatleri dışında da teslim alınması olağandır.²⁷³

2.3.4.2. Belirli Bir Zaman Diliminin Saptanması

CISG`in 33.(b) maddesinde belirtildiği üzere tarafların kesin bir tarihin yanı sıra, belirli bir zaman dilimini de kararlaştırabilirler. Böylelikle, sözleşmede böyle bir zaman dilimi belirlenmiş ise satıcı bu süre içerisinde malları teslim etmelidir.²⁷⁴

Belirli zaman dilimi dahilinde aksi kararlaştırılmadığı sürece teslim zamanı satıcı tarafından belirlenmektedir. Buna sebep ise sözleşme konusu malların paketlenmesi, hazırlanması, sigortalanması ve bunun gibi diğer yükümlülükler satıcının sorumluluğundadır. Böyle ki, satıcı bu süre dahilinde istediği zaman teslim yükümlülüğünü yerine getirebilir. Alıcı tarafından ise teslim reddedilemez.²⁷⁵

Taraflar aralarında bu süre içerisinde teslimin ifa edilme zamanının alıcı tarafından belirlenmesini kararlaştırabilirler. Bu zaman diliminde alıcı seçtiği tarihi satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Satıcı ise bu tarihte malları alıcının tasarrufuna hazır bulundurmakla veya ilk taşıyıcıya teslim etmekle yükümlülüğü yerine getirmiş olacaktır.

2.3.4.3. Makul Bir Süre İçinde Teslim

²⁷² Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 463.

²⁷³ Erdem, Teslim Borcu, s. 151.

²⁷⁴ Bu, koşullardan tarih belirleme yetkisinin alıcıya ait olduğu anlaşılmadığı sürece geçerlidir.

²⁷⁵ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 162.

Satım sözleşmesinde taraflar, malların teslimi ile ilgili kesin bir tarih veya zaman dilimi belirlememişler ise bunun yanı sıra sözleşme hükümlerinden veya tarafların aralarındaki teamüllerden de zaman bilgisi almak mümkün değilse, bu zaman CISG`in 33. maddesinin (c) bendine göre teslim zamanı belirlenmektedir. Bu bent uyarınca, sözleşmenin kurulma anından başlayarak makul bir süre içerisinde malı teslim yükümlülüğü yerine getirilmelidir.²⁷⁶ Eğer satım sözleşmesinde taraflar *en kısa zamanda, hemen, derhal* ve bunu gibi kelimelerle teslim zamanını belirlemişlerse, yine (c) bendi uygulanacaktır.²⁷⁷

Makul süreden ne anlaşılması gerektiği ise somut olayın özelliklerine göre belirlenmektedir. Viyana Sözleşmesinde kesin bir teslim zamanının belirlenmemesinin esas sebebi bu Sözleşmenin uluslararası niteliği ile ilgilidir. Böyle ki, CISG`in farklı devletlerde uygulanacak olmasını ve buna göre de uluslararası ticaretin işleyişine ters olabileceğini sebep olarak belirtebiliriz.

Makul süre belirlenirken Sözleşmenin 7. maddesinde yer alan dürüstlük kuralını da dikkate alıp, hem alıcı hem de satıcının menfaatini düşünerek karar vermek gerekmektedir.

En sonda sözleşmenin kurulma anı konusuna değinmek gerekiyor. Maddeden anlaşıldığı üzere makul süre sözleşmenin kurulma anından başlamaktadır ve bunun için Sözleşmenin 23. maddesine bakmak gereklidir.

2.3.5. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanuna Göre Teslim Zamanı

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu`nun 569.²⁷⁸ maddesinde belirtildiği üzere, teslim zamanı tarafların irade beyanları ile satım sözleşmesinde belirlenmektedir. Eğer satım sözleşmesi teslim zamanı ile ilgili herhangi bir düzenleme içermezse, 472.²⁷⁹ maddeye göre teslim zamanı belirlenebilir. Böyle ki, maddede düzenlendiği üzere yükümlülüğün yerine getirilme tarihi belirlenmemişse veya şartlara göre belirlenemezse, alacaklı, yükümlülüğün derhal yerine getirilmesini talep edebilir, borçlu ise makul bir süre içinde yerine getirmekle yükümlüdür. Makul

²⁷⁶ Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 467.

²⁷⁷ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 163.

²⁷⁸ <https://www.e-qanun.az/>

²⁷⁹ <https://www.e-qanun.az/>

süreden ne anlaşılması gerektiği ise yukarıda bahsettiğimiz Viyana Sözleşmesinde makul süre ile aynı olduğundan kanaatimizce tekrar bahsetmek gereği yoktur.

Bunun yanı sıra, teslim zamanı herhangi bir koşulla ilgili olabilir. Örneğin, yeni ürünün piyasa sürülmesi. Bu zaman madde belirtiyor ki, yükümlülüğün yerine getirilme süresi herhangi bir koşulun başlangıcına bağlıdır, olayın gerçekleştiği günden itibaren yükümlülüğün yerine getirilmesi gerekir.

Bu maddenin ilk fıkrasında belirtildiği üzere yükümlülüğün yerine getirilmesi için bir son tarih belirlenirse, alacaklı vadeden önce yükümlülüğün yerine getirilmesini talep edemez, ancak borçlu bunu önceden yerine getirebilir.

Diğer bir teslim zamanı ise yükümlülüğün belirli bir vadeyi öngörmesi ile bağlıdır. Böyle ki, yükümlülük, yerine getirilmesi gereken süreyi öngörürse veya belirlemeye izin verirse, yükümlülük o gün veya bu süre zarfında herhangi bir noktada yerine getirilmelidir.

Madde bunun yanı sıra makul bir süre içinde yerine getirilmemiş veya yerine getirilme süresi belirlenen ama o süre zarfında yerine getirilmeyen yükümlülük için bu Kanundan, yükümlülük koşullarından, iş geleneklerinden başka bir zamanda icra edilmesini belirtmiyorsa, borçlu, alacaklı tarafından icra talebinin sunulduğu tarihten itibaren yedi gün içinde yerine getirmekle yükümlüdür diye belirtmektedir.

2.3.6. Teslim Tarafları

2.3.6.1. Teslim Eden

Bazı durumlar vardır ki, edimlerin yerine getirilmesi ancak önceden belirli kişiler tarafından yapılmasına bağlıdır. Bunun sebebi ise genelde borçlunun kişisel özelliklerine güvenerek sözleşme yapılmasıdır. Satım sözleşmesi gibi sözleşmelerde malın teslimi ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi ise mutlaka satıcı tarafından yapılması veya götürülecek borçlar gibi yükümlülüklerde ise mutlaka alıcı tarafından yerine getirilmelidir diye bir mecburiyet yoktur. Burada esas olan edimin yerine getirilmesidir, edimin kim tarafın yerine getirilmesi değil.

Böylelikle, buradan da anlaşıldığı üzere malların teslimi hem satıcı hem de üçüncü kişi tarafından yapılabilir. Teslim yükümlülüğünün üçüncü bir kişi tarafından

yapılması genel olarak hem alıcı hem de satıcının menfaatini içermektedir. Çünkü, alıcı ürününe elde etmiş, satıcı ise teslim yükümlülüğünü yerine getirmiş olacaktır.

Belirtmek gerekir ki, üçüncü kişi burada satıcının nam ve hesabına hareket etmelidir.²⁸⁰ Yani onun hareketleri satıcının borcunu ifaya yönelik olmalıdır.

Satıcının teslim yükümlülüğü ile ilgili diğer bir durum sözleşme konusu malların tedarikçisinden veya üreticisinden teslim edilmesidir. Böyle ki, satıcı bazen malı doğrudan tedarikçiden veya üreticiden alıcıya yollatmak isteyebilir. Bu durum alıcı bakımından bir farkı olmadığından önemi olmayacaktır. Zira alıcı için önemli olan malların zamanında ve sözleşmeye uygun olarak teslim edilmesidir.

Üçüncü kişilerin satıcı adına malların teslim edilmesi, malın bağımsız bir taşıyıcıya verilmesi ile yerine getirilmiş olacaktır ve satıcı teslim borcundan kurtulacaktır.

2.3.6.2. Teslim Alan

Yukarıda bahsettiğimiz gibi, malların teslimi satıcı veya üçüncü kişiler tarafından yapılabilmektedir. Malların teslim alınma yükümlülüğünün ise alıcı veya edimi almaya alıcı tarafından yetkilendirilmiş üçüncü kişi tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Kısacası satıcı, malları ya doğrudan alıcının kendisine ya da satıcı tarafından yetkilendirilmiş alıcının temsilcisine teslim edebilir. Bu hallerin dışında satıcı malları alacaklının alacaklısına (eğer aralarında başka türlü anlaşmamışlarsa), üçüncü kişiye, alıcının herhangi bir yakınına teslim etmekle teslim borcunu yerine getirmiş sayılmayacaktır. Yalnız alıcının onay vermesi ile bu kişilere teslim yapılabilir.

Belirtmek gerekir ki, bazen bizzat alıcıya teslim kararlaştırılmışsa ama, alıcının malları teslim alma yükümlülüğü ehliyetsizlik veya icra takibi gibi sebeplerle ortadan kalkmışsa, bu zaman yasal temsilci, icra dairesi veya iflas idaresine teslim yapılması gerekmektedir.

²⁸⁰ Eren, s. 926; Reisoğlu, S., **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2012, s. 294.

2.4. SATICININ BELGELERİ TESLİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

2.4.1. Genel Olarak

Madde 30`da belirtilen satıcının malları teslim yükümlülüğünün yanı sıra bir diğer yükümlülüğü ise mallara ilişkin belgelerin verilmesidir.²⁸¹ Belgelerin verilmesi ile ilgili ayrıntılı hükümler ise madde 34`te yer almıştır. Bu maddeye göre:

Satıcının mallara ilişkin vermesi gereken belgeler varsa, bunları sözleşmede öngörülen zamanda, yerde ve şekilde vermesi gerekir. Belgelerin erken verilmesi halinde, satıcı, belgelerin verilmesi için öngörülen ana kadar, belgelerdeki tüm sözleşmeye aykırılıkları gidermek hakkına sahiptir, yeter ki bu hakkın kullanımı alıcı için makul olmayan zahmete veya masrafa yol açmasın. Bununla birlikte alıcının bu Antlaşmaya uygun olarak tazminat talep etme hakkı saklıdır.

Böylece görüyoruz ki, CISG madde 34`te yer alan düzenlemeye göre, satıcı satım sözleşmesinde öngörülen yerde, zamanda ve şekilde malları ilişkin belgeleri teslim etmelidir. Sözleşme konusu olan mallara ilişkin belgelerin verilmesi ise tarafların irade serbestisi ilkesine dayanmaktadır. Böylelikle, teslim yeri, zamanı ve şekli ilk olarak tarafların irade beyanına göre, böyle bir irade beyanının olmadığı durumlarda ise madde 7 uyarınca uluslararası ticarete dürüstlük kuralına veya madde 9²⁸² uyarınca taraflar arasındaki alışkanlıklara ve teamüllere göre belirlenecektir.²⁸³

Bahsedilmesi gereken önemli konulardan biri de hangi belgelerin verilmesi gerektiğidir. Ama, CISG`e baktığımızda bununla ilgili herhangi bir hükme rastlamamaktayız. Her ülke hukukunda teslim edilecek mallara ilişkin belgeler farklılık göstermektedir²⁸⁴ ve böyle bir durum ise hangi belgelerin verilmesi gerektiğinin belirlenmesine mani olmuştur. Diğer bir sebep olarak ise bu belgelerin somut olayın özelliklerine göre belirlenmesidir. Genel olarak uygulamada ise daha çok malı gümrükten geçirmek için gerekli olan belgeler, taşıma ile ilgili belgeler,

²⁸¹ Erdem, Teslim Borcu, s. 151; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 166; Dayıoğlu, s. 21; Sert, S., **Viyana Satım Sözleşmesinde İfa Engelleri ve Sonuçları**, İstanbul, 2013. s. 106; Zeytin, s. 124.

²⁸² Dayıoğlu, s. 21.

²⁸³ Erdem, Teslim Borcu, s. 153; Dayıoğlu, s. 21; Sert, s. 107; Zeytin, s. 124.

²⁸⁴ Dayıoğlu, s. 21.

sigortacıya karşı taleplerin yönetilmesine ilişkin belgelerin verilmesi gerekmektedir.²⁸⁵

2.4.2. Belgelerin Verilme Şekli ve Yeri

Madde 34'e baktığımızda teslim şekli, yeri ve zamanı ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamış olduğunu görmekteyiz. Bunun yanı sıra, uluslararası alanda bu konuyu düzenleyen herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Böylece, bu maddede belirtildiği üzere belgelerin verilmesinin nerede ve nasıl olması ile ilgili satım sözleşmesine bakılması gerekmektedir. Satım sözleşmesinde nasıl belirlendiyse belgelerin verilmesi o düzenlemeler uyarınca yerine getirilmelidir. Eğer satım sözleşmesi bununla ilgili herhangi bir düzenleme içermezse, bu zaman yine taraflar arasındaki alışkanlıklara ve teamüllere bakılarak teslim şeklinin belirlenmesi mümkün olacaktır. Onu da belirtmek gerekir ki, teslim yeri taraflar arasındaki alışkanlıklara ve teamüllere bakılarak belirlenecekse, 7. maddede düzenlenen dürüstlük kuralı uyarınca hareket etmek gereklidir.²⁸⁶ Aksi takdirde, alıcı malları taşıyıcıdan teslim almakta, gümrükten çıkarmakta veya onları kullanmakta zorluklar yaşayabilir.²⁸⁷

Belirtmek gerekir ki, belgelerin türü de onun verilme şeklinde bazı özel durumlar içerebilir.²⁸⁸ Örnek olarak, belgelerin kıymetli evrak niteliği olması onun verilmesi zamanı bazı özel kurallar (evrakın zilyetliğinin alıcıya devri gibi) içermektedir ki, bu da her devletin kendi hukuk mevzuatına göre belirlenmektedir.

Bahsettiğimiz gibi, belgeleri teslim yerinin belirlenmesi ilk olarak 34. madde uyarınca satım sözleşmesinde belirlenen yerde yapılmalıdır. Eğer yine böyle bir durum belirlenmemişirse teslim yeri madde dokuz uyarınca tarafların arasındaki alışkanlıklara ve teamüllere göre belirlenecektir. Bu konuyla ilgili doktrinde baktığımızda ise fikir ayrılıkları ile karşılaşmaktayız. Böyle ki, ilk görüş, belgelerin

²⁸⁵ Dayıoğlu, s. 21; Sert, s. 107; Zeytin, s. 124.

²⁸⁶ Öztürk, E., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşmasına (CISG) göre Satıcının Malları ve Belgeleri Teslim Yükümlülüğü (Seller's Liability for Delivery of Goods and Documents According to United Nations Convention on Contracts for the international Sale of Goods)**, Araştırma Makalesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 6, Sayı 21, Nisan 2015, s. 585.

²⁸⁷ Erdem, Teslim Borcu, s.156

²⁸⁸ Zeytin, s. 125.

verilmesi yerinin malın teslim yeri olduğunu savunmaktadır. Diğer bir görüşe göre ise satıcı riski kendi üzerine alarak belgeleri alıcının iş yerine yollaması veya malı teslim yerinde belgelerinde verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kanaatimizce, her iki taraf açısından da daha uygun olan malların teslimi zamanı belgelerin de teslim edilmesidir.

Son olarak, belgelerin elektronik ortamda gönderilmesinden bahsetmek gerekir.²⁸⁹ Belgelerin elektron ortamda gönderilebilmesi için tarafların bu konuda mutabakatı gereklidir. Eğer tarafların arasındaki anlaşmadan böyle bir yükümlülük anlaşılıyorsa, teslim yine bu yöntemle gerçekleştirilir. Mallara ilişkin belgelerin elektron ortamda gönderilmesi INCOTERMS 2010 terimlerinde de yer almıştır.²⁹⁰

2.4.3. Belgelerin Teslim Zamanı

Teslim zamanı ile ilgili 34. madde farklı bir düzenleme içermemektedir. Böylelikle, belgelerin verilmesi zamanı satım sözleşmesinden, orada düzenlenmemişse tarafların arasındaki alışkanlıklara ve teamüllere göre belirlenmektedir. Bahsettiklerimizin hiç biri ile belgelerin verilme zamanı anlaşılmazsa, bu konuyla ilgili iki durumu ayırt edebiliriz. Bunlardan birincisi malla ilgili belgelerin verilmesinin zaruri olmasıdır. Böyle ki, gönderilecek borçlarda alıcının malları teslim alması için belgelerin zamanında elinde olması önemlidir ve bunun için makul süre içerisinde belgeler alıcıya ulaştırılmalıdır.²⁹¹ Çünkü, taşıma kararlaştırılan durumlarda malların teslim alınabilmesi veya gümrükten çekilebilmesi için belgeler gereklidir.²⁹² Aranacak ve götürülecek borçlarda ise belgelerin verilmesi malların alıcıya teslim edilmesine kadar yerine getirilmelidir.²⁹³

Belirtmek gerekir ki, mallara ilişkin belgelerin verilmesi zamanında gerçekleşmezse sözleşmeye aykırılık teşkil edecektir ve bu durum satıcı için bazı yaptırımlarla sonlanabilecektir.

²⁸⁹ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 167.

²⁹⁰ Köksal, T., **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 1. Bası, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 93.

²⁹¹ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 169

²⁹² Kröll, Mistelis, Viscasillas, Piltz, s. 479.

²⁹³ Öztürk, s. 587.

2.5. SATICININ MALLAR ÜZERİNDE OLAN MÜLKİYETİNİ ALICIYA DEVRETMESİ

2.5.1. Viyana Konvansiyonu Mevzuatı Uyarınca Malın Mülkiyetinin Devredilmesi

Madde 30`da belirtilen satıcının esas yükümlülüklerinden bir diğeri de malların ve belgelerin tesliminin yanı sıra, onun mülkiyetinin de alıcıya devredilmesidir. Mülkiyetin geçirilmesinin asli²⁹⁴ yükümlülük olmasının sebebi ise o olmadan malların ve belgelerin tesliminin bir önemi olmamasıdır.²⁹⁵ Nitekim 41. maddede düzenlenen üçüncü kişilerin taleplerinden ari mal verilmesi hükmü bununla ilgilidir ve aksi bir durumda bu hüküm gereği satıcı, alıcı karşısında sorumlu hale gelecektir. Böylelikle, malın mülkiyetinin devredilmesi satım sözleşmelerinin esasını teşkil etmektedir.²⁹⁶

Satıcının esas yükümlülüklerinden olan malın mülkiyetinin alıcıya devri Sözleşmede belirlense de, bunun nasıl yapılması gerektiği ile ilgili düzenleme bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra onu da belirtmek gerekir ki, CISG malın zilyetliğinin ve mülkiyetinin devrini de ayrı olarak belirtmemiştir. Çünkü, devletlerin hukuk düzeninde her zaman zilyetlik ve mülkiyet kavramlarının ayrımının yapılmamış olmasıdır. Bunun yanı sıra, bazı devletlerde mülkiyetinin devri sözleşmenin kurulması anına ilişkindir, bazı devletlerde ise malın teslimi anına tekabül etmektedir. Böylece, bunun gibi sebepleri göz önünde bulundurarak, CISG mülkiyetin devri ile ilgili açık düzenleme yapmama kararı almıştır.

Bu konuyla ilgili madde 4/1 (b)`e yeniden bakmak gerekirse, bu maddede yer aldığı üzere bu Sözleşme satış sözleşmesinin kurulması ve alıcı ile satıcının böylesi bir satış sözleşmesinden doğan hak ve borçları ile ilgili konuları düzenlemektedir.²⁹⁷ Yani, bu konu Sözleşmede aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece, harici boşluk olarak kapsam dışı bırakılmış ve böylece, malların mülkiyeti üzerindeki olası etkileri

²⁹⁴ Yavuz, s. 85; Gümüş, M.A., **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 3. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 51.

²⁹⁵ Kröll, Mistelis, Viscasillas, s. 395.

²⁹⁶ Kröll, Mistelis, Viscasillas, s. 395.

²⁹⁷ Erdem, Maddi Uygulama Alanı, s. 146; Honnold, J.O., **Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention**, 2009, (4th edition), s. 83.

düzenlenmemiştir.²⁹⁸ Bu sebeple de satıcının yükümlülüklerine ilişkin hükümlerde malın mülkiyetinin hangi anda ve nasıl geçtiğinin yanıtı yoktur. Bunun sebebi ise milli hukuklar ile sözleşmenin tartışmaya girmesini önlemektir.²⁹⁹

Böylelikle, malın mülkiyetinin alıcıya devrinin nasıl gerçekleşeceğini ve zilyetliğinin geçirilmesinin gerekip gerekmediğini Viyana Sözleşmesinde düzenlenmemiştir. Bu düzenlemeler ise genel olarak milli hukuklar bakımından düzenlenmektedir ki, çoğu zaman “lex rei sitae”³⁰⁰ kuralı uyarınca bu malın bulunduğu ülke hukukuna göre düzenleniyor. Buradan da anlaşıldığı üzere, bu konularla ilgili Viyana sözleşmesi değil milletlerarası özel hukuk kurallarının yetkili kıldığı devlet hukuku hükümleri uygulanmaktadır.

2.5.2. Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatı Uyarınca Malın Mülkiyetinin Devredilmesi

Azerbaycan Cumhuriyetinde mülkiyetin devri anına ilişkin genel kurala göre, sözleşme kapsamındaki mal, yasalarda veya sözleşmede aksi belirtilmedikçe, malların devri anından itibaren alıcının mülkiyetinde olur.³⁰¹ Malın alıcıya teslim edilmesinin, alıcıya teslim edilmek üzere malın taşıyıcıya verilmesi teslim yükümlülüğünün yanı sıra, malların mülkiyetinin alıcıya devredilmesi borcunun da tamamlanması anlamına gelir.

Medeni Kanun'un 571.³⁰² maddesi, satış sözleşmesi kapsamında malların kazara kaybolma riski, satıcının yasa veya sözleşme uyarınca malları alıcıya devretme yükümlülüğünü yerine getirdiği kabul edildiği andan itibaren alıcıya geçtiğini belirler. Transit halindeyken satılan mallar için özel kurallar da(571. maddenin 2. fıkrası) düzenlenmiştir. Buna göre, taşıma sırasında satılan malların kazara imha edilmesi veya kazara hasar görmesi riski, satış sözleşmesi veya ticari

²⁹⁸ Kröll, Mistelis, Viscasillas, s. 395; Honnold, Uniform Law, s. 83; Zeytin, s. 116.

²⁹⁹ Honnold, Uniform Law, s. 83; Kröll, Mistelis, Viscasillas, s. 397; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 131; Zeytin, s. 116.

³⁰⁰ Nomer, E., **Devletler Hususi Hukuku**, 20. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2013, s. 292; Çelikel, A., **Milletlerarası Özel Hukuk**, 12. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2012, s. 300.

³⁰¹ Əsgərov, İ.Q., **Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin Komentariyası**, II Kitab, 3. Nəşr, Qanun 2015, s. 20.

³⁰² <https://www.e-qanun.az/>

ciro adetleri tarafından ayrı bir kural belirlenmediği sürece, satış sözleşmesinin imzalandığı andan itibaren alıcıya geçer.

Medeni Kanun (Madde 606)³⁰³, ödemelerden veya diğer koşullardan önce alıcıya devredilen mallar için satıcının mülkiyetinin korunması şartıyla bir satış sözleşmesi yapılmasına da izin verir. Böyle bir çekince varsa, alıcı, mülkiyet devrinden önce, yasa veya sözleşme tarafından öngörülmedikçe veya malların amaç ve özelliklerinden kaynaklanmadıkça, malları başka bir şekilde satamaz veya elden çıkaramaz. Bu madde aynı zamanda malların ödenmemesi veya mülkiyetin alıcıya geçtiği diğer koşulların tamamlanmayacağı durumunda da satıcı haklarını öngörmektedir. Medeni Kanunda taksitli ödeme şartıyla kredili eşya satışına ilişkin sözleşme için mülkiyet devri prosedürüne ilişkin olanlar da dahil olmak üzere özel kurallar öngörülmüştür .

Mülkiyet devri anındaki mallarda kazara kayıp veya kazara hasar riski, uygulanan teslimat yöntemi ile bağlantılıdır.³⁰⁴ Her teslimat temeli için (demir yolu, kara yolu, su ve hava taşımacılığı) açık talimatlar vardır. Ama bunlarda mülkiyet devri anı konusu çözülmemiştir. Viyana Konvansiyonunda çözümlenmediği de göz önüne alındığında, ilgili koşul sözleşmede öngörülmemesi halinde, bu duruma cevap yürürlükteki ulusal hukukun genel kurallarında aranmalıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi, uluslararası ticarete, mallar çoğunlukla ticaret uygulamasında belirlenen ve temel olarak adlandırılan belirli koşullar altında satılmaktadır. Tarafların malların devri ile ilgili hak ve yükümlülüklerini ve özellikle malların teslim yeri ve anı, risk devri anı, taraflar arasında maliyetlerin dağılımı ile ilgili hak ve yükümlülüklerini belirlerler. Bu tür koşulların münferit ülkelerde (ve hatta farklı ülkelerde) yorumlanması bazen önemli ölçüde farklıdır. Bu nedenle, bunları kullanırken, özellikle taraflar arasında maliyetlerin dağılımına ilişkin konularda, yasaların ilgili hükümleri analiz edilmelidir.

³⁰³ <https://www.e-qanun.az/>

³⁰⁴ Əsgərov, s. 21.

2.6. MALLARIN SÖZLEŞMEYE UYGUNLUĞUNUN TEMİN EDİLMESİ

2.6.1. Sözleşmeye Uygun Malın Teslim Edilmesi

Evvela belirtmek gerekir ki, Viyana Sözleşmesinde "malların sözleşmeye uygunluğu" kavramı, miktar, kalite, tanım, paket ve paketleme ile ilgili gereklilikleri kapsamaktadır.³⁰⁵ Aynı zamanda, Sözleşme tarafların tam takdir yetkisine sahip olma özgürlüğüne bağlı olarak hareket eder.³⁰⁶ Aksi kararlaştırılmadıkça burada yer alan uyulması gereken hükümler, satıcının aynı tanımdaki malların olağan olarak kullanıldığı amaçlara uygun malları teslim etmesini sağlar.³⁰⁷ Ancak Sözleşme, hangi olağan kullanım yerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmemiştir (satıcının ülkesi, alıcının ülkesi, vb.).

Mallar, sözleşmenin kurulması anında satıcıya doğrudan veya dolaylı olarak bildirilen belirli bir amaca uygun değilse, sözleşmeye uygun olmadığı kabul edilir. Bu kuralın bir istisnası, koşulların alıcının satıcıya güvenmediğini veya satıcının beceri ve muhakemesine güvenmesinin makul olmadığını gösterdiği durumlarda yapılır. Satıcının malları alıcıya numune veya model olarak sunması, aynı kalitedeki malları teslim etme taahhüdü olarak kabul edilir.³⁰⁸

Ambalaj ve paketleme gerekliliklerine gelince, Sözleşme şu şekildedir: Sözleşmede bu konuda özel bir talimat yoksa, bunlar sözleşmeye tabi olan mallar için normal bir şekilde ve bu malların muhafaza ve korunmasına uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir.³⁰⁹ Sözleşme gerekliliklerinin ihlali ve yokluğunda, Sözleşmenin yukarıdaki hükümlerinin ihlali, uygun olmayan malların teslimi olarak kabul edilir.

CISG, sözleşmeye uygun olmayan malların teslim edildiği bir alıcıya sağlanan yasal çözüm yollarının konusunu ayrıntılı olarak düzenlemektedir. Ama belirtmek gerekir ki, satıcının bu tür malların tedarikine ilişkin sorumluluğunda

³⁰⁵ Kayıhan, Ş., Eski, M., **Yabancı Mahkeme Kararları Işığında CISG`de Satıcının Maldaki Ayıplardan Sorumluluğunun Şartları**, HKÜHFD 6(12), 2016, 71- 107, s. 73; Felemegas, s. 168.

³⁰⁶ Huber, Mullis, s. 130-131; Ayhan, H.L., **Birleşmiş Milletler Viyana Satım Sözleşmesi'ne Göre Uluslararası Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(2), 2011, 1-57, s. 8; Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 184.

³⁰⁷ Zeytin, s. 128.

³⁰⁸ Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 524.

³⁰⁹ Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 526.

belirleyici faktör, satıcının eksiklikleri belirtip belirtmediğine değil, alıcının sözleşmenin imzalandığı anda bu eksiklikleri bilip bilmediği (veya bilemeyeceği) bağlıdır. Sonuçların ciddiyeti ise ihlalin niteliğine bağlıdır. Sözleşme uyarınca, ihlal eden taraf, diğer tarafa, sözleşme kapsamında beklemekte haklı olduğu şeyden önemli ölçüde mahrum kalacak şekilde böyle bir sonucu öngörmeyerek zarar vermişse, ve aynı koşullar altında aynı sıfatla hareket eden makul bir kişinin de bunu öngöremeyecek olması halinde, ihlal esaslı olarak kabul edilecektir (madde 25). Sözleşme, hizmete tabi tarafa maddi ve başka herhangi bir ihlale dönüşme hakkı verir, hatalı tarafa ise ihlali ortadan kaldırmak için makul bir süre verir. Bu süreye uyulmaması durumunda, hizmete tabi taraf, sözleşmenin maddi ihlali durumunda olduğu gibi aynı hakları kullanabilir.

2.6.1.1. Mal miktarı

2.6.1.1.1. Teslim Edilecek Mal Miktarının Belirlenmesi

Bu koşul tüm belgelere göre, tarafların takdirine bağlı olarak belirlenir.³¹⁰ Ancak sözleşmelerin akdedilmesinde ve yürütülmesinde ciddi pratik rol oynayan bir takım hususların dikkate alınması gerekmektedir. Viyana Sözleşmesine Madde 14'e göre, sözleşmedeki (teklifteki) mal miktarının belirlenmesi zorunludur.

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (577 Maddenin 1. paragrafı)³¹¹, sözleşmede tanımlanması için prosedürü oluşturarak miktar koşulu üzerinde anlaşma imkanı sağlar.³¹² Ancak aynı maddenin 2. fıkrası çok net talimatlar içermektedir: sözleşme devredilecek mal miktarının belirlenmesine izin vermiyorsa sonuçlandırılmış sayılmamıştır. Bunun esas sebebi ise uygulamada, sözleşmedeki mal miktarının belirtilmemesinin daha sonra taraflar arasında anlaşmazlıklara neden olan durumlar oluşturmasıdır.

³¹⁰ Ayhan, s. 8; Huber Mullis, s. 131.

³¹¹ <https://www.e-qanun.az/>

³¹² Əsgərov, s. 29.

Örnek olarak ³¹³, bir Azerbaycan satıcı ile Hollandalı bir firma (alıcı) arasındaki anlaşmazlığın tahkim mahkemesinde çözümlenmesine bakalım (dava № 318/1997, 08.07.99 tarihli karar). Böyle ki, taraflarca akdedilen sözleşme, sadece teslim edilecek malların üst sınırını (bir tona kadar) öngörmüştür. Ve aylık teslimatlar için bir üst sınır da belirlenmişti. Toplam tutarın üst sınırının büyüklüğü sözleşmeye yapılan eklemelerle daha da artırıldı. Bazı eklemeler teslim edilecek çok miktarda mal tespit etti. Satıcının malların çoğu kısmını (aslında sözleşmeye yapılan eklemelerde üst sınır olarak tanımlanan miktarın yaklaşık 2/3'ü) tedarik etmek zorunda olduğuna inanan alıcı, yetersiz teslimat nedeniyle satıcıdan kar kaybını istediğini iddia etti.

ICAC, bu gereksinimi aşağıdaki nedenlerle asılsız olarak kabul etmiştir. Vaka materyallerinin analizi, satıcının belirli miktarda ton mal tedarik etmeyi taahhüt ettiği durumlarda, bunun anlaşmanın eklerinde açıkça kaydedildiğini göstermektedir. Diğer tüm durumlarda sadece teslim edilecek eşyanın üst sınırı sözleşmede ve ilavelerinde sabitlenmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununun 577'i ³¹⁴. maddesi, sözleşmenin şartlarını yorumlarken, burada yer alan kelime ve ifadelerin gerçek anlamını dikkate alınır.

Bu nedenle, tahkimin bileşimi, satıcının üst sınır olarak belirtilen tutarı tam olarak tedarik etmeyi taahhüt etmediğine inanmaktadır. Buna göre, satıcının teslim edilen mal miktarı bakımından yükümlülüklerini yerine getirdiği sonucuna varılmıştır.

2.6.1.1.2. Miktarla Göre Uygun Olmayan Malların Teslimatının Sonuçları

Vienna Sözleşmesi, malların yalnızca bir kısmının teslim edildiği alıcıya, özellikle sözleşmeden kaçınma olasılığı da dahil olmak üzere, satıcının iddia edilen ihlali ortadan kaldırmaması durumunda ve alıcı tarafından kendisine verilen ek bir makul süre içinde geniş haklar verir.³¹⁵ Malları siparişte öngörülenden daha büyük miktarlarda teslim ederken, alıcıya (kendi takdirine bağlı olarak) teslimatı kabul etme

³¹³ Функ, Я.И., **Право международной торговли: договоры международной купли-продажи товаров и международного торгового посредничества**, В 3 кн. Кн. Универсальная международно-правовая унификация купли-продажи товаров, Мн., Дикта, 2005, s. 56.

³¹⁴ <https://www.e-qanun.az/>

³¹⁵ Huber, Mullis, s. 130.

veya aşırı teslim edilen miktarı reddetme hakkı verilir. Aynı zamanda, sözleşmeye dayalı bir fiyattan aşırı teslimat için ödeme yapmak zorundadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (Madde 578)³¹⁶ belirli farklılıkları olmasına rağmen prensip olarak Viyana Sözleşmesi`ne benzer şartlar öngörmektedir. Böyle bir eksiklik durumunda, alıcı malların ek teslimatını veya fazla ödenen tutarın iadesini talep etme hakkına sahiptir. Ayrıca, eksiklik nedeniyle sözleşmede öngörülen süreye göre herhangi bir mal miktarı teslim edilmezse, alıcı, satıcının geç teslimat için para cezası ödemesini talep etme hakkına sahiptir.³¹⁷

Son olarak onu da belirtmek gerekir ki, sözleşmeden önemli olmayan miktarda sapmalarla ilgili ortaya çıkan sorunlar sözleşmenin ihlali olarak değerlendirilmemektedir.³¹⁸

2.6.1.1.3. Alıcı Tarafından Mal Miktarının Kontrol Edilmesi

Viyana Sözleşmesi ve Azerbaycan medeni mevzuatının genel normları, alıcının ülkesindeki mal miktarını kontrol etme prosedürünü düzenlememektedir. Bu nedenle, sözleşmede bu konuda net bir anlaşmanın olması büyük önem taşımaktadır. Bilhassa tahkim uygulamasında, ilgili uyuşmazlıkların çözümünde aşağıdaki yaklaşımlar benimsenmektedir.

İlk olarak, sözleşme mal miktarını doğrulama prosedürüne ilişkin bir koşul içeriyorsa, buna uyulmaması, alıcının doğrulama sonuçlarının tanınmamasını gerektirir.³¹⁹ Örneğin, sözleşmenin gerekliliklerini karşılamayan veya mal miktarını kontrol etme yöntemlerinden sapma gösteren bir metotla kontrol yapılmıştır.

İkincisi, sözleşme mal miktarını kontrol etme yöntemine ilişkin talimatlar içermediğinde, bu tür malların kontrol edilmesi için genel kabul görmüş yöntemler

³¹⁶ <https://www.e-qanun.az/>

³¹⁷ Əsgərov, s. 29.

³¹⁸ Baysal, P., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Çerçevesinde Satıcının Ayrıtan Sorumluluğu**, Ş. Şıpka, A.C. Yıldırım (Ed.). Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG'e Göre Satış Sözleşmeleri (Sales Contracts Under the New Turkish of Obligations and CISG), (221-269), İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 225; Huber, Mullis, s. 131-132.

³¹⁹ Розенберг, М.Г., **Международная купля-продажа товаров (Комментарий к правовому регулированию и практике разрешения споров)**. 2 изд., перераб и доп. М.: Статут, 2003, s. 110.

dikkate alınır.³²⁰ Bu nedenle, standart dışı paketleme birimlerinde mal teslim ederken, birimlerin bir kısmını rastgele kontrol ederek ve sonuçlarını tüm partiye dağıtarak tüm partinin net ağırlığını belirlemekle kontrol yapmak mümkün değildir.

Üçüncüsü, sözleşmede öngörülen doğrulama prosedürüne uyulur ve eksik olduğu sonucuna varılırsa, genel bir kural olarak, satıcının malların tam olarak sevkiyatını doğrulayan kanıtı dikkate alınmaz.³²¹

ICAC uygulamasından özel örnekle bu yaklaşımları açıklayabiliriz.³²²

Bir Türk kuruluşu ile bir Norveç firması arasındaki bir anlaşmazlık göz önüne alındığında (dava № 256/1996, 04.06.97 tarihli karar), alıcının (Norveç firması) bulunan eksikliğin kanıtı olarak Stevedoring şirketinin teleksine atıfta bulunduğu ve ayrıca talepte bulunmak için sözleşme tarafından belirlenen sürenin sona ermesinden sonra gönderildiği tespit edildi. Sözleşmenin şartları ise böyledir, “Miktar talebi, her konşimento için bir tartım sertifikası ve tüm ürün grubu boyunca anlaşmazlıkları doğrulayan ayrı bir not ile onaylanmalı ve bu belgeler, tartım ekipmanının temel teknik özelliklerini gösteren bağımsız bir kuruluş tarafından varış limanında hazırlanmalıdır”. Alıcının sözleşmenin gerekliliklerine uymaması göz önüne alındığında, teslim edilen mal ile sözleşmeye uygunsuzluk talep etme hakkını kaybettiği kabul edildi.

Miktara göre talepte bulunmak için son tarih, sözleşmede de belirlenebilecek olan alınan malların miktarını kontrol etmek için son tarihle karıştırılmamalıdır. Böyle bir karışıklık, kanıtların doğrulanmasının sonuçlarını önemli ölçüde azaltma durumuna sahiptir. Böyle bir süre sözleşmede belirlenmezse, uygulamada malların miktar denetiminin şartlar altında mümkün olduğunca kısa sürede, zamanında yapılması gerektiği varsayılır.³²³

2.6.1.1.4. Doğal Kayıp

Doğal kayıp, malların özellikleri veya taşıma özellikleri nedeniyle izin verilen veya kaçınılmaz kabul edilen, alıcıya teslim edilmeleri sırasında mal miktarındaki bir

³²⁰ Розенберг, s. 110.

³²¹ Розенберг, s. 111.

³²² Функ, s. 84.

³²³ Huber, Mullis, s. 130.

azalmadır.³²⁴ Satıcı ile alıcı arasındaki ilişkide doğal kayıp sorunu masrafları ve riski alıcıya ait olmak üzere satıcı tarafından tutulduğunda veya masrafları ve riski satıcıya ait olmak üzere alıcı tarafından muhafaza edilmek üzere kabul edildiğinde ortaya çıkabilir. Doğal kaybın doğrudan nedenleri çekme, titreme, sızıntı ve bunun gibi diğer sebeplerdir.

Sözleşme, doğal zararın taraflar arasında dağıtılmasına ilişkin koşullar içermiyorsa, malların devri anına kadar satıcıya, o andan sonra da alıcıya ait olduğu varsayılmalıdır.³²⁵ Bununla birlikte, tahkim uygulaması, bu tür bir doğrulamanın sonuçlarına dayanarak tarafların yerleşimleriyle varış limanındaki mal miktarını kontrol etme koşulunun sözleşmeye dahil edilmesinin sözleşmede aksi belirtilmedikçe, teslimat süresi boyunca doğal düşüşün satıcı tarafından üstlenildiğini varsayar.

Uygulamada doğal mal kaybının taraflar arasında dağıtılmasında zorluklar olabileceğinden, bu konunun sözleşmede çözülmesi tavsiye edilir. Ve bunun için, varış yerindeki kontrolün sonuçlarına göre taraflar arasındaki uzlaşmaya ilişkin sözleşme maddesi belirlenebilir.

2.6.1.2. Malların Kalitesi

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (Madde 581)³²⁶ ve Sözleşme, tarafların malların kalitesine ilişkin gereklilikleri belirlemekte özgür olmaları gerçeğinden hareket etmektedir.³²⁷ Sözleşmede kalite koşulu yoksa satıcı, bu tür malların genellikle kullanıldığı amaçlara uygun malları alıcıya teslim etmekle yükümlüdür.³²⁸ Satıcı, alıcı tarafından sözleşmenin akdedilmesinde malların satın alınmasının özel amaçları hakkında bilgilendirildiyse, bu amaçlara uygun olarak kullanıma uygun malları teslim etmekle yükümlüdür. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu örneğe göre mal satma imkanını sağlar. Bu durumda satıcı, modele karşılık gelen malları teslim etmekle yükümlüdür.³²⁹ Belirli bir ürün için zorunlu

³²⁴ Розенберг, s. 126.

³²⁵ Розенберг, s. 127.

³²⁶ <https://www.e-qanun.az/>

³²⁷ Baysal, s. 226.

³²⁸ Zeytin, s. 128; Baysal, s. 230.

³²⁹ Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 524.

kalite gereklilikleri sağlanmışsa (kanunla belirlenen prosedüre uygun olarak), satıcı malları transfer ederken bu gerekliliklere uymakla yükümlüdür.³³⁰ Belirtmek gerekir ki, örneğin bağlayıcı olması için alıcının mutlaka açık veya zımni bir şekliyle onay vermesi gerekmektedir.³³¹

Taraflar, yalnızca daha yüksek kalitede mal teslimatını sağlayarak bu yükümlülükten çekilebilirler. Satıcının alıcı tarafından malların satın alma amacı hakkında bilgilendirilmemesi ve yaygın olarak kullanıldığı amaçlar için uygun malların devredilmesi durumunda, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu, bu tür bir kullanımında neyin dikkate alınması gerektiğine dair bir gösterge içermez. Pratik açıdan, örneğin satıcının ülkesinde ve alıcının ülkesinde farklı yaklaşım olabileceğini hatırlarsak, bu konuda netlik önemlidir.³³²

Sözleşmede malların kalitesine ilişkin gerekliliklere ilişkin talimatların bulunmaması halinde, satıcı, malları tedarik ederken ve sözleşmede öngörülen amacı yerine getirirken ülkesinde mevcut olan normal orta kalitedeki malları teslim etmekle yükümlüdür. Sözleşme, malların amacını öngörmüyorsa, satıcı ülkesindeki malların olağan amacına karşılık gelen sıradan orta kaliteli malların teslim edilmesi gerekir.³³³

Sözleşmenin malların kalitesi için özel gereklilikler sağlamadığı durum için başka bir kriter: bu tür malların ihracatında satıcının ülkesinin düzenlemelerine veya kabul edilen uygulamasına uygunluk, ancak her durumda malların kalitesinin satıcının ülkesinde mevcut olan olağan ortalamadan daha düşük olmaması gerektirir.³³⁴

Uluslararası ticaret uygulaması, mallar sevk edilmeden önce satıcının, bu doğrulamaların sonuçlarını alıcıya aktarılacak sözleşme belgesi ile resmileştirerek malların kalitesini sözleşmenin gerekliliklerine uygunluğu açısından kontrol etmekle yükümlü olduğunu varsayar. Genellikle sözleşme bu konuda açık şartlar içermektedir.

1980 Viyana Konvansiyonu (Madde 34), satıcının malla ilgili belgeleri sözleşmenin gerektirdiği yerde ve biçimde zamanında alıcıya teslim etme

³³⁰ Tekelioğlu, N., **Mecelle'de ve Türk Borçlar Kanunu'nda Satış Sözleşmesinin Kurulması ve Unsurları**, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25(2), 2017, 485-521, s. 507.

³³¹ Atamer, *Satıcının Yükümlülükleri*, s. 212; Zeytin, s. 131.

³³² Atamer, *Satıcının Yükümlülükleri*, s. 195.

³³³ Huber, Mullis, s. 134; Aktürk, s. 215.

³³⁴ Розенберг, s. 131.

yükümlülüğünü öngörmektedir. Satıcı belgeleri son teslim tarihinden önce teslim ederse, alıcıya makul olmayan rahatsızlık veya makul olmayan masraflara neden olmamak kaydıyla, bu sürenin bitiminden önce belgelerdeki herhangi bir tutarsızlığı ortadan kaldıracaktır. Alıcı, Sözleşme kapsamında bu tür eylemlerden kaynaklanan tazminat talep etme hakkını saklı tutar.

2.6.1.2.1. Malların Kalitesinin Kontrol Edilmesi

Malların kalitesini kontrol etmekle ilgili düzenlemeler Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununun 586³³⁵ maddesinde yer almıştır. Bu maddenin hükümleri malların kalitesini kontrol etme prosedürüne ilişkin ayrıntılı kurallar içermektedir.³³⁶

I. Kaliteyi kontrol etme yükümlülüğü kanunla, diğer yasal işlemlerle, devlet standartlarıyla veya bir sözleşmeyle belirlenebilir.

II. Bu tür bir doğrulama yükümlülüğü, devlet standartları da dahil olmak üzere normatif olarak belirlendiğinden, sözleşme tarafından belirlenen doğrulama prosedürünün bu gereklilikleri karşılaması gerekir.

III. Kalite kontrol prosedürü normatif olarak veya sözleşmede oluşturulmazsa, denetim, devredilecek malların denetimi için iş cirosu adetlerine veya diğer genel olarak geçerli koşullara uygun olarak gerçekleştirilir.

IV. Satıcının kaliteyi kontrol etme yükümlülüğü varsa, alıcıya uygulamasına dair kanıt sağlamalıdır.

V. Satıcı ve alıcı tarafından yapılan kaliteyi kontrol etmek için prosedür ve diğer koşullar aynı olmalıdır.

Böylelikle, malların kalite kontrolünün satıcı tarafından alıcı ile kararlaştırılan koşullara göre³³⁷ ve böyle bir anlaşmanın yokluğunda ise satıcının ülkesinde mallarla ilgili olarak mevcut olan olağan kontrol koşullarına uygun olarak gerçekleştirilmesini gerektirmektedir.³³⁸ Özellikle öngörülen, satıcının, alıcıya devredilecek ilgili belge ile bir denetim düzenleyerek malların sevkiyatından önce kalitesini kontrol etme

³³⁵ <https://www.e-qanun.az/>

³³⁶ Əsgərov, s. 41.

³³⁷ Baysal, s. 226.

³³⁸ Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 507.

yükümlülüğünün yanı sıra, sözleşmede öngörüldüğünde, alıcının satıcı ülkesindeki malların kalitesini kontrol etmeye katılımıdır.³³⁹

Böylelikle, malların kalitesini kontrol etme yöntemleri hakkında talimatlar içeren belirli bir standarda (teknik koşullar) atıfta bulunarak malların kalitesine ilişkin gereklilikleri öngören bir maddenin sözleşmede bulunması, taraflar arasında bu konuda bir anlaşma imzalandığı anlamına gelir.³⁴⁰ Böyle bir anlaşmanın kabul edilebilirliği, yalnızca malların kalitesini kontrol etme prosedürünün zorunlu düzenleyici gereklilikler tarafından oluşturulması durumunda belirli kısıtlamalar öngören Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'ndan (Madde 586) da kaynaklanmaktadır. Medeni Kanun, düzenleyici prosedüre uygun olarak veya tarafların anlaşmasıyla kurulmadığı takdirde, böyle bir denetimin iş cirosu adetlerine veya diğer genel olarak geçerli kontrol koşullarına uygun olarak yapılması olanağına izin verir.³⁴¹ Buna göre, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununun bu hükmü, tarafların mutabakatı varsa, bu uyuşmazlık için geçerli değildir. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 586.³⁴² m. satıcı tarafından malların kalitesini kontrol etme prosedürü konusunu düzenlediklerini açıkça takip etmektedir. Alıcı tarafından üretilen malların kalitesini kontrol etmeye yönelik prosedür ve diğer koşullara gelince, 586. maddenin 4. fıkrasının gerekliliklerine göre, satıcı için belirlenenlerle aynı olmalıdır.

Bunlara dayanarak, kalite kontrol koşullarını içeren standart(lar)a ilişkin tarafların anlaşmasının, taraflar arasında hem satıcı hem de alıcı tarafından malların kalitesini kontrol etme yöntemleri konusunda bir anlaşma imzalandığının tanınması gerektirdiği sonucuna varılmalıdır. Bu bakımdan, malların varış ülkesinde, bu ürünün kalitesini kontrol etme yöntemlerini kullanmanın farklı bir uygulamasının olması yasal olarak önemli değildir.

Ancak farklı ülkelerin aynı mallar için farklı zorunlu kalite kontrol kurallarına tabi olabileceği akılda tutulmalıdır. Tahkim yoluyla ele alınan birçok anlaşmazlık da, satıcının ülkesinde ve malların varış yerinde malların kalite kontrolünün sonuçlarına ilişkin taraflar arasındaki anlaşmazlıklarla ilgili konulardır. Bu nedenle yanlış

³³⁹ Bazı genel tedarik koşulları, özellikle kitlesel sanayi ve tarımsal üretim mallarının kalitesini kontrol etme prosedürü hakkında bir dizi özel kural içerir.

³⁴⁰ Розенберг, s. 132.

³⁴¹ Əsgərov, s. 42.

³⁴² <https://www.e-qanun.az/>

anlamaları önlemek için sözleşmede bu konuda açık şartların belirtilmesi tavsiye edilir.³⁴³

Bununla birlikte onu da belirtmek gerekir ki, rastgele incelemeye açıkça izin verilmediğinden, tahkim uygulaması sonuçlarını teslim edilen malların tüm sevkiyatını kapsayacak şekilde genişletmeyi kabul edilemez buldu. Örneğin,³⁴⁴ bir ABD firması (alıcı) ile bir Rus kuruluşu (satıcı) arasındaki anlaşmazlıkta, alıcı, varış noktasındaki malların kalite kontrolünün sonuçlarına atıfta bulunarak malların fiyatında indirim talep etti. Böyle bir kontrol seçici olarak gerçekleştirildi ve sonuçlarını tüm mal miktarına kapsadı. Aynı zamanda alıcı, "teslimat-kabul şartları" maddesindeki tarafların sözleşmesinin doğrulama yöntemlerine ilişkin talimatlar içermediğini ve malların varış noktasında mevcut olan uygulamaya uygun olarak yapıldığını varsaymıştır. Satıcı, alıcının iddiasını kabul etmedi: sözleşmenin "Malların kalitesi" maddesi, malların spesifikasyonlarda belirtilenlere uyması şartıyla ve malların %100 denetimi ihtiyacını belirleyen teknik spesifikasyonlara atıfta bulundular. ICAC`ın bu davadaki kararı (24.01.2000 tarih ve 054/1999 sayılı) aşağıdaki yaklaşımlara dayanmaktadır. 1980 Viyana Konvansiyonu, malların kalitesini kontrol etme prosedürüne ilişkin talimatlar içermemektedir. Ancak bu tür göstergelerin, dayandığı genel ilkeler kullanılarak (örneğin, tarafların bildikleri veya bilmeleri gereken ve uluslararası ticarete bu tür antlaşmaların tarafları tarafından yaygın olarak bilinen ve sürekli gözlemlenen geleneklerle bağlanması) kullanılarak içerilse veya belirlenebilse bile, Sözleşmenin, 6. maddesinin hükümlerinin uygunsuzluğuna dayanarak, uyuşmazlığın çözümünde öncelikle sözleşmenin şartları dikkate alınmalıdır.

Satıcının sorumluluğunu, alıcının malların uygunsuzluğunu sözleşmesinin imzalandığı sırada bilip bilmediğine veya bilemeyeceğine bağlı kılan Sözleşmenin aksine, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (Madde 587)³⁴⁵, satıcının eksikliklerini belirtmişse yetersiz kalitede malların satışından sorumlu olmadığını öngörmektedir. Malların olağan kabulü sırasında alıcı tarafından tespit edilmiş olabilecek kusurlar ise bariz kabul edilir.³⁴⁶ Bunlar, örneğin, dış inceleme sırasında

³⁴³ Розенберг, s. 149.

³⁴⁴ ФУНК, s. 118.

³⁴⁵ <https://www.e-qanun.az/>

³⁴⁶ Əsgərov, s. 41.

fark edilen pas, hasarı içerir. Alıcı, bu tür malları çekincesiz olarak kabul ederse, bir dizi ülkenin yasalarına göre, artık satıcıya herhangi bir talepte bulunma hakkına sahip değildir ve bu nedenle bariz kusurlardan sorumlu değildir. İstisnalar, satıcı tarafından yapılan dolandırıcılık vakalarıdır. Normal kabul sırasında tespit edilemeyen kusurlar gizli kabul edilir, ancak tasarım veya teknolojik kusurlar gibi yalnızca bu ürünün kullanım sürecinde kurulur. Satıcı, alıcı malları çekincesiz kabul ettiğinde, çoğu ülkenin yasalarına göre bu tür kusurlardan da sorumludur.

Son olarak onu da belirtmek gerekir ki, satıcı, teslim ettiği malların sözleşmenin gereklerini karşıladığını kanıtlaya da, malların kalitesinin sözleşmenin gerekliliklerine uygunluğunu teyit eden belgeleri alıcıya ibraz etmemenin sonuçlarından muaf tutulamaz.³⁴⁷

2.6.1.3. Kalite Güvencesi (Garanti)

Malların kalite düzeyinin ve güvenilirlik düzeyinin belirlenmesinde, satıcının kendilerine devredilen malların, sözleşmenin gerekliliklerini karşıladığını ve malların amacını karşılayan belirli özelliklere sahip olduğunu garanti eden kalite güvencesi koşulu büyük önem taşımaktadır.³⁴⁸ Satıcı, böyle bir garantiyi üstlenerek, bu malların, alıcının belirlenen çalışma, kullanım ve depolama kurallarına uymasına bağlı olarak, garanti süresi adı verilen belirli bir süre boyunca korunduğunu garanti eder. Garanti süresi içinde satıcı, malların gizli (kanun veya mahkeme tarafından öngörülen ve bariz belli olan durumlarda) kusurlarından sorumludur.

Vienna Sözleşmesi, satıcının garanti yükümlülüklerini açıkça belirlemez. Ama, sözleşmede bu tür yükümlülüklerin tesis edilmesi olasılığından hareket eder ve bunların satıcı tarafından kabul edilmesinin hukuki sonuçlarını sağlar (36. maddenin 2. fıkrası, md. 39). Sözleşmedeki "garanti" kavramı, malların normal veya belirli bir amaç için uygun kalacağına veya koşullu nitelikleri veya özellikleri koruyacağına dair bir süreyi kapsar.

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu, satıcının kalite garantisi sağladığı ilişkiyi düzenleyen bir dizi düzenleme içerir:³⁴⁹

³⁴⁷ Розенберг, s. 153.

³⁴⁸ Розенберг, s. 140.

³⁴⁹ Əsgərov, s. 37.

Birincisi, malların kalite güvencesinin sağlanmadığı haller ile sağlandığı haller arasında net bir ayırım yapılır (m. 582)³⁵⁰. İlki ile ilgili olarak, malların alıcıya devir sırasında (sözleşmede aksi belirtilmedikçe) kalite gereksinimlerini karşılaması ve bu tür malların genellikle kullanıldığı amaçlar için makul bir süre içinde uygun olması gerektiği tespit edilir. İkincisi farklı bir kurala tabidir: malların kaliteleri, sözleşmede öngörülen belirli bir süre (garanti süresi) içinde belirlenen gereklilikleri karşılamalıdır.

İkinci olarak, malın tüm bileşenleri için geçerli olan sözleşmeden doğan garanti yükümlülüklerinin kapsamı, uygun bir biçimde belirlenir (m. 582)³⁵¹.

Üçüncüsü, ispat yükü konusu farklı şekilde çözülmüştür (m. 588)³⁵². Böyleki, satıcı tarafından kalite güvencesinin sağlanmadığı durumdan farklı olarak, malın kusurunun alıcı tarafından tespit edilmesi halinde, satıcının, malların alıcıya devredilmesinden sonra ve kendisinin sorumlu olmadığı nedenlerle kusurların ortaya çıktığını kanıtlaması gerekir. Bu tür nedenlerin kapalı bir listesi verilmiştir: alıcının malları kullanma veya saklama kurallarının ihlali; üçüncü tarafların eylemleri; karşısı alınamaz durumlar. Böylelikle, satıcının bulunan kusurların kendi kontrolü dışındaki nedenlerle ortaya çıktığını, ancak satıcıdan alıcıya kazara kayıp riskinin devredilmesinden sonra meydana geldiğini kanıtlarsa, özellikle de alıcı tarafından yanlış kurulum, ekipman veya makinelerin onarımı sonucunda meydana geldiğini kanıtlaması durumunda garanti kapsamında sorumlu olmadığını öngörülmektedir.³⁵³ Aksi takdirde, kusurların keşfinden kaynaklanan olumsuz sonuçlar kendisine aittir.

Dördüncü olarak, garanti süresinin hesaplanmasına ilişkin prosedür, yalnızca hesaplamanın ilk anı değil, aynı zamanda alıcının satıcıya bağlı koşullar nedeniyle veya mallarda bulunan eksiklikler nedeniyle malları kullanma fırsatından mahrum kaldığı durumlarda uzatılmasına ilişkin prosedürü de içeren bir şekilde belirlenmiştir (m. 583)³⁵⁴.

³⁵⁰ <https://www.e-qanun.az/>

³⁵¹ <https://www.e-qanun.az/>

³⁵² <https://www.e-qanun.az/>

³⁵³ Розенберг, s. 141.

³⁵⁴ <https://www.e-qanun.az/>

Beşinci olarak, aynı zamanda, kusurlu olanların karşılığında satıcı tarafından teslim edilen ürünlerin veya ürünlerin bileşenleri için garanti süresini ve hesaplamasını belirlemek için bir prosedür de belirlenmiştir (m. 583)³⁵⁵.

Altıncı olarak, garantinin verildiği mallarla ilgili eksikliklerin tespit edilmesi ve ilgili taleplerin bildirilmesi için son tarihler belirlenmiştir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun malların kalite güvencesine ilişkin kurallarının, tarafların uluslararası satış sözleşmesi kapsamındaki ilişkileri Viyana Sözleşmesi tarafından düzenlendiğinde ve Azerbaycan hukukunun sözleşmenin kalite güvencesi sağlanmasını öngörmemesi koşuluyla, ikincil bir kanun olarak uygulanabileceği unutulmamalıdır.³⁵⁶

Böylelikle, sonuç olarak, satıcı, malların kalitesinin sözleşme gerekliliklerine uygunluğunu, emtia kusurlarının bulunmamasını ve öngörülen süre (garanti süresi) dahilinde amaçlandığı şekilde normal kullanım için uygunluğunu garanti eder. Satıcının yükümlülükleri, özellikle, malların imalatında kullanılan malzemelerin kalitesi, makine ve ekipmanların tasarımı (ekipman, makine vb. alıcının çizimlerine göre üretilmemişse) ve sözleşmede tanımlanan malların özellikleri için geçerlidir.

2.6.1.4. Malların Raf Ömrü

Uluslararası ticarete ve yurt içi dolaşımında, bazı mallar için son kullanma veya depolama tarihlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bunlar, özellikle, belirli gıda ve farmasötik ürünleri içerir.³⁵⁷

Viyana Sözleşmesi, sözleşmede sona erme tarihlerini belirlerken tarafların ilişkisini düzenleyen hükümler içermemektedir. Görünüşe göre benzetme yoluyla, satıcının garanti yükümlülüklerini kabul etmesi durumunda alıcının haklarına ilişkin yukarıdaki hükümlerin bu durumda uygulanması için gerekçeler var.

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (m. 584)³⁵⁸ bu konuda özel talimatlar içermektedir. Böyle ki, Medeni Kanun düzenlemeleri, yalnızca son

³⁵⁵ <https://www.e-qanun.az/>

³⁵⁶ Əsgərov, s. 37.

³⁵⁷ Розенберг, s. 178.

³⁵⁸ <https://www.e-qanun.az/>

kullanma tarihinin zorunlu kurallarla belirlendiği durumlarda düzenleme sağlamaktadır.

Kanaatimizce bu durum, sözleşmeye dayalı son kullanma tarihlerinin oluşturulmasını engellemez, ancak mevcut zorunlu kurallardan sapmak kabul edilemez. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununun talimatlarının özü aşağıdaki gibidir.

Son kullanma tarihi, ürünün kullanım amacına uygun olmadığı düşünölen süre olarak tanımlanır. Raf ömrü ve/veya depolama süresinin sağlanması, teslim edilen malın belirtilen süre içinde kullanıma ve/veya depolamaya uygun olacağı konusunda satıcının sorumluluğu kabul etmesi anlamına gelir.³⁵⁹ Böylelikle, satıcı son kullanma tarihi geçmeden malı amacına uygun kullanılabilir şekilde alıcıya devretmekle yükümlüdür.

Belirtilen diğer önemli konulardan biri de, eşyanın kusurlarına ilişkin iddiaların, alıcı tarafından ancak eşyanın raf ömrü boyunca bulunması halinde yapılabileceğidir.³⁶⁰ Görünüşe göre satıcının, belirlenen son kullanma tarihini geçmemiş malların devri konusundaki sorumluluğu, kalite garantisi sağlanan mallar için geçerli olan kuralı uygulamalıdır. Yani satıcı, alıcının ürünü kullanma veya saklama kurallarını ihlal ettiğini veya malın üçüncü kişilerin eylemi veya mücbir sebepler sonucu malın kaybolmasına neden olduğunu ispat yükünü taşır.

Son kullanma tarihi, sözleşmede doğrudan belirtilmek suretiyle veya bu sürenin öngörüldüğu düzenleyici ve teknik belgelere atıfta bulunularak belirlenir. Sözleşmede, teslim tarihinde izin verilen minimum raf ömrünün belirtilmesi tavsiye edilir. Bu öneri, üretim ve teslimat tarihleri arasında önemli bir zaman aralığı olabileceği gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Son olarak, raf ömrünün veya depolama süresinin, imalatçı tarafından ilgili belgede veya başka bir şekilde (örneğin, etikette veya malları kullanma talimatlarında) belirtilen malların üretim tarihinden itibaren hesaplandığı tespit edilir.³⁶¹

³⁵⁹ Əsgərov, s. 40.

³⁶⁰ Розенберг, s. 179.

³⁶¹ Розенберг, s. 179.

2.6.1.5. Bütünlük ve Çeşitlilik

Viyana Sözleşmesi tarafından sağlanan "malların tanımı" kavramına eksiksizlik ve çeşitlilik dahildir. Bu nedenle, Sözleşmenin malların uygunluğuna ilişkin hükümleri, sözleşmenin eksiksizlik ve çeşitlendirmeye ilişkin hükümleri için de geçerlidir.

Uluslararası ticaret uygulamasında ve Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununda "malların eksiksizliği" ("ürünlerin eksiksizliği") ve "mal seti" kavramları ayırt edilir.

Malların eksiksizliği, malları amaçlanan amaçları için kullanmanıza izin veren böyle bir bileşen kümesinde teslim edilmeleri gerektiğini ima eder. Genellikle ilgili düzenleyici ve teknik belgeler tarafından kurulan bu set, bitmiş ürünü oluşturan bileşenleri, parçaları, düzenekleri vb. içerir. Bu sette yer alan bileşenler ayrıca genel ekonomik amaçlar için ana ürünle ilgili ve ana ürünün çalıştırılması ve bakımı için gerekli olan aksesuarları da içermektedir. Bu aynı zamanda, ürünle birlikte tedariki ürün için düzenleyici ve teknik belgeler tarafından sağlanan ana ürün için yedek parçaları da içerir. Sözleşmede, teslimi sırasında malların eksiksizliğine uyulması gerektiğine ilişkin talimatların bulunmaması, satıcıyı bu yükümlülüğünden kurtarmaz.³⁶²

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (Madde 590)³⁶³, malların eksiksizliğinin sözleşmede belirlenmesi gerektiği gerçeğinden hareket eder. Satıcı, taraflarca belirlenmediği sürece, eksiksizliği iş cirosu adetleri veya diğer genellikle dayatılan şartlarla belirlenen malları devretmekle yükümlüdür. Sözleşme, örneğin, münferit parçalar olmadan malların teslimini veya münferit parçaların eşzamanlı olmayan teslimatını sağlayabilir. Tahkim uygulamasında bu talimat, tek bir teknik ve ekonomik amaçla birbirine bağlı, tam bir bütün oluşturan makine ve teçhizata atıf olarak yorumlanmaktadır.

Bir mal seti, satıcının malları sözleşmede öngörülen bileşen parçalarının toplamı olarak teslim etme yükümlülüğünü üstlendiği anlamına gelir. Böyle bir set, hem tek bir ekonomik amaçla ilgili hem de onunla ilgili olmayan belirli bir ürün setindeki bitmiş ürünleri içerebilir. Ayrıca, garanti süresinin bitiminden sonra

³⁶² Розенберг, s. 181.

³⁶³ <https://www.e-qanun.az/>

kullanılması amaçlanan yedek parçaları da içerebilir. Bir dizi malları teslim etme yükümlülüğü, ancak bunun sözleşmede açıkça belirtilmesi durumunda ortaya çıkar. Bu tür bir teslimatın özel bir türü, alıcının ülkesinde yapım aşamasında olan tesisler için komple ekipman tedarikidir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununa (Madde 591)³⁶⁴ göre, satıcının sözleşmesinde bir set halinde (mal seti) bir mal kümesini alıcıya devretme yükümlülüğü varsa, yükümlülük kitte yer alan malların devri anından itibaren yerine getirilmiş sayılır.³⁶⁵ Aynı zamanda, satış sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe ve yükümlülüğün özünden kaynaklanmadıkça, satıcı sette yer alan tüm malları aynı anda alıcıya teslim etmekle yükümlüdür.

Eğer sete dahil olan malların bir kısmının kalitesi uyuşmuyorsa, aşağıda daha detaylı bahsedeceğimiz Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun yetersiz kalitede malların teslimatının sonuçlarına ilişkin genel kuralları ona uygulanır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (Madde 592)³⁶⁶, eksiksizlik koşulunun ihlalinin sonuçlarını belirler. Eksik malların devri durumunda (yani Madde 591'in gerekliliklerinin ihlali), alıcıya satıcıdan satın alma fiyatını orantılı olarak düşürmesini veya malları makul bir süre içinde tamamlamasını istemek için alternatif bir hak verilir.³⁶⁷ Satıcı, malları makul bir süre içinde tamamlama şartına uymadıysa, alıcı, kendi tercihiyle, eksik malların tam bir mal ile değiştirilmesini talep etme veya satış sözleşmesini yerine getirmeyi reddetme ve ödenen tutarın iadesini talep etme hakkına sahiptir. Eksik malların devrinin sonuçlarına ilişkin kurallar, mal setini devretme yükümlülüğünün ihlali durumunda da geçerlidir, ancak yalnızca sözleşmede aksi belirtilmediği ve yükümlülüğün özünden kaynaklanmadığı takdirde geçerlidir (592. maddenin 3. fıkrası).

ICAC uygulamasında, alıcı tarafından çekincesiz imzalanmış bir kabul belgesi varlığında devredilen malların eksikliğine ilişkin iddianın geçerliliği hakkında bir soru ortaya çıkmıştır.³⁶⁸ ICAC (Dava № 236/1996, 04/06/98 tarihli karar)³⁶⁹, devredilen malların eksiksizliğine ilişkin herhangi bir iddiada bulunmadan,

³⁶⁴ <https://www.e-qanun.az/>

³⁶⁵ Əsgərov, s. 50.

³⁶⁶ <https://www.e-qanun.az/>

³⁶⁷ Əsgərov, s. 51.

³⁶⁸ Функ, s. 163.

³⁶⁹ Арбитражная практика, 1998, s. 92-93.

kendisi tarafından imzalanan kabul belgesine atıfta bulunarak alıcının iddiasını reddetti.

Tür ise modellere, boyutlara, stillere, renklere veya diğer özelliklere göre malların belirli bir ürün oranı olarak anlaşılmalıdır.

AC Medeni Kanununa göre (579. maddenin 2. paragrafı)³⁷⁰, satın alma sözleşmesinde ürün çeşidi ve bunun belirlenmesine ilişkin prosedür belirtilmemişse, ancak yükümlülüğün özü, ürünlerin alıcıya ürün çeşitliliği içinde verilmesi gerektiğini gösteriyorsa, satıcı, ürünleri alıcıya ürün çeşitliliğine göre verebilir veya sözleşmeyi ifa etmeyi reddedebilir.³⁷¹ AC Medeni Kanunu, mal çeşitliliği koşulunun (Madde 579) ihlal edilmesinin sonuçlarını ve eksik teslimatı telafi ederken mal çeşitliliğini belirleme prosedürünü (Madde 580)³⁷² ayrıntılı olarak belirtmektedir.

Viyana Sözleşmesi'nin, satıcının, tarafların mutabakatı belirlenmediğinde, teslim edilen malların spesifikasyonunu (ürün çeşitliliğini) bağımsız olarak belirleme hakkını vermediğine dikkat edilmelidir. Sözleşmede mevcut olan hükümler (madde 65) başka bir durum için tasarlanmıştır: tarafların sözleşmesinin, alıcının teslim edilen malların çeşitliliğini belirlemesi gerektiğini öngördüğü ancak alıcı, satıcının talebini aldıktan sonra kararlaştırılan süre içinde veya makul bir süre içinde bunu gerçekleştirmediği durumlarda. Bu gibi durumlarda, satıcı, alıcının bilinen gereksinimlerine göre teslim edilecek malların çeşitliliğini kendisi belirler, ancak kendisi tarafından hazırlanan şartnamenin içeriği hakkında alıcıyı ayrıntılı olarak bilgilendirmeli ve ona başka bir şartname hazırlaması için makul bir süre belirlemelidir. Ve ancak alıcı kendisine tanınan hakkı kullanmadığı takdirde satıcı tarafından hazırlanan şartname zorunlu hale gelir.

Alıcıya, satıcının sözleşmeye dayalı ürün çeşitliliğine uymaması nedeniyle malların bir kısmını kabul etmeyi reddetme hakkı verilir. Tamlık ve ürün çeşitliliğinin ihlali ile ilgili diğer bütün haklar, daha önce bahsettiğimiz kalite iddiaları ile aynıdır. Buna göre, aynı zaman dilimi içinde iddiaların beyan edilmeleri gerekir (yukarıya bakınız). Son olarak belirtmek gerekir ki, böyle bir talebin zamanında sunulmaması, alıcıyı tahkime başvurma hakkından mahrum bırakır.

³⁷⁰ <https://www.e-qanun.az/>

³⁷¹ Əsgərov, s. 31.

³⁷² <https://www.e-qanun.az/>

2.6.1.5.1. Aliud Teslim

Yukarıda belirttiğimiz gibi, satıcı sözleşmede belirtilen maldan değişik bir türde mal teslim etmesi madde 35'e göre aykırılık oluşturacaktır. Örneğin, alıcı ve satıcı kız çocukları için pantolondan anlaştıkları halde satıcı erkek çocuk gömleği alıcıya göndermiştir. Böylece, bu durum aliud yani ayıplı ifa olarak sayılacaktır.

Bu konu common law ve civil law hukuk sistemlerinde farklı ele alınmıştır. CISG ise bu iki hukuk sistemi arasında olan farklılıkları yeknesak hukuk kuralları belirleyerek çözüme kavuşturmuştur. Viyana Sözleşmesi ise bazen common law bazen de civil law hukuk sistemine yakınlık göstererek her iki taraftan da alternatifler sağlamaktadır.

Civil law hukuk sistemi çerçevesinden bu olaya yaklaşırsak, satım sözleşmesinde tarafların belirlediği türden farklı bir malın teslim edilmesi durumunda ayıplı ifa ve aliud ifa kavramının ayrımı yapılmıştır. Bununla ilgili CISG'e baktığımızda ise böyle bir ayrımın yapılmadığını ve sözleşmede belirlenenden farklı türde mal teslimi yapıldığı durumlarda "sözleşmeye aykırılık" olarak ortak bir kavram kullanıldığını görmekteyiz.³⁷³

Böylelikle, satım sözleşmesinde kararlaştırılan maldan farklı türde bir mal teslimi yapıldığı zaman aliud kavramı kullanılıyor. Bu konuyla ilgili ülkelerin hukuk sistemine baktığımızda bazen bu, teslim borcun ihlali bazen de sözleşmeye aykırılık olarak adlandırılmaktadır. Bununla ilgili CISG tek kavram belirlese de, doktrinde bununla ilgili bir çok tartışmaya rastlamaktayız. Böyle ki, bir taraf aliud teslimin yapılmasının teslimat yükümlülüğünü yerine getirdiğini iddia etse de, diğer taraf bunu yükümlülüğünün yerine getirilmemesi görüşünü savunmaktadır. Son olarak, belirtmek gerekir ki, çoğu kişi aliud ifanın ifa olarak geçtiğinin, ama sözleşmeye aykırılık teşkil edeceği görüşünü savunmaktadır.³⁷⁴

³⁷³ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 191.

³⁷⁴ Huber, Mullis, s. 132-133.

2.6.2. Malın Paketlenmesi ve Muhafazası

Yukarıda bahsettiğimiz gibi, CISG sadece uluslararası satım sözleşmelerine uygulanmaktadır ve böylece, mallar çoğu zaman uzun mesafeler kat ederek sevk edilmektedir. Malların paketlenmesinin önemli olmasının sebebi ise nakliye aşamasında ve diğer aşamalarda ürünün muhafazasını sağlamaktadır.³⁷⁵

Azerbaycan hukuku gibi bir çok ulusal hukuk sistemlerinde malların paketlenmesi yan edim olarak belirlense de, CISG böyle bir kural belirlememiş, bunun aksine satıcı ve alıcı tarafından kararlaştırılmış koşullara uyulmamasının sözleşmeye aykırılık teşkil edeceğini belirlemiştir³⁷⁶.

Paketleme ve muhafaza ile ilgili düzenlemeler Viyana Sözleşmesinin 35. maddesinin ikinci fıkrasında yer almaktadır:

“İlgili türden mallar için mutad sayılan şekilde veya böyle mutad bir şeklin var olmadığı hallerde, malın muhafazasına ve korunmasına uygun olan şekilde paketlenmiş iseler”.

Böyle ki, eğer taraflar paketlemenin nasıl olması ile ilgili anlaşır ve bunu sözleşmede belirtirlerse, bu zaman 35. maddenin birinci fıkrası uygulama alanı bulacaktır. Ama eğer tarafların bu konuyla ilgili açık veya zımni hiçbir anlaşmaları yoksa, 35/2. maddenin (d) bendi uygulanacaktır.³⁷⁷

Bu maddeye göre, malların muhafaza edilebilmesi için ilk olarak mutad bir paketleme şeklinin mevcut olup olmadığının belirlenmesi gerekecektir. Böylece, madde 9'a göre ilk olarak taraflar arasındaki yerleşik uygulamalara bakılacak, daha sonra ticari sektörde uygulanan uluslararası ticaret teamüllerine bakılacaktır.³⁷⁸ Eğer böyle belirlenemezse, satıcının ülkesindeki teamüllerine göre de belirlenebilir.

En uygun paketleme şekli olan mutad paketleme şekli olsa da, bazen mutad paketleme şekli mevcut olmayabilir. Bu zaman somut olayın özelliklerini dikkate alarak satıcı en uygun olan paketleme şekline karar vermelidir, çünkü bunun sorumluluğu alıcının üstündedir.³⁷⁹

³⁷⁵ Розенберг, s. 195.

³⁷⁶ Ayhan, s. 10.

³⁷⁷ Huber, Mullis, s. 141.

³⁷⁸ Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 214.

³⁷⁹ Baysal, s. 242; Kröll, Mistelis, Perales Viscallias, s. 525.

Belirtmek gerekir ki, bazen birden fazla taşıma türü kullanılabilir veya ülkeler arasında iklim farkları olabilir veya bunun gibi mevcut olan diğer etkenler ürünün kalitesini bozabilir, bu durumda ise malların paketi onu korumak için büyük rol oynamaktadır. Örnek olarak, malların hava yoluyla taşınması zamanı bazen hazır gıdalarda yüksek basınç sebebiyle paketlerin açılması yaşanabilir ki, bu da malların bozulmasına sebebiyet verebilir. Bu durumda tüm bunlar dikkate alındığında doğru paketleme yapılması önemlidir ve yapılması gerekmektedir.

Son olarak bahsetmek gerekir ki, paketlerin hasar görmesi zamanı satıcı mı sorumludur alıcı mı? Bunu belirlemek için iki durumu ele almak gerekir. Bunlardan ilki paketlemenin sadece malları korumak için kullanılması ve öneminin olmaması durumudur. İkinci durum ise malın pazarlanmasında paketinin önemli olmasıdır ki, bu zaman hasardan satıcı sorumlu hale gelecektir. Genel olarak ise paketlemenin amacı malların korunması olduğundan ve paketin pazarlama için önemli olmaması durumunda malın değil, sadece paketin hasar görmesinden satıcı sorumlu tutulamaz.³⁸⁰

2.7. SATICI TARAFINDAN MALLARIN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERLE İLGİLİ HAKLARDAN ARINDIRILMASI

2.7.1. Genel Olarak

Viyana Sözleşmesi'nin m. 41-44'ü, satıcının malları hem sınavi hem de fikri mülkiyete hem de başka herhangi bir sebebe dayalı olarak üçüncü kişilerin herhangi bir hak veya iddiasından arı mal verme yükümlülüklerini ayrıntılı olarak düzenler.

Uluslararası satımlarda, mallar üzerinde üçüncü bir kişinin hak veya iddiası söz konusu olduğunda, alıcı davayı yargı alanında savunmak isteyebilir ve bu, alıcı ve satıcı için zaman ve maddi bakımından uygun olmayan sorunlara yol açabilir.³⁸¹ Bu nedenle, CISG'in 41-44. maddeleri, satıcının, teslim edilen mallar da dahil olmak üzere, mülkiyet üzerindeki herhangi bir taleplerden arı olması gerektiği gibi, herhangi bir takyidat içermeyen mülkün mülkiyetini devretmesini zorunlu kılar.

³⁸⁰ Baysal, s. 243.

³⁸¹ Honnold, Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 118.

41. madde, alıcının haklarının üçüncü şahısların hak ve iddialarıyla herhangi bir şekilde ihlal edilmesi durumunda satıcının kapsamlı sorumluluğunu özellikle belirtmektedir. Belirtmek gerekir ki, üçüncü kişiler, mallara el koyan satıcının, nakliyecinin veya devlet kurumlarının alacaklıları olabilir ve satıcı ortaya çıkabilecek tüm iddialardan tamamen sorumludur³⁸² ve bu tür iddialar, 41. madde uyarınca mal üzerinde bir yükümlülük oluşturur.

Bu kuralın istisnası, alıcının hak kapsamındaki malları kabul ettiği durumdur ve bu durumda üçüncü şahıs iddiası ile ilgili satıcı herhangi bir durumdan sorumlu değildir. Üçüncü kişilerin talep hakkına konu olan malı teslim almak için alıcının rızası açık veya zımni olabilir.

Değinilmesi gereken önemli konulardan bir diğeri ise kamu kurumları ile ilgilidir. Böyle ki, kamu hukuku kapsamındaki herhangi bir sorumluluk, mülkiyet hakkının ihlali anlamına gelmez; ancak bu, söz konusu kamu tedbirinin gerekçesine bağlıdır. Tüketicinin korunması, çevre, sağlık ile ilgili kamu hukuku kısıtlamaları mülkiyet haklarında bir kusur olmayıp, bu kusurlar malın kaliteye uygun olmaması olarak kabul edilir ve CISG 35. maddeye tabidir.³⁸³

Bunun yanı sıra, uluslararası satışlarda, ihracat ve ithalat kurallarına uyum sorunları da ortaya çıkar ve bu tür sorunlara tüm taraflarca uyulmalıdır.

Üçüncü bir kişinin hakları nedeniyle mala el konulursa, bu bir mülkiyet kusuru olarak kabul edilebilir.³⁸⁴ Örneğin, satıcının alacaklısı mala el koyarsa bu 41. maddeye aykırılık teşkil eder. Alıcının teslim aldığı mala karşı malik olduğunu iddia eden üçüncü bir kişinin talepte bulunması 41. maddeye aykırılık teşkil eder ve alıcı, ürün mülkiyetinin korunması ile ilgili zararları için tazminat alma hakkına sahip olacaktır.

Üçüncü bir şahsın hak veya talebini doğuran koşullar, yalnızca 41. madde kapsamına giren malların tesliminden önce ortaya çıkan bir taleple ilgili olmalıdır.³⁸⁵

³⁸² Aksakal, E., **Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG) Kapsamında Satıcının Sözleşmeye Uygun Ve Üçüncü Kişilerin Hak veya Taleplerinden Ari Mal Teslim Etme Borcu**, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 88, Sayı 1, 2014, s. 362.

³⁸³ Brunner, C., Gottlieb, B., **Commentary on the UN Sales Law (CISG)**, Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Wolters Kluwer, 2019, s. 71.

³⁸⁴ Brunner, Gottlieb, s. 72.

³⁸⁵ Aksakal, s. 363; Huber, Mulis, s. 206.

Hak veya talep, "aynı" (tüm dünya için geçerli olan) bir hakla veya "in-personam" (kişiyile ilgili bir hak, yani şahsi) bir hakla ilgili olabilir.³⁸⁶

Üçüncü bir şahsın hak veya talebi asılsız ise satıcı alıcıya açıklama yapabilir ve alıcı, bu durumda iddiada bulunan tarafın bu tür bir iddiasıyla ilgili masrafların geri ödenmesine hak kazanacaktır. İddia ciddi bir davayı içeriyorsa, alıcı satıcıdan yasal işlem başlatmasını da isteyebilir.³⁸⁷ Alıcı, iddiayı savunma masraflarını üstlendiyse, 74-77. maddeler (45(1) maddesi) uyarınca bu masrafları satıcıdan tazminat olarak talep etme hakkına sahiptir.

Böylelikle, alıcı malları üçüncü bir kişinin haklarına veya gereksinimlerine uygun olarak teslim almayı kabul etmesi haricinde, satıcı üçüncü kişi talepleri için alıcıya karşı sorumlu olmaya devam eder.³⁸⁸

Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı ise satıcının, alıcının bu haklarla engellenen malları kabul etmeyi kabul ettiği durumlar dışında, malları üçüncü şahısların herhangi bir haklarından muaf olarak alıcıya devretmesini zorunlu kılar. Bu yükümlülüğe uyulmaması, alıcının üçüncü şahısların malları üzerindeki haklarını bildiği veya bilmesi gerektiği kanıtlanmadıkça, alıcıya fiyatta indirim veya sözleşmenin feshi talep etme hakkı verir.³⁸⁹ Görüldüğü üzere CISG ve Azerbaycan mevzuatı arasında bu konuyla ilgili herhangi bir farklılık yoktur.

2.7.2. Sınai veya Fikri Mülkiyete Dayalı Hak veya Talep

Sınai veya fikri mülkiyet haklarının ihlali ile ilgili iddia riski, uluslararası ticaret için bir tehdit oluşturmaktadır. Uluslararası ticarete patentlere, telif haklarına ve ticari markalara dayalı davalar, oldukça karmaşık sorunlara yol açabilir.³⁹⁰ Bu nedenle, uluslararası mal satışını düzenleyen CISG, satıcının, üçüncü şahısların sınai veya fikri mülkiyete dayalı herhangi bir hak veya iddiasından ari malları teslim etmesini gerektirir (madde 42).

CISG, sınai veya fikri mülkiyet tanımlarını içermemektedir. Madde 42, satıcıyı, alıcıya karşı üçüncü şahıs haklarından veya sınai veya fikri mülkiyet

³⁸⁶ Aksakal, s. 362.

³⁸⁷ Honnold, Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 120.

³⁸⁸ Honnold, Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 120.

³⁸⁹ Mammadov, A., s. 174.

³⁹⁰ Honnold, Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 124.

iddialarından bağımsız malları teslim etmekle yükümlü kılar. Belirtmek gerekir ki, 42. Madde aşağıdaki durumlarda uygulama alanı bulmaktadır:

- Üçüncü taraf hakları veya iddiaları, sınai veya fikri mülkiyete dayalı olmalıdır;

- Alıcı, sözleşmenin akdedildiği sırada satıcının üçüncü kişinin hak ve taleplerini bildiğini veya bilmediğini kanıtlamalıdır (Madde 42(1));

- Üçüncü kişilerin hak veya iddiaları, sözleşmenin akdedildiği tarihte tarafların malları yeniden satmayı veya kullanmayı kabul ettikleri veya niyetlendikleri devletin hukukundan kaynaklanmalıdır³⁹¹ (Madde 42(1)(a)); alıcının iş yerinin bulunduğu ülkenin yasalarına göre sözleşmede herhangi bir ülke öngörülmemişse (bölüm 42(1)(b)).

2.7.3. Satıcı Bilgisi

Satıcı, 42. madde uyarınca ancak üçüncü şahısların hak veya iddialarını "bilmesi veya bilmemesinin mümkün olmadığı" durumunda sorumludur; bu, satıcının üçüncü şahısların potansiyel hak veya iddialarını bilmek zorunda olmadığı anlamına gelir.³⁹² Ancak kamuya açıklanmış hak veya iddialardan haberdar olmalıdır.³⁹³ "Bilmemesinin mümkün olmadığı" ifadesi, alıcının veya satıcının üçüncü taraf hak veya taleplerinin belirli göstergelerini göz ardı edemeyeceği anlamına gelir.³⁹⁴ 42. maddede satıcı hakkında daha kesin bilgi anlamına gelen "bilemezdim" ifadesi kullanılmaktadır. Alıcı, satıcının 42/1(a) ve (b) maddesinde belirtilen gerçeklere ilişkin bilgisini tespit etmekten ve satıcı, 42/2(a) ve (b) maddesinde belirtilen gerçekleri kanıtlamaktan sorumludur.

Madde 42/1, satıcının üçüncü kişi haklarının varlığına ilişkin bilgisine atıfta bulunur ve 42/1 (a), sözleşmenin akdedildiği tarihte taraflarca düşünülen bu tür bir hakkın devlette mevcudiyetini ele alır. Madde 42/2(a), alıcının üçüncü kişinin hak veya iddiasını "bildiğini veya habersiz olamayacağını" kanıtlayabilirse, satıcıyı

³⁹¹ Brunner, Gottlieb, s. 75.

³⁹² Atamer, Satıcının Yükümlülükleri, s. 249.

³⁹³ Brunner, Gottlieb, s. 75.

³⁹⁴ Aksakal, s. 364.

sorumluluktan kurtarır. Madde 42 (2) (b)'e göre ise satıcının alıcının talimatlarına uymasından kaynaklanan hak veya iddialardan sorumlu değildir.

Belirmek gerekir ki, yükümlülük, teslimat anında mevcut olmalıdır ve satıcı, sözleşme sırasında yükümlülükten habersiz olmalıdır. Satıcı, yalnızca sözleşmenin akdedildiği sırada "böyle bir hak veya iddiayı biliyorsa veya bilmiyor olamazsa" sorumludur (Madde 42/1).³⁹⁵ Ancak satıcı, sözleşmenin akdinden sonra 42/1 maddesi uyarınca sorumlu olmadığını öğrenirse, alıcıyı bilgilendirmekle yükümlüdür.

Bunların yanı sıra, satıcı, ticari marka veya patentin yaygın olarak bilinmesi veya iyi bilinmesi durumunda bilgi eksikliğini ileri süremez.

Böylelikle, satıcı aşağıdaki durumlarda sorumludur:

- Sözleşmenin kurulduğu sırada, satıcının üçüncü kişilerin hak veya taleplerinin varlığından haberdar olduğu veya habersiz olamayacağı ve alıcının bu hak veya talebi öğrendiği tarihten itibaren makul bir süre içinde satıcıya bildirdiği zaman (madde 43/1);

- Sözleşmenin akdedildiği sırada satıcının bilgisi yoksa veya bilmesi de mümkün değilse alıcı hak veya iddiayı öğrendiğinden sonra makul bir süre içinde satıcıya bildirmemiş olsa bile, satıcı sorumludur (madde 43/2).

Satıcı aşağıdaki durumlarda ise sorumlu değildir:

- Alıcı, sözleşmenin kurulduğu sırada üçüncü kişinin hak veya iddiasını biliyorsa veya bilmiyor olamazsa (Madde 42/2(a));

- Malın alıcı tarafından sağlanan teknik resim, tasarım, formül veya benzeri diğer özelliklere uygun olarak üretilmiş olması nedeniyle üçüncü kişilerin hak veya taleplerde bulunması halinde, satıcı sorumlu tutulamaz (Madde 42/2(b));

- Alıcı, sözleşmenin kurulmasından sonra, satıcının rızası olmaksızın malı yeniden satar veya sözleşmede belirtilenden başka bir durumda kullanırsa (Madde 42/1(a));

- Alıcı, satıcıya, üçüncü şahısların hak veya taleplerini öğrendikten veya bilmesi gereken tarihten sonra makul bir süre içinde bildirmezse (Madde 43(1)).

³⁹⁵ Aksakal, s. 365.

2.7.3.1. Satıcıya Bildirim

Alıcı, üçüncü şahsın hak veya talebini öğrendikten veya bilmesi gerektiği zamandan makul bir süre sonra satıcıya iddiayı detaylandıran bir bildirim göndermelidir, aksi takdirde alıcının 41. veya 42. maddelere güvenmesine izin verilmez (Madde 43/1).³⁹⁶ Makul bir sürenin ne olduğu ise somut olayın özelliklerine göre belirlenecektir.³⁹⁷ Muhtemelen, satıcıya ihbar süresi, alıcının üçüncü şahısların hak veya taleplerini bildiği veya bilmesi gerektiği zaman başlar.

Satıcı ise üçüncü kişinin haklarını veya iddialarını zaten biliyorsa, alıcının bildirimine güvenemez. Bu durumda belirleyici an, alıcının bildirimini satıcı tarafından alınmış olması gerektiği zamandır.³⁹⁸ Alıcı, satıcıyı bilgilendirmediyse, ancak satıcının bilgisi için 43(2) maddesine güveniyorsa, alıcı, satıcının üçüncü şahısların hak veya iddialarını bildiğini veya bilmediğini kanıtlamalıdır.

2.7.4. Alıcının Kullanabileceği Çözümler

Satıcının 41. veya 42. maddeler kapsamındaki yükümlülüklerine aykırı davranması ve alıcının 43. madde gereğince durumu satıcıya bildirmesi halinde, alıcının kanuni yolları 45. madde hükümlerine tabidir.³⁹⁹

Madde, alıcının 46 ila 52. maddelerde tanınan çözümleri kullanma hakkına sahip olduğunu belirtir. Örneğin, ifa hakkı, sözleşmeyi feshetme veya satın alma fiyatını düşürme, 74-77. maddeler uyarınca tazminat talep etme.

Belirtmek gerekir ki, satıcının taklit mal teslim etmesi halinde, alıcı, mülkiyet kusuru nedeniyle değil, ayıplı mal teslimi nedeniyle satıcıya karşı 35. madde uyarınca dava açabilir. Üçüncü kişinin iddiası maddi ise satıcı, alıcının sözleşmeden çekebileceği bağlantılı olarak sözleşmeyi temelden ihlal etmiş olur.

Alıcı, üçüncü bir şahsın hak veya talebini makul bir süre içinde satıcıya bildirmezse, 44. madde alıcının fiyatı düşürmesine veya (kayıp karlar dışında) zararları tazmin etmesine izin verir. Ancak yasal eksikliklerde indirim hakkı yoktur.

³⁹⁶ Aksakal, s. 365.

³⁹⁷ Aksakal, s. 365.

³⁹⁸ Mammadov, A., s. 177.

³⁹⁹ Mammadov, A., s. 189.

41. ve 42. maddelerin ihlal edildiğinin ispat yükü, satıcının tedarik ettiği mallarla ilgili olarak üçüncü kişilerin bir hak veya iddiasının varlığını ispat etmesi gereken alıcıya aittir. Alıcı ayrıca, sözleşmenin kurulması anında satıcıyı bir hak veya alacağın varlığından haberdar olduğunu satıcıya ispatlamakla yükümlüdür. Satıcı, alıcının bilgisine dayanarak sorumluluğunu ortadan kaldırmak için 42/2 maddesini kullanırsa, ispat yükü ona aittir.

2.8. SATICININ YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİNİN HUKUKİ SONUÇLARI

2.8.1. Genel Olarak

Satıcının satım sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerinden herhangi birini yerine getirmemesi durumunda Viyana sözleşmesinin 45. maddesi alıcıya bazı haklar vermektedir: 46 ila 52. maddelerde düzenlenen haklar ve 74 ila 77. maddelerde düzenlenen tazminat hakkı.

Viyana sözleşmesinde satıcının yükümlülüklerinin ihlali düzenlense de, yükümlülüğün hiç ifa edilmemesi veya gereği gibi ifa edilmemesi ya da geç iyi fa edilmesi gibi durumlar düzenlenmemiştir.⁴⁰⁰

Belirtmek gerekir ki, maddenin ikinci fıkrasına göre, alıcının diğer herhangi bir hakkı kullanmasının onun tazminat talep etme hakkından mahrum bırakmamaktadır.⁴⁰¹ Böylelikle, 45. madde hem alıcının çözüm yollarını belirlemektedir hem de alıcının tazminat talep etme hakkının kaynağı olarak bilinmektedir.

Yükümlülüğün ihlal edilmiş sayılması için satıcının sözleşmeye aykırı davranması yeterlidir. Alıcının ikamet teslimat ve onarım talep etme hakkı ve fiyatı düşürme hakkı ise sadece satıcının uygun olmayan malları teslim ettiği durumlarda mümkündür.

Ama belirtmek gerekir ki, sözleşmenin 80. maddesinde belirtilen alıcının fiili veya ihmalinden kaynaklanan ifa kusuru nedeniyle satıcı muaf tutulursa, alıcı tazminat hakkı dahil tüm hukuki yollardan mahrum bırakılır.

⁴⁰⁰ Розенберг, s. 197.

⁴⁰¹ Dayıoğlu, s. 151; Sert, s. 208.

2.8.2. Aynen İfayı Talep Hakkı

Alıcının aynen ifayı talep hakkı CISG m. 46/I'de yer almıştır:

“Alıcı, satıcıdan yükümlülüklerini ifa etmesini talep edebilir, meğer ki bu talebiyle bağdaşmayan bir hukuki imkandan yararlanılmış olsun.”

Belirtmek gerekir ki, bu hakkı kullanabilmek için ihlalin esaslı olması şartı yoktur. Böyle ki, sözleşmede bahsedilen maldan farklı bir malın teslim edilmesi veya satıcının yükümlülüğünü eksik ifası, hiç ifa etmemesi veya gereği gibi ifa etmediği durumlarda (örneğin, sözleşme konusu malın ifa yeri haricinde bir yere teslim edilmesi⁴⁰²) alıcının aynen ifa talep etmesi mümkündür.

Bahsedilmesi gereken önemli konulardan biri de, söz konusu geçen malın bazen eşi bulunmayan veya ferdin belirlenen olmasıdır ki, bu zamanda alıcının aynen ifa talep hakkı mümkün olmayacaktır⁴⁰³. Artık bu durumda ise alıcı semen indirimi veya iadesini talep edebilir, bunun yanı sıra sözleşmeden dönme veya tazminat haklarını da kullanabilir.

Son olarak, malın üzerinde üçüncü kişinin zaptı varsa, peki bu zaman aynen ifa talep etme nasıl olacaktır. Bu gibi durumlarda yine m. 46/I a dayanarak, üçüncü kişinin mal üzerindeki hakkının izale edilmesi talep edilebilir⁴⁰⁴. Böylelikle, bu görüşe göre, satıcı gerek anlaşma yolu ile, gerekse de hukuki yollarla zaptı kaldırıp sözleşmeye aykırılığı giderebilir.⁴⁰⁵

2.8.3. İkame Mal Teslimini Talep Hakkı

Alıcının sözleşmenin esaslı ihlali sırasında sahip olduğu hukuki imkanlardan biri ikame mal teslimidir. Bu hak Viyana Sözleşmesinin 46/II'de maddesinde düzenlenmiştir:

“Mallar sözleşmeye uygun değilse, alıcı ancak bu sözleşmeye uygunsuzluğun sözleşmeye esaslı bir aykırılık oluşturması ve 39.madde uyarınca yapılacak

⁴⁰² Zeytin, s. 204.

⁴⁰³ Gülel, s. 172.

⁴⁰⁴ Zeytin, s. 205.

⁴⁰⁵ Gülel, s. 172.

bildirimle veya bildirimden itibaren makul bir süre içinde talepte bulunması halinde ikame mal teslimini isteyebilir.”

Böyle ki, ikame mal tesliminin aynen ifadan farkı alıcının bu hakkı kullanabilmesi için ihlalin esaslı olması gerektiğidir.⁴⁰⁶ Kısacası ikame mal teslimi alıcının satıcıdan mal satım sözleşmesine uygun olmayan malın yerine, sözleşme şartlarına uygun yeni bir malın teslim edilmesini istemesidir.⁴⁰⁷ Ve böylelikle de, satıcı sözleşmeye uygun olan yeni bir mal teslimi yapmakla yükümlüdür.

Ama belirtilmesi gereken önemli konulardan biri de, ferden belirlenen (örneğin bir sanat eserinin) malın gönderilmemesi veya diğer kusurlu olması halinde ikame teslimat yapılması mümkün olmayacaktır.⁴⁰⁸ Böylelikle, ikame mal teslimi her mal için öne sürülebilmemektedir.

2.8.4. Malın Onarımını Talep Hakkı

Satıcının sözleşmeye aykırı mal teslimi zamanı alıcının sahip olduğu haklardan bir diğeri de onarım isteme hakkıdır. Bu hak 35. maddedeki maddi ayıbı bulunan mallar düşünülerek hazırlanılmış ve Sözleşmenin 46/3`de maddesinde düzenlenmiştir.⁴⁰⁹

“ Mallar sözleşmeye uygun değilse, alıcı, satıcıdan sözleşmeye aykırılığın onarım yoluyla giderilmesini isteyebilir; meğerki tüm koşullar göz önüne alındığında bu, makul olmayan bir talep oluştursun. Onarım talebi 39.madde uyarınca yapılacak bildirimle veya bildirimden itibaren makul bir süre içinde yöneltilmelidir.”

Onarım isteme hakkının diğelerinden esas farkı borcun parça veya cins borcu olmamasıdır. Böyle ki, bunun için önemli olan malda tespit edilen ayıbın onarılabilirlik niteliğinde olmasıdır. Zeytinin de belirttiği gibi, onarılması mümkün olmayan bir ayıp için onarım isteme talebi mümkün olmayacaktır.⁴¹⁰

⁴⁰⁶ Zeytin, s. 167; Sert, s. 178; Ayhan, s. 44.

⁴⁰⁷ Gülel, s. 173.

⁴⁰⁸ Gülel, s. 173.

⁴⁰⁹ Yelkenci, I., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Sözleşmenin Esaslı İhlali**, Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013, s. 1341.

⁴¹⁰ Zeytin, s. 207.

Atıf yapılan 39. maddeye göre ayıplı malla ilgili satıcıya yapılan ihbarla birlikte makul bir süre içerisinde malların onarılması beklenmektedir.⁴¹¹ Bunun yanı sıra, bu imkanın kullanılması için ihlalin esaslı olmasının da gereği yoktur.⁴¹²

Bunun yanı sıra, burada görüyoruz ki, 43. maddeye herhangi bir atıf yapılmamıştır. Bunun sebebi ise malın onarımı yalnız ayıplı mal tesliminde mümkün olup, zapt durumunda ise onarım talebi uygun bulunmamaktadır.⁴¹³

Son olarak belirtmek gerekir ki, taraflar malın onarımının satıcı tarafından yapılmasını veya onarımın alıcı tarafından yapılıp, satıcıdan onarım bedelinin karşılanmasını talep edebilir.⁴¹⁴ Ama bu durum yalnız tarafların mutabakatı ile belirlenmektedir.

2.8.5. Semenden İndirim Hakkı

Satıcının sözleşmeye aykırı mal teslim etmesi halinde alıcıya tanınmış olan imkanlardan bir diğeri de semenden indirim hakkıdır. Bu hak CISG madde 50`de düzenlenmiştir.

“Malların sözleşmeye uygun olmaması durumunda semen ödenmiş olsun veya olmasın alıcı semeni, fiilen teslim edilen malların teslim anındaki değeri ile sözleşmeye uygun malların aynı andaki değeri arasındaki farkla orantılı olarak indirebilir. Ancak satıcı 37. veya 48. maddeler uyarınca yükümlülüklerinin ifasındaki bütün eksiklikleri giderirse veya alıcı, satıcının bu maddelere uygun olarak yaptığı ifayı red ederse, alıcı semeni indiremez.”

Belirtmek gerekir ki, alıcının bu hakkı kullanabilmesi için malın teslim edilmesi ve bunun yanı sıra, teslim edilen malın sözleşmeye aykırı olması gerekmektedir. Örneğin, alıcı ile satıcı paslanmaz çelikten servis seti için anlaşma yapmışlar ve bu anlaşmaya göre satıcı alıcıya 2000 adet servis seti teslim etmelidir. Ama, satıcı %80`i paslanmaz çelikten yapılan servis seti alıcıya teslim ettiğinden alıcı bunları değerinin %30 oranının altında satmak zorunda kalmıştır. Bu durumda alıcı satıcıdan bu miktarın semenden indirilmesini talep edebilir.

⁴¹¹ Ayhan, s. 46; Gülel, s. 173.

⁴¹² Erkan, K., **CISG Gereğince Alıcının Sözleşmeden Dönmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 37; Sert, s. 181.

⁴¹³ Gülel, s. 173.

⁴¹⁴ Aktürk, s. 228.

Semenden indirim miktarının nasıl hesaplanacağı da 50. maddede belirtilmektedir: “...fiilen teslim edilen malların teslim anındaki değeri ile sözleşmeye uygun malların aynı andaki değeri arasındaki farkla orantılı olarak indirilebilir.”

İndirim hakkının talep edilmesi semenin ödenip ödenmemesi ile ilgili olmamakla beraber, her iki durumda da indirim talep etmek hakkı bulunmaktadır.⁴¹⁵ Böylece, satıcıya ödeme yapılmamışsa, semenden bu miktar düşülerek ödeme yapılacak, alıcı ödemeyi yapmışsa, fazla ödenen miktar talep edilecektir.⁴¹⁶

Bunun yanı sıra belirtmek gerekir ki, semenden indirim talep hakkının kullanılması tazminat hakkına engel olmadığı için örneğin, alıcı satıcıya karşı yoksun kaldığı kardan dolayı tazminat davası da açabilmektedir.⁴¹⁷

2.8.6. Sözleşmeden Dönme Hakkı

Sözleşmeden dönme hakkı madde 49`a düzenlenen satıcıya verilen hukuki imkanlardan bir diğeridir. Buna göre,

“ (a) Satıcının sözleşmeden veya bu Antlaşmadan doğan yükümlülüklerinden herhangi birini yerine getirmemesi sözleşmeye esaslı bir aykırılık oluşturuyorsa veya
(b) Teslim etmeme durumunda satıcı, alıcı tarafından 47. maddenin 1. fıkrası uyarınca verilmiş ek süre içinde malları teslim etmez veya verilmiş süre içinde bunları teslim etmeyeceğini açıklarsa.”

Böylelikle, 47. maddede satıcıya verilen süre zarfında sözleşmeye aykırılığın giderilmemesi veya böyle bir süre verilmeden esaslı bir ihlal olduğu durumlarda alıcının sözleşmeden dönme imkanındır.⁴¹⁸ Gördüğümüz üzere, sözleşmeden dönme hakkının kullanılabilmesi için madde 25`te belirlenen ihlalin esaslı olması şartı aranmaktadır.⁴¹⁹

Yukarıda bahsettiğimiz diğer hukuki imkanların içerisinde en önemlisi ve en son başvurulacak olan sözleşmeden dönme hakkıdır diyebiliriz.⁴²⁰ Bunun sebebi ise

⁴¹⁵ Gülel, s. 174.

⁴¹⁶ Gülel, s. 174.

⁴¹⁷ Sert, s. 187.

⁴¹⁸ Ayhan, s. 46-47.

⁴¹⁹ Serozan, s. 210; Yelkenci, I, Uluslararası Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Alıcının Sözleşmeden Dönmesi, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 26.

⁴²⁰ Yelkenci, Esaslı İhlal, s. 21; Zeytin, s. 178.

bu hak taraflar arasındaki sözleşmeden ortaya çıkan ilişkilerinin bitimine sebep olduğu gibi, yenilik doğrucu niteliktedir.⁴²¹

Sözleşmeden dönme açık veya zımni olarak belirtilebilir⁴²² ve bunun yanı sıra tek taraflı irade beyanı ile de sözleşmeden dönme mümkündür. Yani, alıcının sözleşmeden dönmesi ile ilgili bildirim satıcıya ulaştırılması bunun için yeterlidir. Ama belirtmek gerekir ki, satıcıya sözleşmeden dönme ile ilgili bildirim ulaştırılmaması durumunda da sözleşme sona ermiştir sayılabilir. Buradan da anlaşıldığı üzere, alıcının beyanda bulunduğu an sözleşmenin sona erme anıdır, beyanın satıcıya ulaştığı an değil. Değinmek gerekir ki, sözleşmeden dönme ile ilgili irade beyanının belirli bir şekli yoktur, yani, yazılı veya sözlü olarak yapılabilmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, sözleşmeden dönme zımni olarak da mümkündür, ama bunun için her zaman irade beyanı anlaşılır bir şekilde ortaya konulmalıdır. Örneğin, hiçbir açıklama yapmadan alıcı malı satıcıya geri göndermiştir. Bu durumda biz sözleşmeden dönme hakkı kullanılmıştır diyemeyiz, çünkü, mallar onarım veya yenisi ile değiştirmek için de satıcıya gönderilebilir.

Sözleşmeden dönme hakkı ile ilgili 49. madde makul süre sınırlandırması getirmiştir.⁴²³ Yani, alıcı sözleşmeden dönmesi ile ilgili makul bir süre içerisinde alıcıya bildirimde bulunmalıdır. Makul sürenin ne kadar olduğu sözleşmede belirlenmemiş, taraflarca kararlaştırılması uygun görülmüştür.⁴²⁴ Eğer taraflar arasında bununla ilgili bir mutabakat yoksa, somut olayın özelliklerine göre makul süre belirlenmektedir. Sözleşmeden dönme ile ilgili makul sürenin hak düşürücü niteliğinde olması sebebiyle bu sürenin geçmesinden sonra sözleşmeden dönme imkanından yararlanmak mümkün olmayacaktır. Gülel ise belirtiyor ki, makul süre alacağı yeteri kadar düşünme süresi verecek kadar uzun, taraflara verilen haklardan suistimale yol verilmeyecek kadar kısa olmalıdır.⁴²⁵

⁴²¹ Gülel, s. 177.

⁴²² Gülel, s. 177.

⁴²³ Ayhan, s. 49.

⁴²⁴ Gülel, s. 179.

⁴²⁵ Gülel, s. 179.

2.8.7. Tazminat Hakkı

Madde 45`te alıcıya tanınan hukuki imkanlardan biri de satıcının sözleşmeye aykırı davranması zamanı alıcının uğradığı zararların tazmin etmekle ilgili olan tazminat hakkıdır. Viyana sözleşmesinde tazminatla ilgili hükümler 74 ila 77. maddelerde düzenlenmektedir.

Tazminatın maksadı satıcının yükümlülüğünü gereği gibi ifa etmiş olsaydı, alıcının içinde bulunacağı durumu veya elde edeceği geliri tazmin etmeye yönelmiştir.

Belirtmek gerekir ki, bu hakkın kullanılması için aykırılığın sebebinin, türünün ve bunun gibi diğer durumlarının hiçbir önemi yoktur.⁴²⁶ Böyle ki, 45. maddenin ikinci fıkrasında tazminat hakkı ayrı olarak düzenlenmiş ve belirtilmiştir ki, diğer hakların herhangi birinin kullanılmış olması tazminat talep etme hakkını etkilemeyecektir. Bunun yanı sıra, diğer haklardan hiçbirinin kullanılmaması da, tazminat talep etme hakkını etkilemeyecektir. Yani, alıcı ister diğer haklarını kullansın, isterse de kullanmasın yine de tazminat hakkı saklı kalacaktır.⁴²⁷

Tazminat satıcının sözleşmeye aykırı davranışlarından kaynaklanan her türlü zararların yanı sıra alıcının yoksun kaldığı karları da kapsamaktadır.⁴²⁸ CISG madde 74`te belirlenen tazminat belirlenmesi fiili zarar ile mahrum kalınan karın toplanması yoluyla tespit edilmektedir. Böyle ki, Viyana sözleşmesine göre tazminat her zaman parayla yapılmaktadır, diğer tazmin şekilleri öngörülmemiştir.

Böylelikle, tazminat imkanından yararlanabilmek için bazı şartların gerçekleşmiş olması gerekmektedir:

✧ İlk olarak, taraflardan birinin sözleşmeye aykırı hareket etmiş olması durumu aranmaktadır. Belirtmek gerekir ki, tazminat imkanından yararlanmak için akde aykırılığın esaslı veya esas olması talebi aramamaktadır.

✧ İkinci şart ise taraflardan birinin akde aykırı hareketi sonucunda maddi zararın ortaya çıkması gerektiğidir. Yani, buradan da anlaşıldığı üzere Viyana sözleşmesi yalnız maddi zararların tazminini düzenleyip, manevi zararlar için hiçbir düzenleme yapmamıştır.

⁴²⁶ Gülel, s. 180.

⁴²⁷ Dayıoğlu, s. 151; Sert, s. 208;

⁴²⁸ Sert, s. 209; Atamer, Milletlerarası Satım Hukuku, s. 294; Dayıoğlu, s. 71.

✧ Diğer bir şart ise tazminatın talep edilebilmesi için 79 ve 80. maddelerde belirtilen tazminattan kurtulma sebeplerinin de ileri sürülmemesi gerekmektedir.

Belirtmek gerekir ki, CISG yalnız tarafların tazminat hakkını kapsamaktadır. Yani üçüncü kişilerin tazminat talepleri CISG'e göre belirlenmemektedir. Üçüncü kişilerin tazminat hakları ise Milletlerarası Özel hukuk kurallarında belirlenen milli hukuka göre düzenlenmektedir.

2.8.8. Azerbaycan Cumhuriyeti Mevzuatında Yetersiz Kalitede Malların Verilmesinde Alıcının Sahip Olduğu Haklar

Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununda yer alan, satıcının yetersiz kaliteli malları devrettiğinde alıcının haklarına ilişkin düzenlemeler, prensip olarak, alıcının malların sözleşmenin gerekliliklerine uymamasını tesis etmesinin sonuçlarına ilişkin Viyana Sözleşmesi normlarına benzerdir. Genel bir kural olarak, alıcı, kendi seçimine bağlı olarak, malların fiyat düşürülmesini (satın alma fiyatında orantılı bir indirim), mallardaki kusurların makul bir süre içinde karşılıksız olarak ortadan kaldırılmasını veya kusurların giderilmesi için masraflarının geri ödenmesini talep edebilir.⁴²⁹

Viyana Sözleşmesinde olduğu gibi, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu, yetersiz kalitede malların devredilmesi durumunda sözleşmenin maddi ihlalinin sonuçlarına ilişkin özel kurallar öngörmektedir (Madde 587)⁴³⁰. Alıcıya alternatif bir hak verilir.⁴³¹

1. sözleşmeyi yerine getirmeyi reddetmek ve mallar için ödenen para miktarının iadesini talep etmek;
2. malların değiştirilmesini talep etmek.

Ancak bu tür sonuçların uygulanması için temel teşkil eden şeylerde farklılıklar vardır. Viyana Sözleşmesi, bunların oluşumunu, yeterince geniş bir şekilde tanımlanmış olan anlaşmanın (Madde 25) esaslı ihlaline bağlar. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu, bu anlayışı yalnızca malların kalitesine ilişkin ihlallerle sınırlar ve aynı zamanda belirtir, “giderilemeyen kusurlar, orantısız maliyet

⁴²⁹ Розенберг, s. 203.

⁴³⁰ <https://www.e-qanun.az/>

⁴³¹ Əsgərov, s. 43.

veya zaman olmaksızın giderilemeyen kusurlar veya tekrar tekrar keşfedilen veya giderildikten sonra tekrar ortaya çıkan kusurlar ve bu tür diğer kusurlar” olduğu zaman alıcı bu haklara sahip olur.⁴³² Bu bağlamda, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununda, sözleşmenin değiştirilmesine veya feshedilmesine temel teşkil eden esaslı ihlal kavramının Viyana Sözleşmesinin gereklilikleriyle örtüştüğünü belirtmek gerekir.

Böylelikle, genel olarak, kalite taleplerine ilişkin normlara uygun olarak, alıcı satıcıya iki gereklilikten birini sunma hakkına sahiptir: ya kusurları ortadan kaldırmak ya da para iadesi istemek. Aynı zamanda bir kusurun ortadan kaldırılması, kusurlu malların veya malların kusurlu kısmının düzeltilmesi veya değiştirilmesi anlamına gelir.⁴³³ Alıcı kusurların giderilmesini gerektiriyorsa, satıcı bunları ücretsiz ve gecikmeden onarmalı veya kusurlu malları (malların parçaları) sözleşmenin gerekliliklerine uygun yenisi ile değiştirmelidir.⁴³⁴ Malların kusur ortadan kalkmadan önce amaçlanan amaç için kullanılmadığı durumlarda alıcı, taleplerin uygulanma tarihinden kusurun ortadan kaldırıldığı güne kadar veya reddedilenler karşılığında malların teslim tarihine kadar olan süre boyunca malların teslimatında gecikme nedeniyle satıcıdan para cezası talep etme hakkına sahiptir. Bu yaptırım, satıcıyı alıcıya malları amaçlanan amaç için mümkün olan en kısa sürede kullanmaya başlama fırsatı vermeye teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca fesih şartları yoksa alıcının talebi üzerine sözleşmenin feshi konusuna tahkim yoluyla karar verilir. Tahkim, satıcının ayıbı tamir veya değiştirme ile gideremeyeceğini ve alıcının satıcının sunduğu indirimle malı amacına uygun kullanamayacağını tespit ederse, alıcı sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptir. Bunun yanı sıra, kusurlu sevkiyatların tekrarlanan teslimatlarında, kusurlar giderilene kadar başka sevkiyatların askıya alınması gerekebilir.⁴³⁵

Yukarıda belirtildiği gibi, Viyana Sözleşmesi (Madde 39) ve Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (Madde 587),⁴³⁶ alıcının satıcıya malların uygunsuzluğuna dair bir bildirim gönderme yükümlülüğünü öngören, kalite iddialarında bulunmak için kesin tarihler belirlememiştir. Bu tür bildirimler,

⁴³² Розенберг, s. 204.

⁴³³ Розенберг, s. 204.

⁴³⁴ Əsgərov, s. 44.

⁴³⁵ Розенберг, s. 205.

⁴³⁶ <https://www.e-qanun.az/>

uygunsuzluğun alıcı tarafından tespit edildikten sonra makul bir süre içinde gönderilmelidir.⁴³⁷ Ayrıca, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu, bu kuralın kanunla, diğer yasal düzenlemelerle veya bir anlaşmayla belirli bir süre belirlenmediği takdirde geçerli olduğunu belirtmektedir.

Aynı zamanda, Sözleşme (m. 39) ve Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu (587)⁴³⁸ genel bir son tarih (malların devrinden itibaren iki yıl) belirler. Viyana Sözleşmesi ve Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu, sözleşmedeki bu süreyi değiştirme olasılığından hareket etmektedir. Ancak Viyana Sözleşmesi, sözleşmeye bağlı bir garanti süresi belirleyerek hem sürenin uzatılması hem de azaltılmasına izin vermektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu ise tek bir seçenek sunmaktadır: kanunla veya daha uzun bir sürenin anlaşmasıyla sözleşmenin kurulması.⁴³⁹

Alıcının bu gibi haklarıyla birlikte tazminat talep etme hakkını açıkça öngören Viyana Sözleşmesi'nin (45. Maddenin 2. paragrafi) aksine, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 587.⁴⁴⁰ maddesi bu tür talimatları içermez. Ancak, Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 443.⁴⁴¹ maddesi gereğince alıcının böyle bir hakka sahip olduğu sonucuna varılmalıdır.

⁴³⁷ Розенберг, s. 206.

⁴³⁸ <https://www.e-qanun.az/>

⁴³⁹ Əsgərov, s. 43.

⁴⁴⁰ <https://www.e-qanun.az/>

⁴⁴¹ <https://www.e-qanun.az/>

SONUÇ

Uluslararası satım hukuku ile ilgili yeknesak maddi kuralları düzenleyen Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi 11 Nisan 1980 tarihinde kabul edilmiş, 1 Ocak 1988 senesinde ise yürürlüğe girmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ise 1 Şubat 2016'da kabul edilmiş, 1 Haziran 2017 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir ve bu tarihten itibaren Azerbaycan'da uygulanmaya başlamıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde incelenen Viyana Sözleşmesinin yer, konu ve zaman bakımından uygulama alanı CISG'in birinci ve dördüncü kısımlarında düzenlenmektedir. İlk olarak, CISG'in yer bakımından uygulanabilmesi için mal satım sözleşmesinin uluslararası niteliğe sahip olması ve tarafların işyerlerinin farklı devletler de bulunması gerekmektedir. Ama, tarafların iş yerlerinin farklı devletlerde bulunmasının yanı sıra, bu devletlerin Sözleşmenin tarafı olması veya davaya bakan ülkenin kanunlar ihtilafı kurallarının Sözleşmeye taraf bir ülkenin hukukuna atıfta bulunması gerekmektedir.

Belirtmek gerekir ki, sözleşmenin uygulama alanı bulması için tarafların tacir olup olmadıklarının, vatandaşlıklarının veya sözleşmenin ticari nitelikte olup olmamasının bir farkı yoktur.

CISG'in konusunu ise maddi taşınır mal satımı sözleşmeleri oluşturmaktadır, ama tüketici satımları, açık artırma yoluyla yapılan satımlar, cebri icra veya adli makamların diğer herhangi bir kararına dayanarak yapılan satımlar, ayrıca, menkul kıymet, kambiyo senedi ve para satımı, gemi, tekne, hava yastıklı taşıt veya hava taşıtı satımı, elektrik satımı da uygulama alanının dışında bırakılmıştır.

Onu da belirtmek gerekir ki, satım sözleşmesi taraflarının zımni veya açık irade beyanıyla Viyana Sözleşmesinin uygulanmasını belirleyebildikleri gibi, bu Sözleşmenin uygulanmamasını da kararlaştırabilirler.

Çalışmamızın ana konusu olan satıcının yükümlülükleri ise Sözleşmenin 30. maddesinde sıralanmıştır. Bu maddeye göre, satıcının esas yükümlülükleri bunlardır: malı teslim etmek, malla ilgili belgeleri vermek, malın üzerindeki mülkiyeti alıcıya devretmek.

Anlaşıldığı üzere, satıcının ilk esas yükümlülüğü malların teslim edilmesidir. Satıcının malları teslim yükümlülüğü Sözleşmede en detaylı anlatılan yükümlülüktür

de diyebiliriz. Satıcının teslim borcunu yerine getirilmiş sayılması için, malları doğru yer ve zamanda doğru kişiye teslim etmesi gerekmektedir. Satıcı, teslim edeceği malları sözleşmeye uygun olarak teslim etmesi gerektiği ise yine onun esas yükümlülüğüdür.

Böylece, teslim borcunu nerede, ne zaman ve nasıl yerine getirilmesi ile ilgili şartlar genel olarak satım sözleşmesinde belirlenir. Ama, sözleşmede bununla ilgili bir hüküm yoksa, tarafların iradelerine, onların arasındaki ticari teamüllere veya alışkanlıklara bakılarak da belirlenebilir. Eğer, bunlarla da belirlemek mümkün değil ise CISG`in yedek hukuk kuralları uygulama alanı bulacak ve teslim ilgili durumlar düzenlenecektir.

Böylelikle, 31. maddeye göre, sözleşme mallarının taşınmasını gerektiğini belirtiyorsa, teslim yeri malların ilk bağımsız taşıyıcıya verildiği yer olacaktır. İkinci durum ise mal eğer ferden belirlenen malsa, malın bulunduğu yer, belirli bir stoktan karşılanacaksa, malın son bulunduğu yer, imal edilecek veya üretilecek mal ise imalathane veya üretildiği yer teslim yeri olarak belirlenecektir. Son olarak ise teslim yeri satıcının iş yerinin bulunduğu yer de olabilir, ama belirtmek gerekir ki, sözleşmenin kurulduğu anda taraflara belli olan iş yeri esas alınacaktır.

Görüldüğü üzere, 31. maddede düzenlenen teslim yeri aranılacak ve gönderilecek borçlarla ilgili olup götürülecek borçlarla ilgili herhangi bir düzenleme yapmamıştır. Gönderme borcuyla ilgili hükümler ise madde 32`de, teslimin tamamlanma anı ise madde 33`de düzenlenmiştir.

Teslim zamanından kısaca bahsetmek gerekirse, taraflar kesin bir tarih kararlaştırabilir veya herhangi bir süre de öngörebilirler ki, bu süre zarfında mallar alıcıya teslim edilmelidir. Eğer, tarafların böyle bir kararı yoksa, sözleşmenin kurulmasından makul bir süre içerisinde mallar alıcıya teslim edilmelidir.

Satıcının diğer bir esas yükümlülüğü olan mala ilişkin belgelerin devredilmesidir ki, hangi belgelerin teslim edilmesi gerektiği ise belirtilmemiştir. Öyle ki, bu belgeler ilk olarak mal satımı sözleşmesinde belirlenen tarafların mutabakatına, daha sonra madde 9`da belirlenen teamüllere, bunların yokluğunda ise madde 7`de düzenlenen dürüstlük kuralına göre belirlenmektedir.

Madde 30`da belirtilen esas hükümlerden bir diğeri ise malın mülkiyetinin alıcıya devredilmesidir. Ama belirtmek gerekir ki, bu yükümlülük Sözleşmede

ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Böylelikle, bu konu atıf yapılan ülke hukuku ile düzenlenmektedir.

Son olarak da, bu bölümde satıcının yükümlülüklerini yerine getirmemesi ve sözleşmeye aykırı davranması durumunda alıcının sahip olduğu hukuki imkanlardan bahsedilmektedir. Satıcının teslim borcunu yerine getirmemesi veya sözleşmeye uygun olmayan malların teslim edilmesi halinde alıcının sahip olduğu imkanlar bunlardır: aynen ifa, onarım veya ikame mal teslimi, semenin indirilmesi ve son çare olaraksa, sözleşmeden dönme hakkı. Belirtmek gerekir ki, bunlardan sözleşmeden dönme ve ikame mal teslimi gibi satıcı için ağır sonuçlara sebep olabilecek durumlar olduğu için bunlar, yalnız esaslı ihlal durumunda kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Aksakal, E., **Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG) Kapsamında Satıcının Sözleşmeye Uygun Ve Üçüncü Kişilerin Hak Veya Taleplerinden Ari Mal Teslim Etme Borcu**, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 88, Sayı 1, 2014, 340-368.

Aktürk Yücer, İ.Z., **Satım ve Eser Sözleşmelerinde Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.

Allahverdiyev, S.S., **Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq Xüsusi (Mülki) Hüquq Kursu**, Dərslik, Bakı, Digesta, 2007.

Allahverdiyev, S.S., **Azərbaycan Respublikasının Mülki Hüquq Kursu**, Dərslik. Cilt 3, Bakı, Digesta, 2009.

Ануфриева, Л.Н., Бекашев, К.А., Дмитриева, Г.К., **Международное частное право**, Учебник/отв. ред. Г.К.Дмитриева изд., перераб и доп. М., ТК Велби, изд-во Проспект, 2003. (Anufriyeva, L.N., Bekyaşev, K.A., Dmitrieva, Q.K., Mejduradnoe çastnoe pravo, Uçebnik/otv. red. Q.K. Dmitrieva, izd., pererab i dop. M., Velbi, izd-vo Prospekt, 2003.)

Ануфриевой, Л.Н., **Комментарий к Гражданскому кодексу РФ. Частиг Третье / Pod. Красный**, 2004. (Anufrievoy. L.N., Kommentariiy k Qrajdanskomu kodeksu RF. Çastiğ tretğe, Pod. red., 2004.)

Apaydın, E., **Satım Hukuku Özelinde Uluslararası Sözleşme Hukukunun Birleştirilmesi Çalışmalarının Kronolojisi (The Chronicles of Unifaction of International Contract Law, Particularly Sales Law)**, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8(özel sayı), 2013, s. 201-274.

Atamer, M.Y., **Birleşmiş Milletler Satım Hukukunun Uluslararası Uygulama Alanı**, İBD, Sayı 69, 1995.

Atamer, M.Y., **Uluslararası Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Satıcının Yükümlülükleri ve Sözleşmeye Aykırılığın Sonuçları**, Beta Yayın Evi, İstanbul, 2005. (Satıcının Yükümlülükleri)

Ayhan, H.L., **Birleşmiş Milletler Viyana Satım Sözleşmesi'ne Göre Uluslararası Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(2), 2011.

Babayev, O.T., **Scope Of Application Of Convention On Contracts For The International Sale Of Goods**, Юридические Науки, Bakü, 2017, s. 72-74.

Банковский, А.Б., **Об автономии воли сторон при выборе статута деликтно-Го обязательства**, Государство и право, 2002. (Bankovskiy, A.B., Ob avtonomii voli storon pri vibore statuka deliktno-Qo obyazatelstva, Qosudarstvo i pravo, 2002.)

Baysal, P., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Çerçevesinde Satıcının Ayıptan Sorumluluğu**, Ş. Şıpka, A.C. Yıldırım (Ed.), Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG'e Göre Satış Sözleşmeleri (Sales Contracts Under the New Turkish of Obligations and CISG), İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 221-269.

Базедов, Ю., **Возрождение процесса унификации права; Европейское договорное права и его элементы (перевод с англий. док юр. Наук Ю.М.Юмашева)**, Государство и право, 2000. (Bazedov, Yu., Vozrojdenie proçessa unifakaçii prava; Evropeyskoe doqovorinoe prava u yevo elementı (perevod c anqliy. dok yur. Nauk Yu.M.Yumaşeva), Qosudarstvo i pravo, 2000.)

Белов, А.П., **Публичный порядок: законодательство, доктрина, судебная практика**, Право и экономика. 1996, № 19-20. (Belov, A.P., Publiçny poredok: zakonodatelğstvo, doktrina, sudebnae praktika, Pravo i ekonomika, 1996, № 19-20)

Бокуславский, М.М., **Международное частное право**, Учебник. М., 2002. (Boquslavskiy, M.M., Mejdunarodnoe çastnoe pravo, Uçebnik, M., 2002.)

Borisova, B., **Geographic sphere of application of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods**, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2003.

Brunner, C., Gottlieb, B., **Commentary on the UN Sales Law (CISG)**, Alphen aan den Rijn, The Netherlands, Wolters Kluwer, 2019.

Брун, М.И., **Публичный порядок в международном частном праве**, 1916. (Brun M.İ., Publiçny poredok v mejdunarodnom çastnom prave, 1916.)

Сергеева, А.П., Топстого, Ю.К., **Гражданское право**, Учебник, Часть 2 / Под ред, 1997. (Serqeyeva, A.P., Topστοqo, Yu.K., Qrajdanskoe pravo, Uçebnik, Çast 2/Pod red, 1997.)

Cevdet, Y., **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Claire, M.G., **CISG Translation Issues: Reducing Legal Babelism**, SSRN Electronic Journal, 2011 (2012), s. 11–20.

Çalışkan, Y., **Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, Beta, 2014.

Çancı, M., Erdal, M., **Lojistik Yönetimi**, İstanbul, Mataş Matbaacılık, 2003.

Çelikel, A., **Milletlerarası Özel Hukuk**, 12. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2012.

Черниченко, С.В., **Теория международного права**, В 2-х томах, Том: Современные теоретические проблемы, М., Изд-во НИМП, 1999, Том. 2: Старые и новое теоретические проблемы. М., изд-во НИМП, 1999. (Çerniçenko, S.V., Teoriya mejdunarodnoço prava, Cilt 2, Tom: Sovremennie teoretiçeskie problemı, M., İzd-vo NİMP, 1999, Tom. 2: Starie i novoe teoretiçeskie problemi, M., izd-vo NİMP, 1999.)

Чешир, Д., Норт, П., **Международное частное право**, Перевод с англ. М., 1982. (Çeşir, D., Nort, P., Mejdunarodnoe çastnoe prava, Perevod s anç, M., 1982)

Dayıoğlu, Y., **CISG Uygulamasında Sözleşmenin İhlali Halinde Alıcının Hakları ve Özellikle Alıcının Tazminat Talep Etme Hakkı**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.

Develioğlu, H.M., **CISG`in Sözleşmelerin Konusu ve Niteliği Bakımından Uygulama Alanı**, GUHFD, 2013/1, s. 53-72.

Dimatteo, L., Dhooge, L., Greene, S., Maurer, V., Pagnattaro, M., **International Sales Law: A Critical Analysis of CISG Jurisprudence**, New York, Cambridge University Press, 2005.

Dimatteo, L.A., **International Sales Law A Global Changes**, 2014.

Дмитриевой, К.К., **Международное частное право**, Учебник, Под ред. 2004. (Dmitrievoy. K.K., Mejdunarodnoe çastnoe prava, Uçebnik, Pod red. 2004.)

Doğan, F., **Incoterms 2000: Tarihi gelişimi-Geçerlilik kaynağı münferit klozlar-Son değişiklikle**, Prof. Dr. Ömer TEOMAN`a 55.Yaş Günü Armağanı, Cilt 1, İstanbul, Beta Basım A.Ş, 2002.

Ekşi, N., **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, İstanbul, Beta Basım A.Ş, 2015.

Erdem, H.E., **ICC Tahkiminde Milletlerarası Mal Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Anlaşmasının Önemi**, Milletlerarası Ticaret Hukuku ile İlgili Makaleler, 421-451, İstanbul, Beta Yayınevi, 2008.

Erdem, H.E., **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Erdem, H.E., **Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Vienna Satım Sözleşmesi)**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1992, C. XVI, S. 3, s. 35-105.

Erdem, H.E., **Satıcının Malları ve Belgeleri Teslim Borcu, Milletlerarası Satım Hukuku** (Ed: Yeşim M. Atamer), İstanbul, 2008.

Erdem, H.E., **Vienna Satım Antlaşması'na Genel Bakış ve Maddi Uygulama Alanı**, Ş. Şipka, A.C. Yıldırım (Ed.). Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG'e Göre Satış Sözleşmeleri (Sales Contracts Under the New Turkish of Obligations and CISG). (117-156). İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Eren, F., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Erkan, K., **CISG Gereğince Alıcının Sözleşmeden Dönmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Fawcett, J., Harris, J., Bridge, M., **International Sale of Goods in the Conflict of Laws**, Oxford, Oxford University Press, 2005.

Федосеева, Г.Ю., **Международное частное право**, Учебник, М., Остожье, 1999. (Fedocceeva, Q.Yu., *Международное частное право*, Учебник, М., Ostoje, 1999.)

Felemegas, J., **An International Approach to the Interpretation of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) as Uniform Sales Law**, Cambridge, Cambridge University Press, 2007.

Ferrari, F., **The CISG and its impact on national legal systems**, Walter de Gruyter, 2008.

Фомичев, В.И., **Международные торги**, Учебник, М., 2001. (Fomiçev, V.İ., *Mejdunarodnae torqi*, Uçebnik, M., 2001.)

Функ, Я.И., **Право международной торговли: договоры международной купли-продажи товаров и международного торгового посредничества**, В 3, 1. Универсальная международно-правовая унификация купли-продажи товаров, Мн. Дикта, 2005. (Funk, Ya.İ., *Pravo mejdunarodnoy toqovori mejdurodnoy tovarov i mejdunarodnoy torqovli: doqovori mejdunarodnoy kupli-prodaji tovarov i mejdunarodnoqo posredniçestva*, V 3, *Universalnaya mejdunarodno-praovaya unifikaçiya kupli-prodaji tobarov*, Mn, Dikta, 2005.)

Gümüş, M.A., **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 3. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.

Henry Gabriel, H., **General provisions, obligations of the seller, and remedies for breach of contract by the seller**, in F. Ferrari, H. Flechtner, R. A. Brand (Eds.). *The Draft UNCITRAL Digest and Beyond: Cases, Analysis and Unresolved Issues in the U.N. Sales Convention (336-362)*, London, European Law Publishers, 2003.

Honnold, J.O., **Uniform Law For International Sales Under The 1980 United Nations Convention**, 1987.

Honnold, J.O., **Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention**, (4th edition), 2009.

Huber, P., Mullis, A., **The CISG: A New Textbook for Students and Practitioners**, München, European Law Publishers, 2007.

Kanışlı, E., **CISG uyarınca alıcının yükümlülükleri ve sözleşmeye aykırılık halinde satıcının hakları**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Karaca, H. A., **CISG`in Milletlerarası Uygulama Alanı, İrade Serbestisi ve Bazı Yorum Meseleleri**, Araştırma Makalesi, Public and Private International Law Bulletin, 39(1), İstanbul Üniversitesi Yayın Evi, 2019, s.189-215.

Kaya, C., **CISG (Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması) Gereğince Alıcının Satım Bedelini Ödeme Borcu**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Kayıhan, Ş., Eski, M., **Yabancı Mahkeme Kararları Işığında CISG`de Satıcının Maldaki Ayıplardan Sorumluluğunun Şartları**, HKÜHFD 6(12), 2016, s. 71-107.

Kocasakal Özdemir, H., **Viyana Konvansiyonu`nun Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Uygulama Alanı**, (2013) 2013/1 GÜHFD Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Antlaşması`nın Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi Sempozyumu Özel Sayısı 19.

Комаров, А.С., **Принципы международных коммерческих договоров / Пер. с англ. КАК**, 1996. (Komarov, A.S., *Prinçipi mejdunarodnix kommerçeskix doqovorov*, Per. s anq. M., 1996.)

Комаров, А.С., **Венская конвенция о договорах международной купли-продажи товаров**, 1994. (Komarov, A.S., *Venskaya konvençiya o doqoborax mejdunarodnoy kupli-prodaji tovarov*, 1994.)

Корейкий, В.М., **Оговорка о публичном порядке в англо-американском праве по делам, занимающимся интересами Советского Союза**, Ученые

записки Харковского государственного института, 1939. (Koreykiy V.M., Oqovorka o publicnom poredke v anqlo-amerikanskom prave po delam, zanimayuşımsya interesami Sovetskoqo Soöza, Uçenie zapiski Xarkovskoqo gosudarstbennovo instituta, 1939.)

Köksal, T., **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 1. Bası, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.

Кудрявцева, В.Н., **Международное уголовное право**, Учебное пособие, Под. об. ред. М., Наука, 1999. (Kudryavçeva, V.N, Mejdunarodnoe uqolovnoe pravo, Uçebnoe pocobie, Pod. Ob. Red. M., Nauka, 1999.)

Kröll, S., Mistelis, L., Perales Viscallias, P., **UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) Commentary**, Oxford, Hart Publishing, 2011.

Левитин, А.Б., **Вопросы публичного порядка в международном частном праве, Проблемы международного частного права**, 1960. (Levitin, A.B., Voprosı publicnoqo poryadke v mejdunarodnom çastnom prave, Problemi mejdunarodnoqo çastnoqo prava, 1960)

Луну, Л.А., **Курс международного частного права**, М., 2002, Международное частное право, Учебник, Отв. изд. Г.К. Матвеев, Киев, 1983. (Lunu, L.A., Kurs mejdunarodnoqo çastnoqo prava. M., 2002, Mejdunarodnoe çastnoe pravo, Uçebnik, Отв. red. Q.K. Matveev, Kiev, 1983.)

Маковскоко, А.А., Суксанова, Э.А., **Комментарий к части третьего Городского Кодекса Российской Федерации/ Под ред.** (Kommentariy k çasti tretğey Qrajdanskoqo Kodeksa Rossiyskoy Federaüii, Pod red. A.A. Makovskoqo, E.A. Suxanova.)

Mammadov, A., **Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq Xüsusi Hüquq Qanunvericiliyi ve Beynəlxalq Hüquq**, Bakı, 2013.

Mammadov, R.F., **Beynəlxalq hüquq**, Azərbaycan dilinə çeviri, Dərslik, Qanun nasriyyatı, Bakı, 2002.

Маришева, Н.И., **Международное частное право**, Учебник, Краткий курс, Отв. красный. М., 2003. (Marişeva. N.İ., Mejdunarodnoe çastnoe pravo. Uçebnik. Kratkij kurs, Otv. red. M., 2003.)

Международные акты о правах человека. Сборник документов. Изд-во Норма (Изд-ская группа Норма-Инфра-М.), 2000. (Mejdunarodnie akti o pravax çeloveka. Sbornik dokumentov. İzd-vo Norma (İzd-skaya qruppa Norma-İnfra-M.), 2000.

Международное частное право, Учебное пособие для студентов юрид, спец. вузов. Киев, Вища школа, 1985. (Mejdunarodnoe çastnoe pravo, Uçebnoe posobie dlya studentov yurid, спец vuzov. Kiev, Vişa şkola, 1985.)

Moccia, C., **The United Nations Convention On Contracts For The International Sale Of Goods And The "Battle Of The Forms**, Fordham International Law Journal, Volume 13, Issue 4, 1989.

Монастырский, О.Г., **Понятие «Общественный порядок» в международном частном праве**, Российский государственный кодекс международного права, 1996-1997 гг. СПб. 1998. (Monastırskiy, O.G., Ponyatie «Ordre public» v mejdunarodnom çastnom prave, Rossiyskiy ejeqodnik mejdunarodnoqo prava, 1996-1997.)

Mulaj, F., **Viyana Satım Sözleşmesi, Arnavutluk Cumhuriyet Medeni Kanunu Ve Kosova Cumhuriyeti Borçlar Kanunu`na Göre Malın Teslim Yerinin Belirlenmesi**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXVI, Sayı 2, Yıl 2022.

Nomer, E., **Devletler Hususi Hukuku**, 20. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2013.

Oğuz, A., **Hukuk Tarihi ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Uluslararası Ticaret Hukuku, (Lex Mercatoria)–Unidroit İlkeleri`nin Lex Mercatoria Niteliği**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 50(3), 2001, s. 11-53.

Oğuzman, K., Öz, T., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 1, Gözden Geçirilmiş 11. Bası, Vedat, İstanbul, 2013.

Öner, Ö., **Viyana Satım Sözleşmesi`nin Uygulanma Alanı, Yorumlanması Ve Bağlayıcılığı**, TAAD, Sayı 31, Temmuz 2017

Öztürk, E., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşmasına (CISG) göre Satıcının Malları ve Belgeleri Teslim Yükümlülüğü (Seller`s Liability for Delivery of Goods and Documents According to United Nations Convention on Contracts for the international Sale of Goods)**, Araştırma Makalesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 6, Sayı 21, Nisan 2015.

Рааре, Л., **Международное частное право**, Перевод с нем. М., 1960. (Raape L. Mejdunarodnoe çastnoe pravo, Pervod s nem. M., 1960.)

Reisoğlu, S., **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2012.

Розенберг, М.Г., **Международная купля-продажа товаров (Комментарий к правовому регулированию и практике разрешения споров)**, 2-е изд., перераб и доп, М.: Статут, 2003. (Rozenberg, M.Q., Mejdunarodnaya kuplya-prodaja tovarov (Kommentariy k pravovomu regulirovaniyu i praktike razreşeniya sporov), 2 izd., pererab i dop, M.: Statut, 2003.)

Schlechtriem, P., **Uniform Sales Law - The UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods**, Vienna, Manz, 1986.

Schwenzer, I., Aksoy Çağlayan, P., (Ed.), **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (Viyana Satım Sözleşmesi) Şerhi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Selanik, A.A., Bayram, O., Değirmenci Talay, I., **Viyana Satım Antlaşması'nın (CISG) Tarihsel Gelişimi ve Uygulama Alanı**, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 17 (4), 2018.

Sert, S., **Viyana Satım Sözleşmesinde İfa Engelleri ve Sonuçları**, İstanbul, 2013.

Şanlı, C., Ekşi, N., **Uluslararası Ticaret Hukuku**, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2006.

Tarman, Z.D., **Viyana Satım Antlaşmasını Uygulamak veya Uygulamamak (CISG'in Uygulama Alanı)**, İstanbul, 2015.

Tekelioğlu, N., **Mecelle'de Ve Türk Borçlar Kanunu'nda Satış Sözleşmesinin Kurulması ve Unsurları**, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25(2), 2017, s. 485-521.

Tiryakioğlu, B., **11 Nisan 1980 Tarihli Milletlerarası Mal Satımlarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Sözleşmenin Milletlerarası Özel Hukuk Kuralları İle İlişkisi**, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi , Cilt 3, 1989-1990.

Tiryakioğlu B., **Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk**, AÜHF Yayınları 1996.

Toker, A.G., **Uluslararası Taşınır Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin (Viyana Sözleşmesi) Uygulama Alanı**, Seçkin Yayıncılık, 2005.

Толстых, В.П., **Коллизионное регулирование в международном частном праве: проблемы толкования и применения раздела, VII части третьей ГК**

РФ. М., Спарк, 2002. (Tolstix, V.P., Kollizionnoe requirovanie mejdunarodnom çastnom prave: problemi tolkovaniya i primeneniya razdela, VII çasti tretey QK RF. M., Spark, 2002.)

Tunç, Ö., **Fob Teslim Şekline Göre Tarafların Yükümlülükleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, 2015.

Усенко, Е.Т., **Теоретические проблемы соотношения международного и внутригосударственного права**, Советский ежегодник международного права, 1977, М., Наука, 1979. (Usenko, E.T., Teoreticeskie problemi soothoşeniya mejdunarodnoço bhutriqosudarstvennoço prava, Sovetskiy ejeqodnik mejdunarodnoço prava, 1977, M., Nauka, 1979.)

Вельминов, Г.М., **Международное хозяйственное право и производство**, Учебник. М., 2004. (Velminov Q.M. Mejdunarodnoe hozyaystennoe pravo i proizvodstvo, Uçebnik, M., 2004.)

Вилкова, Н.К., **Договорное право в международном обороте**, 2004. (Vilkova, N.Q., Doqovornoe pravo v mejdunarodnom oborote, M., 2004.)

Viscasillas, P.P, **Applicable Law, the CISG, and the Future Convention on International Commercial Contracts**, Article 15, Villanova Law Review, Vol 58, 2013, s. 733-759.

Vural, B., **Formation of Contract According to the CISG**, Ankara Bar Review, 2013.

Yelkenci, I., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Sözleşmenin Esaslı İhlali**, Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.

Yıldırım, Z., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin (Vienna Satım Sözleşmesi) Uygulama Alanı**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, 2013, S. 1-2, s. 1061-1094.

Yılmaz, S., **Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CISG) Uyarınca Sözleşmenin İhlali Halinde Alacaklının Hakları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

Zeytin, Z., **Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hukuku – CISG**, 2. Baskı, Ankara, 2015.

Зимненко, Б.Л., **Нормы международного права в правовой системе Российской Федерации**, Международное публичное и частное право, 2003. (Zimnenko, B.L., Normi mejdunarodnoqo prava b pravovoy sisteme Rossiyskoy Federacii, Mejdunarodnoe publicnoe prava, 2003.)

Əliyev, Ə.İ., **Beynəlxalq xüsusi hüquq**, Dərslik, Tərcümə, Bakı, Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007.

Əsgərov, İ.Q., **Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin Komentariyası**, II Kitab, 3. Nəşr, Qanun, 2015.

Azərbaycan Cumhuriyeti Mevzuatının resmi sitesi;

<https://www.e-qanun.az/>

Türk Dil Kurumu Sözlüğü;

<https://sozluk.gov.tr/>

Vienna Satım Sözleşmesi (CISG);

<https://cisg-online.org/home>

Viyana Satım Sözleşmesi Resmi Türkçe Çevirisi;

<https://cisg7.institut-e-business.de/pdf/Textsammlung/textsammlung-tuerkisch.pdf>

